Ms. 134 b.

Judicio

a, Inductio
b, Analogia

III Consequentiæ Rationis

a, Conseq. Racionis Cathegoricæ
b, Hipothetica
c, Disjunctivæ

De Sylogismo Composito

II Doctrina Methodica

a, De definitionib. expositæ et descriptæ
b, De veritate et Criteriis veritatis
c, De Certitudine et Probabilitate
d, De Divisione
e, De Demonstratione
f, De Methodo.

Introductio

§ 1a

Logica est Scientia de Intellectu humano seu de legibus Cogitationis s.c. 1o Universalis quæ exponit leges cogitandi in genere nulla habita ratione objectorum de quibus intellectus cogitat judicat et ratiocinatur 2o Particularis quæ exponit regulas cogitandi circa objecta specialia. Universalis Logica est pariter duplex s.c. Logica universalis pura et Logica Ursalis aplicata illa exponit leges cogitandi Ursales et necessarias in genere nulla habita raone impedimentorum per quæ homines in recto cogitandi usu impediri possint: hæc considerat et impedimenta et ostendit media, per quæ illa tolli et removeri possunt. dudi in prælectio

ni

nibus.

§ 2.ª

Logica universalis pura objecta de quibus intellectus cogitat in censum haud revocat adeoq abstrahit ab omnibus objectis verum considerat id quod ad cogitandum necessario requiritur Consequenter formam solum modo cogitandi.

§ 3.ª

Logica Universalis Pura est Propedeütica seu Scientia praeparatoria quoad Scientias quaslibet Exponit enim regulas cogitandi generales, consequenter ppria cujuslibet scientiae debent esse conformia ppiis Logicis. —

§ 4.ª

Logica est Scientia stricte demonstrabilis non est Organon Scientiarum fontes enim novarum cognitionum non praebet —

Est

Est vo Canon seu norma quoad omnes scientias Veritas enim vel falsitas cujuslibet cognitionis quo ad formam non aliter dijudicari potest nisi ad ppia Logica revocando quo ad formam igitur Scientia quaelibet subjecta est Logicae

§ 5.ª

Dividi solet Logica in Naturalem et Artificialem per naturalem intelligitur habitus seu facultas naturalis recte cogitandi, judicandi et rationinandi. Per artificialem vo Scientia regularum cogitandi in abstracto. Si per Logicam intelligatur scientia ita Logica naturalis erit contradictio. Unde Logica Naturalis dici potest subjectiva, artificialis vero objectiva.

§ 6.ª

Dividi porro solet Logica in

Nopu

Popularem et Scholasticam
hæc ab illa quo ad essentiam
non differt verum tamen quo
ad Methodum tradendi. Hæc re
gulas cogitandi exponit Systhe
maticæ et terminis Phisicis
illa vo Popularitter. divisio hæc
ce non est magni momenti et
valet etiam de aliis Scienti
arum generibus.—

§ 7a

Logica est Scientia Rationa
lis. Est Scientia quia in ea lo
cum habet Methodus Systhema
tica consequenter Propositiones
in Logica contentæ habent in
terse nexum necessarium, quod
de scientiis Empiricis dicine
quit Est naturalis seu pura
regulæ enim cogitandi non
per experientiam et inductionem
sunt abstractæ et formatæ verum
fundamentum suum habet in na
tura intellectus in quantum si

ne

ne regulis intellectus nulla cogi
tatio est possibilis, neque gaude
rent ppia Logica absoluta uni
versalitate et necessitate si uni
cæ per experientiam essent forma
tæ. Est pars Philosophiæ ver
satur enim circa Conceptus non
circa constructionem quod est
objectum illat heseos Est Philoso
phia formalis agit enim de uni
versa cogitationis humanæ for
ma.

Obs a, Pura apellatur cognitio
quæ non experientia hauritur
verum ex natura intellectus
seu rationis.

b, Scientia rationalis cognitio
Systhematica quæ ex ipsa ratione
hauritur.

c, Philosophia rationalis ex
Conceptibus Mathesis e scientia
racionalis ex constructione con
ceptuum quod in prælectionibus
uberius exponetur hinc inter Phi

lo

losophiam et Mathesim discri
men essentiale datur conveni
unt vō 1º in his quod utraque
sint scientiæ 2º Scientiæ ra
tionales adeoque ppia ha
bent universalia et necessa
ria sed differunt abeo quod
omnes Mathematici conceptus
sisthi possunt in intuitu seu
construi. Conceptus vō Philo
sophici non possunt ex. gr. Con
ceptus libertatis Hinc fluit
1º In Philosophia æque certa
dari ppia ac in Mathesi est
major evidentia ac in Philosophia, quam
ad sensus revocando convincat
nos de ppiorum Mathemati
corum veritate in Philosophia
vō intuitus locum non habet
2º Nec definitiones et axio
mata dantur in Philosophia
eo sensu. quo in Mathesi ~~quod est~~
~~falsum~~ —
3º Methodus Mathematica in
Phi

Philosophia locum habere nequit
si enim locum haberet in Philoso
phia æque stricte possent demon
strari ac in Mathesi quod est falsum

§ 8ª

Objectum Logices est analysis fun
ctionum seu operationum intellec
tus hmni, resolvit enim Logica
functiones intellectus ut leges de
tegere valeat quas intellectus in
cogitando et judicando et ratioci
nando sequitur.

Fons Logices est ille intellectus
et quia Logica sua ppia ~~non ex ex~~
perientia verum ex intellectu hau
rit ea absoluta gaudent univer
salitate necessitate et certitu
dine.

§ 9ª

Logica universalis dividitur
in Analyticam et Dialeticam
seu puram et aplicatam illa
tradit regulas cogitandi in ge
ne

nere resolvando operationes in
tellectus hæc regulas quibus obser
vatis errores qui rectum intellectus
usum impediunt detegetrolli
possunt

Pars (Aplicata:) Analytica
dispercitur in Elementarem et
Methodologiam illa exponit re
gulas intellectus hæc regulas
quas intellectus sequi debet. Si
Scientiam quamlibet in Systhe
ma redigere velit ex. gr. agit
6. de recto usu Demonstrationum et
Definitionum. cet.

§ 10ª

Utilitas Studii Logici

Defectum facultatis judi et
racij Logica suplere nequit nec
didci potest sine cognitione regu
larum Logicarum rectum intel
lectus usum locum habere pon
posse nulla tamen habent commo
da studium Logices.

a, ope regularum Logicarum
dicimus Conceptus nostros in or
dinem naturalem disponere cong

Lo

Logica cognitionem nostram red
dit perfectiorem

b, Discimus quaratione Conceptus obscu
ros et confusos distinctos reddere
valeamus hæc est secunda perfectio
cognitionis nostræ

c, Veritas vel falsitas cognitioni
bus nostris innotescit si ea ad ppia
Logica revocentur, est itaque la
pis Lydius 3ª Profectio.

d, Logica præbet ppia quorum ope
judicare num Cognitio nostra sit Com
pleta v. incompleta 4 Profectio

e, Ut præcisio adsit in cogniti
onibus nostris discimus ope regu
larum Logicarum

§ 11ª

Scriptores Logici

Primi Logicam v. potius Dyalo
ticam excoluere Sophistæ, posteos
Zeno Eleates et Magarici sed ho
rum scripturæ interciderunt pri
mus in Scientiæ formam redegit

Aris

Aristoteles et apellavit Organon quinque opera. Huc referuntur s.c. opus de Cathegoriis de Hermenecitica priora et posteriora Topica et Sophistici Elenchi, Aevo medio Logica depravata est per Scholasticos Aevo recentiori multa ad Logicam pertinentia continent scripta. Carthesii Molebranci Locki et Leibnitii.

Systhema Logicum scripsere

1º Anton le grand institutio Philosophiae secundum ppia renati des cartes Londoni 1672

2º Medicina mentis auctore Tschimanser. Lipsiae 1695.

3º Ridiger usu veri et falsi Lypsiae 1722

4º Volfii Philosophia raõnalis Francofurti et Lypsiae 1728.

5º Clambergi Logica vetus et nova Amsterdami 1691.

6º

6º Antonii Genevensi elementa artis Logico criticae Neapoli 1749

7º Crusius Weg zur gevisheit und zur verlassegheit der menschlichen erkentnis Leipziigh 1747

8º Baumeister Aeroasis Logica aucta et in Sisthema redacta á Tolnere Halae 1765.

9º Renschii Systhema Logicum antiquiorum atque recentiorum editio 4ª Jenae 1760.

10º Halman Institutiones Philosophiae Vittembergae 1727

11º Lamberts Neues organon Leibzig 1764. 2 B.

12º Samuel Rajmarns Vere neftlehen Hamburg 1768.

13º Institutiones Logicae et Metaphisicae Scholae suae scripsit Uldrich Jenae 1705.

14º Huc pertinet Feders Logic und Metaphisic Platners

Apho

Aphorismenij Maas Logik
15º Jakobs Grundnis der alge
meinen Logik Halæ 1794
16º J. G. E. Kierevetter Grund
rüss einer rajnen algemeinen
Logik Berlin 1795 Angevandte
Logik Berlin 1796.

I. Pars Analytica.

Seu Pura

A Pars Elementaris.

§12.

Triplicis generis modificaõ
nes observamus in nobis seu
repræsentationes ~~sui sensula~~ sensu latiori
~~tiori~~, Sensationes appetitus
atq; aversationes modificaõnes
hæc tria supponunt princi
pia seu facultates facultatem
cognoscendi sentiendi ap
petendi atq; aversandi.

Fa.

Facultas cognoscendi tiva est
duplex sc. inferior et superior
inferior dicitur etiam sensu
alitas superior intellectus seu
facultas cogitandi, objectum Lo
gices est intellectus, cogitaõ est
illa functio seu operatio ani
mi nostri per quam variæ repræ
sentationes in conscientia unium
~~tur~~ tur.

Obs a, Distinguitur animus
ab anima per animum intelli
gitur subjectum cogitans sen
ciens et valens incognitum
et quid sit indeterminatum
per animam võ sensu Dogma
ticorum intelligitur substan
tia cogitans sentiens atq; vo
lens a corpore penitus diversa

b, Sensualitas triplici sen
su summi solet aliquando oppo
nitur intellectui et tunc in
telligitur per eam facultas cognos
citiva inferior aliquando opponi
tur

nitur facultati appetendi superiori seu rationali et tunc intelligitur per eam facultas appetendi inferiorem seu sensualis aliquando denique scilicet facultatem sentiendi

§13ª

Sensualitas est ea facultas per quam repraesentationes immediatas obtinemus de objectis externis, sensualitas praebet intuitus seu intuitiones

Intellectus est ea facultas per quam ex repraesentationibus immediatis repraesentationes mediatas formamus, mediatae hae repraesentationes mediante intuitu referuntur ad objectum et appellantur Conceptus item notiones intellectus appellantur cogitationes seu repraesentationes repraesentationum

§14ª

Discrimen inter has facultates in eo consistit 1º Quod sensualitas, sit passiva, intellectus vero principium actionum 2º Sensualitas praebet immediatas repraesentationes, intellectus vero mediatas seu conceptus hinc sensualitas est materialitas intellectui praebet materialia

§15ª

Intuitus vel intuitiones sunt repraesentationes objectorum singulares et immediatae, consequenter intuitus semper referuntur ad objecta singularia

Conceptus sunt repraesentationes mediatae quae non referuntur ad objecta singularia verum ad plura sive objecta singularia

Conceptus sunt repraesentationes mediatae quae non referuntur ad objecta singularia verum

ad

ad plura simul objecta, in quali
bet itaque conceptu plures repræ
sentationes in unam coalescunt
hinc caracter intellectus est Sy
entheses seu compositio.

§16.

Intuituitus differunta Con
ceptibus

a, Intuitus referuntur ad sin
gularia conceptus ad plura simul
objecta.

b, Diversos habent fontes

c, Intuitus criteria in se potest
continere infinite multa conce
ptus vo non potest.

d, Intuitus constituunt Basya
et fundamentum Conceptuum
(excipiuntur puri Conceptus)
Conceptus dicuntur etiam cogi
tationes, cogitamus tunc quan
do conscii sumus quarãone plu
res repræsentãones unam ef
ficiunt, in casu contrario nihil
cogitamus. ex gr. quando plæ
beus audit nomen Philosophiæ

§.

§17a

Ad Cogitandum tria requirun
tur

1o Intellectus seu objectum
cogitandi

2o Variæ repræsentationes

3o Combinatio, seu conjunctio
harum repræsentationum, in
unicam repræsentationem ut
hoc fieri possit requiritur.

1o Identitas conscientiæ,
seu subjecti cogitantis quod
si imitaretur, conjunctio vari
arum repræsentationum in
unicam fieri non posset

2o Subjectum cogitanti de
betesse singulare, seu logice
simplex, non pluralitas seu
agregatum multorum subje
ctorum cogitantium.

3o Subjectum cogitans distin
guere debet se ab objecto repræ
sentato seu cogitato — —.

Sectio Ia

De Legibus Generalibus Intellectus humani.

§18a

Leges intellectus generales dicuntur illae quae sunt ~~cogi~~ conditiones ~~[illegible]~~, omnis cogitationis h.e. sine quibus ne simplicissima quidem intellectus operatio fieri potest.

Leges hae detegi et inveniri possunt si operationes intellectus analysi resolvantur. Hac enim ratione innotescit modus, quem in conjunctione variarum repraesentationum intellectus sequitur et in cogitando, judicando et ratiocinando. Logico ergo nihil aliud est quam analysis intellectus.

Quam

Quamlibet Analysin praecessit Synthesis, si Analysis instituatur patere debet qua lege Synthesis facta fuerit.

§19

Cogitatio quaelibet est triplex, quo ad intellectum scilicet possibilis realis et necessaria h.e. variae repraesentationes vel possunt connecti in Conscientia vel non possunt (aliquid est cogitabile v. incogitabile:) vel sunt jam revera connexae (: aliquid est cogitatum:) vel debent connecti hinc emergunt quatuor v. stricte loquendo tres intellectus Leges sc Principium contradictionis, Identitatis, Rationis sufficientis, Exclusi medii.

§20.

Leges hae cognoscentur per experientiam resolvuntur enim functio

functiones intellectus et hoc modo cognoscitur modus quem intellectus, in cogitando sequitur sine cogitationibus modus cogitandi cognosci non potest.

Fundamentum vero habent non in experientia; verum in natura intellectus humani, si unice in experientia fundarentur: non gauderent absoluta universalitate, et necessitate, quae illis adhaeret, inductio eam nunquam praebet, in natura intellectus habent suum fundamentum; intellectus enim sine his legibus nullum passum facere potest h.e. nec cogitare, nec judicare, nec ratiocinare potest. Synthesis quaelibet variorum has leges supponit Demonstratione nec indigent nec possunt demonstrari 1º Non indigent demonstratione haec etiam ppia per se etiam

cla

clara, certa et indubitata sunt 2º Non possunt demonstrari si enim suprema ppia consequentes ex alia propositione non deducuntur, si demonstraretur circulus in demonstratione committeretur, quaelibet enim ppositio in demonstratione supponit jam has leges, ppia talia indemonstrabilia dantur in aliis etiam scientiis Ex gr: Mathesi Doctrina

§ 21.

Principium Cogitationis possibilis et impossibilis ppium contradictionis et identitatis.

Sensus utriusque ppii repraesentationes contradictoriae et sibi invicem repugnantes connecti in conscientia nequeunt h.e. non possunt cogitari: Repraesentationes vo convenientes et sibi invicem non repugnantes possunt connecti hoae. possunt co

gi

gitari. in primo casu una repræ
sentatio destruit alteram, con
tradictio vō vel ~~non~~ absoluta
vel relativa, in primo casu con
ceptus supra absoluti identi
ci in secundo relative v. ex par
te. Ex his duobus ppiis utrum
que potest deduci ex altero, et
ppium contradictionis ab iden
titatis, et vice versa diversis for
mulis exprimi potest ppium
contradictionis Ex. gr. nil quod
sibi contradicit cogituri po
test, multi rei competunt prædi
cata contradictoria, Logici an
ti quiores hac formula expri
munt. Impossibile est ut aliquid
simul sit, et non sit. in hac for
mula

1º Per vocabulum impossibi
le est indigitatur apodictica
certitudo hujus ppii quod su
per fluum est.

2º Ex hoc formula sequitur Con
ceptus contradictorius simul et

se

In primis casu una altera penitus in se secundo ex parte destruit tantum homini intrinseque quoque et est absoluta et relativa:

semel consistere non posse, at
successive posse; at vō ppia Logi
ca habent absolutam universa
litatem, consequenter vero Conce
ptus repugnantes nullo unquam
tempore possunt conjungi.

3º In hac formula, conditio
temporis inmiscetur, conse
quenter hinc sequeretur ppium
hoece esse verum, tantum quoad
intellectum humanum, at nos
nullum intellectum excogitare
possumus quin contrarias seque
retur leges hujus rei ne notionem
quidem habemus distinctam.

Obs. Vitium hoece inde oritur
quod juxta formulam hanc pro
positio in quo uno eodemque sub
jecto duo prædicata contradicto
ria affirmantur est semper syn
thetica h. e. prædicatum cum
subjecto non essencialiter
verum tantum contingenter
conjungitur consequenter condi

tio

ditio temporis adesse debet juxta for
mulam Logicorum recentiorem.
principium contra dictionis
exprimitur per propositionem Ana
lyticam consequenter quam primam
enunciatur prædicatum statim
intelligitur idem prædicatum
cum notione subjecti cohere
re non posse i.e. notio subje
cti immediate tolli potest.

§ 22.a

Per ppium Identitatis et con
tradictionis determinatur id
quod Logice possibile est, seu impossibile seu quod
cogitabile et incogitabile est.
Logice possibile seu cogita
bile est id quod nullam involvit
contradictionem, impossibile
id quod contradictionem involvit
de his tenenda: Id quod Lo
gice possibile non est, propterea
etiam realiter possibile ad Logicam pos
sibilitatem, requiritur sola con
tradictionis absentia, ad realem
pos

possibilitatem hoc non sufficit, à
posse ad esse consequentia non va
let, valet vō ab esse ad posse.
2.o Id quod Logice impossibile
seu incogitabile est, etiam reali
ter impossibile ex. gr. Circulus
quadratus, à non posse ad non esse
valet consequentia.

§ 23.a

Principium cogitationis realis
seu ejus quod jam cogitatum est
Ppium rationis sufficientis omne
quod cogitatum est habere debet
rationem sufficientem seu nihil
potest cogitari sine ratione suf
ficienti: ppium hocce potest sic
quoque resolvi: Conjunctio quæli
bet variorum in unitatem consci
entiæ per cogitationem producta
debet habere rationem sufficientem
ob quam varia conjungantur hoc
intelligi debet de omnibus intel
lectus operationibus sc. de for
ma

mationе Conceptuum Iudicior
et Ratiociniorum.

§ 24.

Principium seu fundamentum
Logicum differt (: rão sufficiens
ppium cognoscendi :) a causa per
illud intelligitur repræsentatio
ex qua sufficienter intelligi
potest convenientia duarum re
præsentationum. Consequen
tia est id quod ex ppiis sequitur,
causa vero est id, quo posito ali
quid necessario sequi debet. ppi
um applicatur ad cogitationes
causa ad res reales.

Hinc jam ppium rationis suf
ficientis non debet confundi
cum ppio causalitatis illud
est ppium Logicum hoc Me
taphisicum illius sensus, quid
quid cogitatur debet habere rão
nem sufficientem, cur sit cogi
tatum: hujus effectus quilibet seu
even

eventus supponit causam aliquam
quæ effectum illum produxit
De hoc ppio vide Metaphisica
hinc fluunt corollaria.

1º Si nulla adsit rão sufficiens
nihil potest cogitari, nisi quis ab
surda cogitare velit et Chimera
producere

2º Si ppium cogitatur et ad
mittitur cogitare et admittere
debet consequentia quæ ex illo
profluunt.

3º Consequentiæ cum suis ppi
is sunt connexæ consequentes:
posito ppio poni debet conse
quens et vice versa.

§ 25.

Principium cogitationis neces
sariæ seu quod necessario co
gitari debet.

Criterium est id per quod res
quælibet cogitatur est particulis
repræsentão quæ in coptu tam
quam

quam pars in toto continetur.
criterii cujuscunque potest con
trarium cogitari, hinc emergit
ppium. Ex duobus ppiis seu criteriis contra
dictoriis necessario competere
debet alterum objecto cuilibet
objecto Logico. Contradictoriae
apellantur repraesentationes,
e quibus pro posito unius destruit
alteram: ppium hocce apella
tur. Ppium exclusi medii seu
tertii inter duo criteria con
tradictoria.

Obs. 1º Principium hocce est
per se evidens et nulla demonstra
tione indiget

2º Criteria quae non sunt
vere repugnantia non sunt ha
benda pro contradictoriis. Lo
gica oppositio seu contradi
ctio emergit, si particula nega
tionis adjungatur ex gr. fini
tum et infinitum.

Corollaria 1º Ex duobus criteri
is

is contradictoriis objecto ~~quo~~
cuilibet ~~objecto~~ Logico unicum
tantum potest competere.

2º Alterutrum vero ex duobus
necessario enunciari debet.

Sectio Secunda

De diversis speciebus Repraesentationum quas intellectus praebet.

§26ª.

Operationes intellectus sensu
latiori dispertiuntur tres par
tes sc. Conceptus, Judicia et Ra
tiocinia

Repraesentatio, quae plures
subsecontinet repraesentationes,
dicitur conceptus etiam notio,
si plures conceptus inter se vel
etiam intuitus cum conceptu
conjugantur ~~[illegible]~~ oritur Judicium
si judicia inter se connectantur
et ex datis quibusdam judiciis
alia eliciuntur oritur Ratioci
nium seu consequentia

§.

§27.a

Intellectus sensu latiori dividitur.

1.o In intellectum sensu strictiori

2.o In facultatem judicandi.

3.o In facultatem ratiocinandi

Per intellectum sensu strictiori intelligitur facultas quae particularia ut universalia sistit ~~sem~~ sen per quam ex repraesentationibus inmediatis mediatae formantur seu conceptus item notiones universales. Facultas judicandi est ea per quam res particulares sub universalibus subsummuntur. Facultas ratiocinandi est ea per quam particularia ex universalibus eliciuntur.

§28.a

Tres facultates haec non operentur seorsim nec est cogitandum quod intellectus sensu strictiori

suam

suam functionem unice circa conceptus formandos, facultas judicandi circa judicia et facultas ratiocinandi circa formanda raõcinia exerceat, semper enim ad judicium formandum concurrit etiam facultas ratiocinandi, et si per operationes harum facultatum non sint innatae a se invicem ita separatae, ut Philosophus eas analysi à se invicem separat.

§29.a

Ad normam divisionis operationum intellectus superius propositae Logica Elementaris dispercitur in tres partes harum

1.a De Conceptibus

2.a De Judiciis

3.a De Ratiociniis seu consequentiis agit. — —

Ca

Caput I^um De Conceptibus.

Præmittenda

1º Quid Conceptus, quid intuitus sint, et qua ratione producta hæcce facultatis cognoscitivæ à se invicem differunt, superius expositum est.

2º In Logica respectus fit unice ad formam Conceptuum h.e. Logica agit unice de Conceptibus nulla habita ratione originis conceptuum utrum sc. illi ortis ex experientia v. ipso intellectu.

§30ª

De formatione Conceptuum

Intellectus conjungit varias repræsentationes in unicam. Variæ hæc repræsentationes dari debent, præbentur seu suppeditentur illi intellectui per sensus consequenter intellectus conceptus suos primos format

mat

mat ex intuitibus per sensus acceptis.

§31ª

Ad Conceptus formandos hæc requiruntur

1º Reflexio Logica seu comparatio quatenus intellectus confert inter se plures repræsentationes et investigat quænam criteria repræsentatio quælibet in se continent.

2º Separatio Intellectus s.c. separat Criteria in quibus comparatæ repræsentationes inter se constanter conveniunt.

3º Abstractio Intellectus abstrahit ab omnibus criteriis (omittit Criteria) in quibus comparatæ repræsentationes inter se non conveniunt.

4º Combinatio Intellectus Criteria in quibus comparatæ repræsentationes inter se constanter conveniunt connectit in unicam repræ

sen

sentationem quae conceptus apella
tur.

Obs Quod intellectus hoc modo
producat conceptus suos id non est
objectum experientiae Scimus ergo
id ex Analysi Conceptuum.

§32a

Ex Conceptibus hoc modo formatis intellectus novos forma
re valet conceptus, quod duplici
modo fit

1o Ascendendo novi noviq con
ceptus formari possunt si è con
ceptu quopiam pedetentim cri
terium aliquod omittatur ex. gr.
hoc modo potest formari conceptus
hominis animalis Corporis or
ganici entis cet hac ratione con
sequenter ascendi potest donec
tandem, e Conceptu nullum Cri
terium omitti potest et iserit
Conceptus supremus.

2o E Conceptu quodam supremo
descendendo pariter novi noviq

ge

generari possunt Conceptus si pe
detentim nova novaq adjiciuntur
Criteria Conceptibus superioribus
Conceptus hoc modo formati erunt
inferiores.

Conceptus hoc modo formati apel
lantur Conceptus dati. At intelle
ctus criteria quaedam pro arbitrio
etiam conjungere potest Conceptus
hoc modo formati apellantur Con
ceptus fictitii.

§33a

Intellectus primos suos conce
ptus format ex intuitibus immediate, adeoq mediate omnes suos
conceptus, ab illis enim abstrahit
Criteria quae in unicam repraesen
tationem connectit. Intellectus igi
tur est discursivus non intuitivus.
h.e. non intuetur ut sensus intu
entur intellectus qui sine con
cursu sensuum adeoque per se con
ceptus de abjectis formare posset es
set intuitivus sed hujus notionem dis

tin

tinctam non habemus ut quidem Neophi contendunt.

§ 34.a

De Criteriis Conceptuum

Per Criterium intelligitur repraesentatio quaelibet partialis quae in Conceptu quopiam eodem modo Continetur quemadmodum pars in toto consequenter partem efficit totius conceptus, quilibet Conceptus diversa in se continet Criteria, et plane per ea possunt Conceptus à se invicem distingui Unde hoc modo quoq possunt definiri Criteria sunt repraesentationes partiales quibus Conceptus ab aliis differt.

Obs Dantur conceptus etiam simplices in quibus nulla Criteria possunt distingui.

§ 35.a

Omnia intellectus objecta et operationes quadruplici modo possunt spectari sc. quoad quantitatem qualitatem

litatem relationem et modalitatem, Consequenter etiam Criteria Conceptuum, quaeri sc. potest quaesit extensio Criterii? quaesit ejus proprietas? quaesit relatio Criteriorum erga se invicem, quaecor relatio? ad facultatem cognoscitivam h.e. utrum Criterium necessario per intellectum cogitare debeat aut minus.—

§ 36.a

Respectu quantitatis criteria sunt propria seu peculiaria et communia Illa quae uni haec quae pluribus competunt conceptibus ex.gr. criteria Circuli simul sumpta sunt propria circulo

§ 37.a

Respectu quantitatis sunt positiva seu affirmativa et negativa illa quae positive aliquid affirmant de subjecto haec quae enunciant aliquid de subjecto

quod

quod in eo non adest consequen
ter removent aliquid ab ipso
subjecto ex. gr. Triangulum est fi
gura Circulus non est quadratus
Obs. Logica universalis materiam
conceptuum non investigat verum
tantum formam Logica negatio
cognoscitur per signum negationis
non In Logica Criterium hocce
est negativum quando illi non
praefixum est in casu contrario
est affirmativum. Huic
1º Logica negatio potest esse reve
ra affirmatio ex. gr. Anima est immor
talis.
2º Logica affirmatio se pene
gationem in se involvit ex. gr. Ho
mo est mortalis per Criteria ne
gativa conceptus nunquam po
test determinari.

§ 38ª

Respectu Relationis criteria
sunt interna vel externa illa sunt

quae

quae conceptui cui piam in se
et per se competunt, etiamsi in
nulla sint relatione cum aliis
ex gr. Ratio in conceptu homi
nis: Haec quae conceptui cui
piam ea tenus tantum tribuuntur
quatenus cum aliis in relatione
consideratur. Homo est pater Mons
Cordilleras est altior quam ~~mons~~
Mons Ilgne ~~Idame~~ Talia Criteria apellantur
Criteria relationis, vel relatio
nes comparationes gradus sem
per tales relationes exprimunt.

§ 39ª

Respectu modalitatis sunt cri
teria essentialia seu immuta
bilia v. contingentia seu muta
bilia, illa sunt quae separari a
conceptu nequeunt et quibus su
blatis Conceptus destruitur ex gr.
ratio et sensualitas in conceptu
hominis sanctitas in Dei notio
ne cet. haec sunt quae mutare pos
sunt nec tamen tollitur conce
ptus ex gr. In conceptu hominis

eru

eruditio

§ 40a.

Essentia Logica conceptus cujuspiam est complexus criteriorum essentialium per quae conceptus ab omnibus aliis distingui potest - ex. gr. Essentiam Logicam conceptus Trianguli constituunt tria latera in tribus punctis juncta et tres anguli

Criteria haec ce essentialia apellantur essentialia constitutiva quia constituunt essentiam Conceptus, Criteria interna quae ex essentialibus criteriis necessario sequuntur apellantur attributa seu essentialia consecutiva ex. gr. In Triangulo e tribus lateribus fluunt 3 anguli in homine posita ratione et libertate fluit imputatio actionum

Utraque sunt v propria v communia essentialia constitutiva

Sunt

Sunt primo propria quae uni tantum Conceptui competunt ex gr. Triangulum aequilaterum habet tria latera inter se aequalia

2o Communia quae aliis etiam competunt sub eadem specie ex gr. Quadratum habet quatuor latera inter se aequalia Essentialia etiam consecutiva

1o Propria ex gr. proprium est homini judicare ratiocinari agere cum reflexione cet

2o Communia ex. gr. Commune attributum est in homine quod sentiat vivat cet.

Obs Essentia a natura distingui debet essentia pertinet ad repraesentationem naturae ad existentiam rei cujuspiam.

§ 41a.

Criteria contingentia dispersiuntur in modos et relationes modi sunt Criteria mutabilia sed

tam

tantum interna ex gr. Quod Sempronius gaudet judicio profundo imaginatione fertili cet. relationes sunt criteria continentia externa ex gr. quod alii sint nobiles alii cives alii cobini alii regentes alii subditi cet. Tolle haec criteria a notione hominis notio tamen hominis non tollitur.

§ 42a.

Conceptus quoq; considerantur ratione quantitatis qualitatis relationis et modalitatis.—

Doctrina de Conceptibus

Sectio prima

De Quantitate Conceptuum.

§ 43a.

Quantitas Conceptus cujuslibet est duplex sc extensiva et intensiva quantitatem extensivam constituunt representationes illae quae sub conceptu figurae quadrilatera aut sub conceptu quopiam reprehenduntur Quadratum rombus romboides rectangulum cet. quantitatem intensivam constituunt representationes quae sub ipso conceptu continentur ex gr. in Conceptu Trianguli quod tria latera et tres angulos habeat.

§ 44a.

Conceptus aliquis comprehendit subsequentes representationes si ipse conceptus in his representationibus tanquam criterium continetur ex gr. Trianguli conceptus in Conceptu trianguli scaleni aequilateri. cet.

Conceptus aliquis continet in se representationes si he-

in

in ipso Conceptu tamquam Criteria seu partiales repraesentationes continiantur ex gr. Figurae conceptus continet ~~in~~ se quod sit spatium clausum

Repraesentationes quas sub se comprehendit constituunt ejus extensionem, seu sphaeram quos in se continet ejus intentionem.

Corollaria

1º Quo plures repraesentationes subse comprehendit Conceptus eo major est ejus extensio quo pauciores eo minor.

2º Quo major est extensio eo minor intensio quo major intensio eo minor extensio

I, Quantitas Extensiva Conceptuum

§45ª

Re

Respectu extensionis conceptus dividi solet in Singulares Partiares et universales Singulares v. individuales essent illi qui ad unicum tantum objectum referuntur erit intuitus Conceptus enim ad plura simul objecta refertur, ergo conceptus singulares non dantur.

Obs Nomina propria ex gr. Cajus, Sempronius, non sunt Conceptus singulares verum signa per quae individua designantur.

§46ª

Conceptus universales et particulares et quod attinet universales dicebantur qui omnes repraesentationes sphaerae cujus piam subse comprehendit Particulares sunt quae quasdam: neque divisio haec ce consistere potest nam Conceptus quilibet subse comprehendit omnes

par

partes Sphaerae suae he. omnes
repraesentationes, ergo conceptus
particulares non dantur si ipse
conceptus conferantur ~~hoc res~~
~~pectu~~ cum repraesentationi
bus sub ipso conceptu conten
tis verum omnes conceptus hoc
respectu sunt aequa universales.
Quod si vero conceptus quispi
am cum alio conferatur extensio
seu sphaera unius profecto major
esse potest quam alterius Conce
ptus enim A, sub se continere
potest Conceptum B, et prae
terea alias etiam repraesenta
tiones in hoc casu coptus majo
ris extensionis potest dici
Ursalis minoris vo extensionis
particularis.

Obs Repraesentationes sub aliquo con
ceptu contentae constituunt ejus
Sphaeram; Sphaera Concipi potest ut
totum repraesentationes sub con
ceptu

ceptu contentae ut partes sphae
rae

III Quantitas inten siva Conceptuum.

§47a.

Quantitas intensiva coptuum de
terminatur juxta multitudinem cri
teriorum quae in conceptu conti
nentur intensio eo major est quo
plures et eo minor quo pauciores
repraesentationes conceptus in
se continet.

§48a.

Respectu intensionis dividun
tur conceptus in absolute simpli
ces et compositos illi sunt qui cri
teria multa in se continent con
sequenter analysi resolvi ne
queunt ex. gr. Conceptus existen
tiae negationis realitatis sonor.
color. odor. sapor. Hi sunt quae
plu

plura in se Criteria continera
et analysi resolvi possunt in.
sub elementa analysis conti
nuari potest donec perveniatur
ad Conceptus simplices.

Sectio Secunda

De Qualitate Conceptuum

§40a

Per Qualitatem Conceptuum
intelligitur gradus conscientiæ
major, & minor, qui cum concepti
bus et eorum Criteriis conjunctus
est. Hoc id ita censum venit in
quantum simus conscii criterio
rum, quæ in conceptu quoquam
continentur; adeoque quo gradu
claritatis et Distinctionis
Conceptuum ipsum nobis re
præsentemus.

§50a

Respectu qualitatis conceptus
Divi

dividuntur in distinctos et mi
nus distinctos. Distinctique
rum Criteria vel omnia enumera
ri possunt: minus distinctique o
rum non possunt. Conceptus
dicuntur clari quia ab aliis dis
tingui possunt sed eorum crite
ria enumerare non possunt exgr.
Conceptus existentiæ et nonexis
tentiæ. Omnes simplices con
ceptus sunt clari distinctiq
#neutiquam quia eorum cri
teria recensere nequeunt Con
ceptus compositi qui sunt qui
dem criteria tamen eorum re
censere nequeunt apellantur
confusi Criteria enim eor
confundimus non distingui
mus distincte non cogita
mus.

§51a

Divisio Conceptuum quoad
quantitatem.

Obser

Obscuri, minus obscuri, distincti minus distincti. Clar, Confusi

Repraesentationes quarum nec immediate nec mediate essemus consci i non existunt, et contradictionem in se involvunt; dantur enim repraesentationes ~~pro~~ [illegible] magna, quarumquidem immediate consci i non sumus ad existentiam tamen eorum concludimus ex effectibus, quos in animis nostris producunt quorumque a deo mediate sumus consci i: repraesentationum obscurarum sphaera major est quam claros.

Existentiae obscurorum probari possunt ~~1o Pro~~

1o. Repraesentationes aliquam diu obscurae contentae ad claram conscientiam possunt elevari 2o ex effectibus ex. gr. Sympathia Antypathia 3a Ex iis explicare potes

potest ~~[illegible]~~ [illegible] ufica diversos in animis excitet effectus ex gr. Quo ad Melancholiam Tristitiam disponat. 4o Inde explicare possunt actiones quae sunt ex consuetudine 5o Humor jucundus amorosus 6o Denique judicia hominum varia quorum nullam relationem reddere valent.

(: Confer Kant in Antropologia et Reiinhard in Theologia morali :)

§ 52

Coptus obscuri in Logicam non (valent.) aut non pertinent, non enim possunt conferri cum legibus intellectus, pertinent in Antropologiam seu Phisiologiam Empiricam ubi ex iis vari Phoenomena animi homani explicantur —

§ 53a

Dis

Distinctio Conceptuum solet
dividi in Logicam et Æstheti
cam, illa in eo consistit, si cri
teria, qui in conceptu conti
nentur successive ~~et~~ numera
~~ntur~~ adeoq conceptus in sua Ele
menta resolvatur. Hæc vō in eo
consistit si in exemplo osten
datur, quid per conceptum intel
ligi debeat adeoque conceptus
sensibus subjiciuntur. Distin
ctio hæc cedicitur etiam intui
tiva illa vero Discursiva.

§ 54ª

Conceptus confusi duplicimo
do possunt reddi distincti 1º Enu
merantur criteria coordinata,
quæ simul sumpta ipsum con
ceptum constituunt
2º Enumerantur Criteria subor
dinata seu Criteria criteriorum
et analysis consequenter potest
continuari, donec pervenit ad con

ce-

ceptus simplices. Distinctio
suos habet gradus, Distinctio di
citur primi ordinis si criteria cri
teriorum et sic porro.

§ 55ª

Distinctio porr dividi potest
in Analyticam et Synthe
ticam Analytice distinctus
conceptus est, si ipse conceptus
detur et in sua elementa resolva
tur. Huic fundamento inni
titur Methodus Socratica Syn
thetice distinctus redditus,
quando cum ipso conceptu indi
cantur simul et semel etiam
ejus criteria. Hac rāone fiunt
distincti coptus Mathema
tici, coptus factici et Empi
rici.

Obs 1ª Quælibet Analysis
supponit Synthesim quamvis

nor

simus conscii, qua ratione Synthesis
haec per acta fuerit.
2º Conceptus per experientiam
formati sunt Synthetice Dis
tincti.
3º Conceptus vero a priori red
duntur per analysim distincti

§ 56ª

Utraque distinctio suos ha
bet gradus.
1º Distinctio Synthetica co
magis crescit, quo plura coor
dinata Criteria indicari pos
sunt ex. gr. De coptu aëris
et lucis. Distinctio Syntetica
auget et ampliat massam
Coonis nostrae.
2º Analytica distinctio eo
magis crescit quo plura crite
ria subordinata (crit. criterior.)
enumerantur quo major est
analytica distinctio eo ma
jor

major est profunditas Coonis
quo minor eo superficialis ma
gis. Distinctio Analytica mas
sam coonis nostrae non auget,
verum tamen illustrat, Conseq.
Coonem nostram reddit per
fectiorem.
Obs. Hoc in Metaphisica
suum habet usum.

§ 57ª

Distinctio Synthetica emergit ex
conjunctione criteriorum coordinatorum,
analytica distinctio primi gradus
producitur per facultatem judican
di, singula enim criteria cum con
ceptu tam quam subjecto connectun
tur unde totidem emergunt Judi
cia. Distinctio vero 2ª 3ª cet. gra
dus producitur per conclusionem
quod in praelectione illustrabitur
Obs. Hoc perfecte tunc demum
intelligi ~~debet~~ potest si Doctri
na Judiciorum et Conclusionum
in

intellecta fuerit

§ 58ª

Conceptus quilibet dicitur complete seu adaequate distinctus, si omnia ejus criteria non tantum primi verum etiam 2ⁱ et 3ⁱ cet ordinis nota fuerint.

Praecisio est illa perfectio quatenus nullum criterium bis occurrit adeoq criteria superflua enumerantur. Conceptus adaequate distinctus et praecisus dicitur. Definitionem vide inferius.

Sectio Tertia
De Relatione Conceptuum

§ 59ª

Relatio est praedicatum quod in se et per se rei cuipiam non competit verum tantum quatenus aliud aliquid ponitur. In relatione Conceptuum ad leges Intellectus (Logica veritas) 2º Relatio Conceptuum ad objecta quae sub Conceptibus, continentur (materialis veritas) 3º Relatio Conceptuum inter se invicem.

leges

§ 60ª

Per Logicam veritatem intelligitur, convenientia repraesentationum cum legibus intellectus, per materialem veritatem autem convenientia repraesentationum cum objectis repraesentatis. Haec in Logicam non pertinent, quae tantum formam cogitandi considerat, agendum ergo de reliquis duabus relationibus.—

§ 61ª

Conceptus quilibet Logice vel est verus, vel falsus; Logice verus, si cum legibus intellectus conveniat: consequenter criteria Contradictoria in se haud conveniat. Logice falsus si iisdem legibus repugnat adeoq criteria contradictoria in se conteni

niat. Logica veritas est conditio sine quanô veritas materialis ab ea tamen est diversa. id quod Logice est falsum nec materialiter potest esse verum, at quod Logice est verum non sequitur id etiam materialiter existere posse, nisi ex experientia, vel alio fundamento constiterit.

§ 62ª

Logica veritas, v. falsitas Conceptuum juxta leges intellectus hoc modo determinari potest.

1º Conceptus qui Criteria contradictoria in se continet, est falsus, qui criteria convenientia continet est Logice verus, cogitari potest.

2º Conceptus qui rationem sufficientem habet, est Logice verus, qui nullam rationem sufficientem habet est Logice falsus.

3º Conceptus ~~enim~~ qui ex duobus criteriis contradictoriis alterutrum

com

competit, est Logice verus; cui ex duobus neutrum v. utrumque competit est falsus ex gr. Quod Clodius certo die Romae et praesens fuerit et praesens non fuerit. Cujus jam pridem testimonio Clodius eadem hora in testamento fuerit et Romae.

§ 63ª

Conceptus quispiam est in relatione cum aliis, quando certae determinationes, in conceptu sine aliis existere nequeunt, ex gr. notio generica sine speciebus existere nequit.

Relatio inter Coptus est duplex sc. Relatio comparationis, et relatio combinationis, v. enim comparantur inter se conceptus, ut constet num sint ~~repugnantes~~ identici, diversi, ut constet num sint repugnantes, v. convenientes, adeoque in conscientia conecti, v. minus connecti possint.

§ 64ª

Relatio comparationis Coptus sunt identici, qui in conscientia coincidunt, diversi qui non coincidunt. haec identitas v. diversitas refertur v. ad intentionem v. ad extensionem coptuum. Conceptus compositi quo

ad

ad intensionem sunt identici; di
versi, qui diversa criteria in se
continent.

Identici conceptus sunt v. absolu
te v. relative identici; in 1º Casu,
eadem prorsus criteria, in secun
do tantum quaedam in se conti
nent: absolute identici dicuntur
conceptus reciproci (vekselbegri
fe) et hi possunt sibi invicem
substitui.

§ 65.ª

Duo vel plures conceptus, quoad in
tensionem absolute identici in con
scientia distingui nequeunt; con
sequenter neque cogitari possunt.
Conceptus enim absolute identici,
per nullum Criterium possunt a
se invicem distingui; conseq. neq.
possunt, ut diversi repraesentari.
tales ergo coptus revera proiis
dem haberi possunt; nulla tamen
adest rao sufficiens cur pro di
versis habeantur. —

Prin

Principium hocce dicitur ppium in
discernibilium olim habebatur pro
principio Metaphisico, et aplica
batur ad res naturales formula erat.
Non dantur duo entia perfecte
sibi similia. Inventor ejus Leibni
tius; is conceptus objectorum cum
ipsis objectis seu Phoenomenis con
fundit, duo objecta perfecte sibi
similia, quo conceptus non possunt
a se invicem distingui et quo obje
cta seu Phoenomena possunt spa
cio et tempore adeoque per intui
tum. —

confer Jakobs Metaphisica p. 387
Bendavid; 132 et Cant Kritik p. 337

§ 66.ª

Quoad extensionem Conceptus pos
sunt esse ejusdem extensionis, seu
sphaerae; possunt esse subordinati, coor
dinati. Conceptus ejusdem sphaerae
dicuntur aequivalentes conceptus re

ci

ciproci sunt ejusdem sphaerae consequenter aequivalentes, et aequivalentes semper sunt reciproci. ex. gr. Triangulum est figura habens trialatera.

§ 67.a

Conceptus qui in omnibus essentialibus criteriis inter se conveniunt, possunt sibi invicem substitui, consequenter sunt conceptus reciproci ex. gr. Figura et Spacium clausum.

§ 68.a

Conceptus porro subordinati et coordinati. subordinati dicuntur, qui in sphaera alterius, conceptus continentur. ex. gr. conceptus quadrati subordinatur coptui Figurae Quadrilaterae cet. Coordinati dicuntur qui simul sumpti sphaeram conceptus cujuspiam constituunt ex. gr. Triangulum aequilaterum scalenum cet. Conceptus subordina

ordinati relati tantum sunt identici coordinati vero se mutuo excludunt.

§ 69.a

Conceptus dicuntur superiores qui alios subse complectuntur. Inferiores qui sub aliis continentur. Superior, et inferior, est terminus relativus, idem conceptus certo respectu potest esse nunc inferior, nunc superior, hinc porro intelligi possunt sequentia.

1.o Conceptus superiores semper majorem habent sphaeram quam inferiores.

2.o Continentur coptus superiores semper in inferioribus tamquam criteria; conceptus vo inferiores continentur sub superioribus.

3.o Id quod de superioribus valet, valet etiam de inferioribus et e converso conclusio minus recta est. conceptus dicitur supremus qui sub nullo alio conceptu continetur

ipse

ipse vō plures subse comprehendit conceptus ex. gr. notio entis. ~~[illegible]~~

Conceptus infimus non datur. cui libet enim, conceptui successive plura pluraque possunt adjungi criteria, quo facto continuo novi generantur conceptus. —

§ 70.ª

Genera et species Conceptus superiores dicuntur genera inferiores vō dicuntur species. Genera possunt esse superiora et inferiora sunt quae plures, inferiores quae pauciores species subse complectuntur.

Genus et species sunt conceptus relativi, species enim aliqua diversis respectibus potest esse nunc genus, nunc species. Genus supremum dicitur illud quod non est species alterius alicujus generis. Supremum potest esse absolute v. relative Relative quando inter conceptus quosdam est supremus quo tamen superior datur. Infimum

mum genus est quod species equidem quasdam subse complectitur genera vō inferiora neutiquam.

§ 71.ª

Conceptus sunt latioris, v. angustioris extensionis illi plures hi pauciores repraesentationes subse complectuntur. Latiorem vel angustiorem extensionem habent conceptus subordinati. Hi si inter se conferantur in aperto erit quosdam ex iis esse latioris quosdam vō angustioris extensionis vel sphaerae.

§ 72.ª

Intensio conceptuum superiorum semper minor est, quam inferiorum, quo major est extensio eo minor intensio. Extensio et intensio itaque sunt semper in relatione inversa. conceptus supremus repraesentationes subse complectitur plurimas. Conceptus vō inferior

con

continet in se paucissimos.

§ 73a

Species proximae genera proxima Species remotae, genera remota, Species intermediae, genera intermedia. Species Coordinatae, Homogeneae et Heterogeneae.

Species proxima dicitur species quaelibet quae superiori cuidam conceptui immediate subordinatur ex gr. Triangulum rectangulum notione Trianguli.

Genus proximum dicitur conceptus superior cui conceptus inferior immediate subordinatur ex gr. Species Triangulorum quoad notionem figurae.

Genera remota si conceptus superiores quoad inferiores qui sub aliis mediate continentur ex gr. notio figurae est genus remotum si conferantur cum speciebus Triangulorum

Species remotae dicuntur conceptus

ptus inferiores qui sub conceptu superiori mediate continentur ex. gr. Species Triangulorum quoad notionem figurae.

Genera intermedia sunt conceptus qui inter genus supremum et infimum jacent ex. gr. inter notionem hominis et entis notiones animalis rei organicae corporis et sunt genera intermedia.

Species intermediatae sunt conceptus inter genus supremum et speciem infimam ~~genus~~ ex. gr. quae sunt species intermediae inter notionem figurae et Trianguli et optusanguli? Series haec est Figura rectilinea Triangulum obtusangulum.

Species coordinatae (consequ.) quae sub aliquo genere comprehenduntur sed sibi invicem non sub

ordinantur verum coordinantur ex gr. Species Trianguli quoad notionem Trianguli.

Homogeneae dicuntur res quae ad eandem heterogeneam res quoad diversas species pertinent.

§ 74.a

Conceptus superior sem per continetur inferioribus quis superiori coordinati sunt. Hinc genus supremum continetur in speciebus suis et species in omnibus individuis sub iisdem speciebus contentis hinc emergit corollarium. Criteria quae competunt generi competunt etiam speciebus et quae competunt speciebus ea etiam individuis omnibus sub iisdem speciebus contentis a genere ad species et a specie ad individua valet conclusio sed non é converso.

§ 75.a

Dif.

Differentia numerica Specifica Generica.

Differentia numerica seu individualis dicitur complexus criteriorum per quae individua a se invicem differunt.

Specifica complexus criteriorum per quae species à specie differt.

Generica Complexus Criteriorum per quae genus à Genere differt sub aliquo genere superiori.

§ 76.a

Conceptus coordinati qui Sphaeram conceptus cujuspiam superioris constituunt dicuntur species coordinatae ex his conceptibus ~~[illegible]~~ coordinatis neuter est superior v. inferior aeque enim subordinantur coptui cuipiam superiori conseq inter eos nulla subordinaõ habet locum

Quid

Quid discriminis sit inter conceptus disjunctos et disparis vide §84 in auctore.

§77.a

Relatio combinationis hoc respectu conceptus sunt convenientes, et repugnantes seu oppositi illi qui in conscientia conjungi possunt, ex gr. scientia et ignorantia.

§78.a

Tam convenientia quam repugnantia est duplex s.c. Logica et realis.

1.o Convenientia. Conceptus Logice convenientes sunt qui in conscientia conjungi possunt. Hic tantum forma spectatur conceptus ad materiam nullus fit respectus. Realiter conveniunt duo conceptus quando simul sumti cognitionem objecti augent amplificant hic respectus sit ad materiam cognitum

2.o

2.o Repugnantia. Logice oppositi seu contradictorii dicuntur conceptus qui combinari nequeunt adeoque neque cogitari possunt ex gr. anima est mortalis et immortalis

Realiter seu contrarie oppositi dicuntur qui simul sumpti, se mutuo et ex parte v. ex toto destruunt ex gr. habere 100 flor. et debere 100 90 tales conceptus sunt perceptum erogatum motus et motus contrarius sursum deorsum antrorsum, retrorsum cet.

De his distinctio observandum

Praedicata Logice seu contradictorie opposita eidem subjecto competere nequeunt juxta ppium exclusi medii, se enim mutuo destruunt, praedicata verore aliter seu contrarie opposita competere possunt quamvis unum

des

destruat alterum ex.gr. pila move
ri potest sursum et deorsum.

§ 79a

Conceptus subordinati conveniunt
semper cum conceptu superiori cui
subordinantur; conceptus vo coordi
nati sunt oppositi, adeoq se mu
tuo excludunt, quilibet enim eorum
continet in se tale criterium, quod
in altero non continetur. Omnia
criteria quae coptibus superioribus
competunt, competunt etiam in
ferioribus et ea quae repugnant
superioribus repugnant etiam
inferioribus sed non é converso.

§ 80a

Conceptus sunt vel positivi v.
negativi; illi ponunt, seu affir
mant; illi tollunt seu negant. ali
quid ex gr. mortalis (ut mortalis) contrarium.
conceptus cujus piam positivae
negaõ seu coptus negativus. Con
cep

ceptus positivi dicuntur reali
tates negativi negationes.

Obs 1a Quum Logica formam tan
tum conceptuum spectat, fieri po
test ut coptus logice positivus
negationem negaõ vo realitatem
denotat ex gr. umbra, frigus tenebrae
mors. cez sunt Conceptus logice
positivi et tamen negaõnem deno
tant immortalis logice est Coptus
negativus, et tamen realitatem de
signat

2a Logica negatio cognosci po
test, si particula negaõnis scil non
sit praefixa.

3o Ea quae Logice contradicunt
contradicunt etiam realiter ea
quae Logice conveniunt non sequi
tur etiam realiter inter se con
venire posse. Hic ad experienti
am est confugiendum:

Objectio naturalistarum argu
mentum analogicum pro existentia
Dei

Dei.

4º Negatio sine realitate cogitari nequit, primum realitas dari debet, et tandem ejus contrarium cogitari.

§ 81ª

Affirmationes, seu realitates Logice in uno eodemq subjecto consistere possunt adeoq etiam conjungi: realitas enim realitati non contradicit. Realitati contradicit ~~enim~~ tantum Logica negaõ. Conceptus itaq qui criteria non nisi positiva in se continet Logice ô est conceptus contradictorius. non ne materialiter seu realiter. Hic valet objectio superius citata.

§ 82ª

Negationes in aliquo conceptu consistere quidem possunt, si tamen conceptus quispiam criteria in

se

in se negativa continiat conceptus ille erit negativus (~~Ens privativum~~) Conceptus talis est vacuus et inanis, nihil enim positivi de objecto denunciant. Et quia criteria negativa infinite multa de objecto enumerari possunt nec tamen per ea objectum cognosci potest Conceptus talis dicitur infinitus.

§ 83ª

Subordinatio negationum contraria plane ratione se habet, ac conceptus subordinati habent se: h.e. Sphaera negaõnis Conceptus superioris non minor quam sphaera negaõnis cõptus inferioris quo major est Sphaera alicujus eo minor est Sphaera ejus Contrarii.

Sectio Quarta

De

De modalitate Conceptuum

§ 84.a

Per modalitatem Coptuum intelligitur illa relatio quam habet Conceptus quilibet ad facultatem cognoscitivam, et in specie ad intellectum, intellectus s.c. quosdam Coptus repraesentat tamquam possibiles alios tamquam reales, alios denique tamquam necessarios.

§ 85.a

Quoad Modalitatem dispertiuntur conceptus in possibiles reales et necessarios

1.o Conceptus qui talia criteria in se continent quae sibi invicem non repugnant adeoque in concientia conjungi possunt dicuntur possibiles idem ideales seu problematici in casu contrario sunt impossibiles

seu

seu contradictorii.

2.o Si criteria jam conjuncta fuerint conceptus dicuntur reales si rebus realiter existentibus respondent.

3.o Si conceptus quidam ita sint comparati ut eos intellectus quam primum functiones suas exercere incipit formare et cogitare debet illi dicuntur necessarii ex gr. Conceptus causae est necessarius

§ 87.a

Necessitas haecce v. est conditionata v. inconditionata seu absoluta Conceptus quispiam est Hypothetice necessarius, si conceptus alterum necessario supponat ex gr. Conceptus patris et filii, matris et liberorum causae et effectus regentis et subditorum etc. Conceptus est absolute necessarius si in natura intellectus fundetur ~~conseq. si functiones intelle~~

ctus

~~[illegible]~~ q si functio
nes intellectus sine iis sunt im
possibiles, tales sunt Cathegoricæ
seu Conceptus puri intellectus
humani de quibus agit Metaphisi
ca. Observationes videantur in Au
ctore ad §95.

Caput Secundum

Doctrina de Judiciis

§88.a

Per judicium intelligitur ille
mentis humanæ actus, quo duas,
vel plures repræsentationes, in
ter se comparat, et earum relatio
nem, hoc est, convenientiam, vel
dis convenientiam perspicit, et de
terminat. comparare autem po
test intuitus, cum intuitibus,
intuitus cum conceptibus et
conceptus cum conceptibus. De
finitio auctoris Judicium est deter

mino

terminatio relationis plurimarum re
præsentationum ad unitatem consci
entiæ.

§89.a

In quolibet Judicio distingui potest
materia, et forma Judicii. Logica ma
teriam Judiciorum non considerat, ve
rum tamen formam materiam Ju
diciorum constituunt repræsentationes,
quarum relatio investigatur, et
in Judicio connectuntur, Combi
natio harum repræsentationum
efficit formam Judicii. De Dif
ferentia Judicii respectu formæ
agit Logica. De Differentia vero
respectu materiæ non agit.

§90.a

In Judiciis considerari potest
quantitas, qualitas, relatio, et moda
litas judiciorum. per Quantitatem
judiciorum intelliguntur repræsen
tationes, ad quas, Judicium sese
extendit, per qualitatem utrum
repræsentationes in conscientia

con

conjungi possunt, v. non possunt; per relationem in qua relatione sint ad se invicem repraesentationes connexae, per modalitatem, in qua relatione sit Judicium ad facultatem cognoscitivam, plures species Judicior praeterhas dari nequeunt.

Sectio Prima

De Quantitate Judiciorum

§ 21.a

Respectu quantitatis dividuntur judicia in Singularia, seu individualia, particularia et universalia. Singularia dicuntur, in quibus praedicatum est enunciatum de unica repraesentatione, Particularia, in quibus, non de integra sphaera subjecti, sed tantum de quibusdam repraesentationibus sub sphaera subjecti contentis. Universalia

Consequ. singularia eam vim habent, quam habent

salia, in quibus de integra sphaera subjecti, seu de omnibus partibus Sphaerae ex. gr. Leibnicius fuit Philosophus quidam Philosophi fuere genii omnia Triangula sunt figurae

§ 22.a

In Logica universali Judicia ~~particularia~~ Singularia possunt spectari ut universalia, in utrisque praedicatum ~~cum~~ enim enunciatur de integra Sphaera Subjecti, porro ut in judiciis universalibus ita in singularibus exceptio locum habere non potest; + ondeque non tamen omitti poterant in Divisione singularia; Divisio enim esset incompleta.

§ 23.a

Distinguuntur solent Judicia indefinita et ~~in~~ definita quoque definita apellantur illa quibus signa quantitatis praefixa sunt

In

Indefinita in quibus haec deside-
rantur. Signavo Quantitatis sunt
varia pro Judiciis singularibus,
nomina propria v. pronomina
demonstrativa pro particulari-
bus, quidam, multi, non nulli et
pro universalibus omnis et nullus.
Obs. Si materia Judiciorum con-
siderationem veniat, quantitas
Judiciorum non tantum ex signo
quantitatis praefixo; verum etiam
ex ipsa subjecti notione, perspi-
ci potest in quantum praedica-
tum vel integrae Sphaerae vel
tantum quibus partibus Sphae-
rae subjecti competit.

Sectio Secunda

De Qualitate Judiciorum.

§ 94.a

Quando quaeritur quaesit qualitas
Judicii, quaeritur num repraesenta-
tio

tiones datae, in conscientia con-
jungi v. minus conjungi possint
quodlibet Judicium debet habe-
re qualitatem in quolibet enim
judicio investigatur relatio re-
praesentationum.

§ 95.a

Respectu qualitatis judicia di-
viduntur, in affirmativa et nega-
tiva, illa sunt in quibus repraesen-
tationes datae conjunguntur seu
praedicatum, cum subjecto cohaere
pronunciantur, haec in quibus repraesen-
tationes datae in unitatem con-
scientiae conjungi nequeunt.

§ 96.a

Judiciis affirmativis et negati-
vis addi solent Judicia infinita
seu Limitativa per Judicia infi-
nita intelliguntur talia in qui-
bus copula, nullam equidem nega-
tio

negationem continet prædicatum tamen est conceptus negativus. Quoad formam judicia talia sunt affirmativa ex gr. anima est immortalis.

Dicuntur infinita propterea quia videntur equidem determinare quodnam prædicatum, si criterium subjecto competat, id tamen non determinant, verum subjectum è classe quarundam rerum quibus certum quoddam criterium competit excludunt, et in sphæram infinitam cæterarum rerum constituunt. Limitativa appellantur propterea quia prædicatum aliquod quod subjecto competere posset excludunt consequenter sphæram prædicatorum hoc facto coarctant.

De his Judiciis tenendum

1º

1º Per judicia infinita subjectum cognosci nunquam potest, positiva enim prædicata de subjecto non enunciantur.

2º Judicia infinita in Logicam non pertinent, in his enim respectus fit ad intensionem prædicati.

3º In Logica quæ tantum formam spectat Judiciorum considerari possunt ut affirmativa quamvis enim prædicatum negationem in se contineat prædicatum tamen cum subjecto connectitur ut in Judiciis affirmativis.

§ 97ª

Sectio Tertia

De relatione Judicior

Relatio inter repræsentationes è duplex sc. interna et externa.

Re

Repraesentationes sunt in relatione interna si una earum sit criterium alterius Relatio externa est duplex, sc. a, posita una repraesentatione poni debet altera, sed non e converso b, repraesentationes se invicem determinant reciproce huic.

Respectu relationis judicia dividuntur in Chategorica Hypothetica et Disjunctiva Cathegorica sunt in quibus repraesentatio una (sc. praedicatum) est criterium alterius (sc. subjecti) ~~individuis~~ In judiciis chategoricis subjectum ita se habet ad praedicatum, ut substantia ad accidens ex. gr. Homines sunt fallibiles Hypothetica sunt in quibus posita una repraesentatione necessario poni debet altera; sed non e converso, consequenter nexus inter duas repraesentationes est mutuus seu reciprocus Disjunctiva in quibus repraesentationes

nes se mutuo determinant, seu in quibus a pluribus membris enumeratis alterum subjecto tribuendum esse affirmatur sed quod nam praecise subjecto competat non determinatur.

§ 28.a

In Judiciis Cathegoricis (ut supra dictum:) repraesentationes ita se habent ad se invicem ut repraesentatio quae libet ad suum criterium Repraesentatio quae alteram in se continet ut criterium suum dicitur Subjectum, repraesentatio partialis seu criterium dicitur praedicatum; connexio praedicati et subjecti dicitur Copula.

§ 29.a

Id ex quo cognoscitur eur aliquid hoc modo et non aliter fit dicitur ppium seu fundamentum Logicum id quod ex eo deducitur consequentia si ppium ponatur poni debet

ati.

etiam consequentia; sed non econ
verso. Consequentia enim e pluri
bus ppriis sequi pt. In Judicio Hy
pothetico repraesentationes eam ho
bent relationem ad se invicem, quam
habet ppium, ad consequentiam.
Subjectum in Judicio Hypothei
co dicitur antecedens, item Hy
photesis; praedicatum vo consequens,
item Thesis; antecedens insecon
net ppium, seu rationem sufficien
tem; consequens vo consequentiam;
nexus inter antecedentem et con
sequentem dicitur consequentia.

§ 100.a

In judicio disjunctivo repraesen
tationes se mutuo determinant, prae
dicata quae per partiales disjun
ctivas connectuntur dicuntur mem
bra disjuncta. Subjectum concipi
potest ad instar totius Sphaerae.
praedicata vo tamquam partes Sphae
rae

rae, ut judicium disjunctivum
sit justum requiritur ut 1o mem
bra disjuncta debent esse in com
mercio, hoc est: debent esse plene et
perfecte enumerata, quae integram
constituunt Sphaeram criterio,
quae subjecto competere potest.
2o Membra disjuncta debent esse
coordinata, non subordinata, se
cus enim se non excludunt.

Omnis Logica divisio est bi
membris, sit q secundum ppium
exclusi medii scs. de quolibet con
ceptu duo praedicata absolute
contradictoria enunciantur
quo ~~qua~~ facto omnia praedicata
enumerantur, quae subjecto com
petere possunt. ~~Logice~~ Logice difficilius
enumerare possunt membra dis
juncta si etiam ad materiam con
ceptuum respectus fiat. Fieri enim
potest ut membrum aliquod omittatur

§.

§ 101.a

Ex his eo ideus est repræsentaõnes in Judicio Hypothetico esse quidem nexu; sed nexus ille non est mutuus, seu reciprocus; verum tamen uni lateralis. In judicio vo Disjunctivo esse in nexu reciproco, seu commercia membra disjuncta sunt independentia mutua se invicem enim reciproce excludunt

§ 102.a

Materiam Judicii cathegorici simplicis constituunt v. duo coptus v. duo intuitus, v. denique intuitus, et coptus, ex. gr. anima est mortalis hæc rosa est rubra, Cajus est Theologus.

§ 103.a

Materiam Judicii Hypothetici constituunt, duo judicia Categorica quod si enim Judicium Hypotheticum resolvatur, resolvi

pt

pt in duo Chategorica ~~Quod si enim judicium Hypothetici cum resolvatur resolvi potest in duo Cathegorica~~ et antecedens et consequens constant e Cathegoricis ~~nuda~~ unde à quibusdam Judicia Hyphotetica habentur pro Judiciis Chategoricis, compositis, sed perperam; nam in Chategoricis prædicatum de subjecto directe affirmatur in Hypotheticis vo Conditionate porro si judicia Hypotetica essent tantum Chategorica Composita ita vis et sensus judicior ~~Hypothetico~~ Categoricorum idem esse deberet. at inde etiam postea quam in Chategorica transmutata sunt quod non est verum.

§ 104.a

Materiam Judicii disjunctivi quæq constituunt Judicia Chate

go

gorica et quidem tot quot mem
bris disjunctis Judicium dis
junctivum constat; quod facile
intelligi potest si cum membro
quolibet disjuncto subjectum
seorsim connectatur; Hincta
men non sequitur Judicia dis
junctiva esse tantum Chatego
rica composita; etenim ~~nec~~ ad
Hypothetica ~~nec~~ ad Disjuncti
va judicia formanda alius pla
ne mentis actus requiritur, ac
ad judicia Chategorica, in Cha
tegoricis quodlibet prædicatum
connectitur cum subjecto in Dis
junctivo non determinatur quod
nam ex diversis, subjecto com
petat.

Sectio Quarta

De Modalitate Judiciorum

§105.a

Per

Per Modalitatem Judicior intelli
gitur relatio quæ inter Judicium
et facultatem cognoscitivam, seu
modus quo intellectus combinaõ
nem prædicati cum subjecto sibi
repræsentat. Combinaõ s.c. illa v. est
possibilis v. denique necessaria unde
quoad modalitatem tres judicior
species emergunt s.c. Judicia pro
blematica, assertoria et apodicti
ca. problematica sunt in quibus
combinatio v. separaõ est possi
bilis assertoria in quibus realis,
apodictica in quibus necessaria
repræsentantur.

§106.a

Modalitas Judicior Chatego
ricor per singula vocabula designari debeo
sc. in Problematicis per possibile
est. in assertoriis per reale est
in apodicticis per necesse est im

poss.

possibile est. In Judiciis Hypho
teticis antecedens est Judicium
Problematicum, consequens ass
sertorium, consequentia vo apo
dicticum. In disjunctivis, Judicia
singula sunt problematica et id
solum pronunciatur apodictica
certitudine quod ex diversis mem
bris disjunctis unum necessario
competit subjecto.

§ 107.a

Quodlibet itaq Judicium quad
ruplici respectu consideratur ri po
test sc. respectu Quantitatis qua
litatis modalitatis et relaõnis
at si Judicium quodlibet al
ter utro horum respectuum ~~horum~~
determinatum fuerit, erit deter
minatum, et alio respectu exp.
Si quantitas fuerit determi
nata eo ipso erit et qualitas.

§ 108.

§ 108.a

Judicia Chategorica possunt esse
respectu quantitatis singularia par
ticularia, Universalia. respectu
Qualitatis affirmativa et negati
va respectu modalitatis problema
tica assertoria et apodictica.
Subjectum Judicii singularis est
semper intuitus Judicior. particu
larium, et ursalior vo semper con
ceptus. Quod attinet Judicia ne
gativa ea ab infinitis, eo differunt
quod in negativis particulare
gaõnis sc. non semper ad copulam
referatur, in infinitis autem
referatur ad praedicatum et cum
ea connectatur. Judicia infini
ta in Logicam puram non perti
nent.

§ 109.a

Judicia Hypothetica sunt ~~a res~~
a, res
pe

a, respectu quantitatis semper univer
salia: inter ppiam enim et con
sequentiam rex us intercidit neces
sarius, consequenter posito ppio
poni debet consequens: b, respectu
qualitatis sunt affirmativa nega
tiva quando posito antecedente
ponitur consequens v. sublato
consequente tollitur antecedens.
c, respectu modalitatis sunt apo
dictica posito enim antecedente
poni debet necessario conse
quens; adeoque consequens quae flu
it ex antecedenti semper est ne
cessaria. —

§ 110.a

Iudicia disjunctiva sunt 1.o respe
ctu Quantitatis universalia mem
bra enim disjuncta de subjecto
enumerata constituunt inte
gram Sphaeram Coptus alicujus,

ade

adeoque divisio valet universa
liter seu disjunctio

2.o respectu Qualitatis sunt af
firmativa, affirmatur enim quod
ex pluribus membris disjunctis
alterutrum subjecto competere
debent.

Obs In Iudiciis Disjunctivis
quae ex duobus membris Disjun
ctis constat, et praedicata ha
bent contradictoria, alter
utrum videtur esse negativum
sed è revera infinitum.

3.o respectu Modalitatis est
apodicticum semper quodlibet
judicium Disjunctivum af
firmatur enim quod ex duobus
membris disjunctis de subjecto
enumeratis alterutrum neces
sario competere debet subjecto
si unum competat reliqua compe
tere nequeunt si unum non com

pe

petat e reliquis alterutrum debet competere, membra ita que disjuncta se invicem reciproce determinant, et conditio et conditionatum, seu ppium et consequentia.

§ 111.a

Quantitas cum qualitate conjuncta

Si quantitas judicii cum qualitate conjungatur, et judicia hoc respectu dividantur, varie inde emergunt judiciorum species Judicia v.c. possunt esse Ursaliter affirmantia et particulariter negativa. Hoc judicior discrimen per Logicos designatum literis n.p. judicia ursaliter affirmantia per A, Ursaliter negantia per E, particulariter affirmantia per I, particulariter negantia per O.

Ass

Asserit A negat E verum Ursaliter ambo
Asserit I. negat O sed particulariter ambo

§ 112.a

Judicia Ursaliter affirmantia respectu modalitatis possunt esse problematica, assertoria et apodictica. Judicia ursaliter affirmantia et assertoria si nullam admittant exceptionem sunt apodictica ex gr. si praedicatum sit criterium essentiale subjecti particulariter affirmantia v. problematica v. assertoria v. apodictica. Assertoria, si nullam patiantur exceptionem sunt apodictica.

§ 113.a

Judici simplicia et ~~Judicia~~ Composita

Judicia vel sunt simplicia v. composita simplicia dicuntur illa ad quae formanda simples intellectus Humani actus requiritur p.e. Talis qui non

am

Ursaliter negantia problematica esse n. possunt sed sic assertoria et apodictica

amplius potest resolvi. Seu simplex combinatio composita ad quae talis actus requiritur quire solvi potest in plures.

Obs Judicia Hypothetica ad Disjunctiva non sunt composita quamvis materiam eorum constituant chategorica. Actus enim quo intellectus consequens cum antecedente conjungit est aeque simplex ac ille quo in Judicio Chategorico praedicatum cum subjecto combinant.

§ 114a

Judicia composita, v. sunt explicite, v. sunt 1o Chategorica in quibus v. plura subjecta v. plura praedicata per particulam connexionis et sunt connexa; haec possunt resolvi in tot simplicia quot subjecta v. praedicata dantur in Judicio de his valent ea quae superius sunt dicta; haec aliquando possunt habere duplicem quantitatem, sed duplicem

qua

quantitatem habere nequeunt si unum sit affirmativum et alterum debet esse affirmativum.

2o Hypothetica sunt in quibus v. plura antecedentia per particulas disjunctivas disjuncta, v. plura consequentia per particulas connexionis connexa locum habent. In primo casu diversa antecedentia pro diversis ppiis habere possunt in quibus fluunt consequentiae. Sed si plura antecedentia per particulam connexionis et fuerint conjuncta in eo casu judicium non est compositum diversa enim antecedentia constituunt junctim sumta fundamentum unum Logicum.

Haec possunt resolvi in tot simplicia quot antecedentia sunt disjuncta v. quot consequentia sunt connexa.

3o Disjunctiva in quibus membra

bra disjuncta de pluribus subje
ctis per et connexis sunt enumera
ta ex gr. Mathesis et Logica aut
sit scientiae purae aut empiricae
si plura membra Disjuncta per
particulam connexionis sint con
nexa judicium non est composi
tum.

§ 115a

Propoones implicitae compositae
quarum una aut altera non sta
tim percipi, et intelligi pt. ni
si prius resolvantur dicuntur
~~dicuntur~~ exponibiles judicia
exponibilia.

Huc pertinent

1o Judicia exclusiva (propoones
exclusivae) in quibus praedicatum
subjecto tribuitur vel ab eo remo
vetur exclusis aliis subjectis ex gr.
Solus Deus est Sanctus Judicia
exclusiva resolvi possunt in duo
simplicia s. c. negativum et affirmat.

ex gr

ex. gr. Deus est ens Sanctum nul
lum aliud ens est sanctum.

2o Judicia exceptiva (propoones ex
ceptivae) in quibus praedicatum cum
aliqua exceptione tribuitur subje
cto he. Praedicatum restringitur
ad quasdam partes ex gr. exercitus prae
ter duces interiit.

Judicia exceptiva possunt resol
vi in duo simplicia si judicium
affirmativum sit ita Judicium
occultum est negativum. Sine
gative est affirmativum. ex gr.
major pars exercitus interiit
duces non interiere.

3o Judicia restrictiva (propositio
nes restrictivae) in quibus praedica
tum subjecto sub condicione tribui
tur ex gr. Homo quoad animam est
immortalis, propoones restrictive
possunt resolvi in duas Hypotheti
cas s. c. unam affirmantem aliam ne

gan

gantem ex gr. Si Homo quoad animam spectetur est immortalis (spectetur quoad corpus non est immortalis.)

4º Propoones duplicativae in quibus subjectum reduplicatur ex gr. Homines qua Homines natura habent jura aequalia Haec quoq resolvuntur in duas sc. affirmantem et negantem

5º Propoones comparativae in quibus plura subjecta v. praedicata comparantur inter se in his distingui debet majus comparatum minus comparatum et tertium comparaonis resolutio est facilis

ex gr. mores [illegible] plus valent mores [illegible] valent [illegible] mores plus valent [illegible]

6º Propoones Hypotheticae Disjunctivae in quibus consequens est propoo Disjunctiva ex gr. Si Apostoli verum non dixerunt aut non potuerunt aut noluerunt.

Sectio Quinta

De Logica relaone Judicior et propositionum

§.

§ 116ª

Propositiones dicuntur esse in Logica relatione, quando ~~post~~ subjectum, et praedicatum est idem, et tantum respectu formae a se invicem differunt: relao propositionum, quatenus eor tantum forma spectetur, dicitur Logica affinitas. Diversitas, et affinitas propositionum quoad formam, considerari potest, v. respectu quantitatis, v. respectu qualitatis, vel respectu relaonis, vel denique respectu modalitatis. Si duae ppones tantum quoad quantitatem differant dicuntur subordinatae, seu subalternae propoones, et relao inter utras quae subordinao, seu subalternatio. propositio universalis dicitur subalternans particularis vo subalternata v. subordinata.

§.

§ 117.a

Si ppōnes quoad qualitatem in
terse conferantur, v. sunt convenien
tes, v. oppositæ, seu repugnantes, pro
positiones convenientes, quæ ex se in
vicem reciproce deduci, et sibi invi
cem substitui possunt, dicuntur
æqui pollentes: respectu qualita
tis differt propositio una ab alte
ra, posito eodem subjecto et prædi
cato, si una sit negans, altera af
firmans, relaō hæc dicitur oppo
sitio propōnum est triplex scil.
1.o Propōnes sibi invicem opponun
tur contradictoriæ, quando et quan
titate, et qualitate differunt, ade
oque una, tollit alteram. Contradic
~~toriæ~~ toriæ opponuntur parti
culariter negans universaliter
affirmanti et ursaliter negans parti affir.
Obs Contradictoriæ oppositar pro
positionum utraq; neque vera neque
fa

falsa esse potest, si una vera alte
ra falsa si una falsa altera vera esse
debet secundum ppium exclusi medii
2.o Opponuntur contrariæ quando
un alteram non modo tollit sed etiam
insupernovi aliquid affirmat. Contra
riæ opponuntur ursaliter negan
tes ursaliter affirmantibus, har
utraque vera esse nequit, sed utraq;
falsa esse potest.
3.o Opponuntur subcontrariæ, quando
una alterum non tollit penitus, hoc
in eo casu fit quando duæ propōnes
idem subjectum eandem quantita
tem sed diversam qualitatem habent;
consequenter propositio particula
riter negans propositioni particula
riter affirmanti, opponitur subcon
trariæ, harum utraq; falsa esse ne
quit sed utraq; vera esse potest quod
enim quibusdam partibus sphæreæ
com

competit aliis repugnare potest
hæc de Chategoricis.

§ 118.ª

Quod attinet propositiones Hypotetic

1º Propositio Hypothetica alteri contradictorie opponitur si consequens prioris tollatur seu negatur. ex. gr. Si ppium felicitatis tollatur actum erit de ppiis Mtib et si ppium felicitatis tollatur, non erit tum id circo actum de ppiis moralibus.

2º Contrarie opponitur quando consequens prioris non modo tollit verum etiam ex antecedenti elicit sicque aliam illi substituit Hoc in eo consistit quando duæ ppositiones Hypothetice idem antecedens et repugnantia habet consequentia.

3º Subcontrarie quando repugnantia habent antecedentia et

Idem

idem consequens ex iis elicitur hæc una consistere possunt consequens enim ex pluribus fluit ppiis

Quod attinet Disjunctivas proportio disjunctiva disjunctive opponitur

1º Contradictorie si subjectum propositionis disjunctivæ contradictionem in se involvat; seu sit conceptus Chymericus si membra disjuncta non sint coordinata verum subordinata et propositio disjunctiva altera hæc vitia detegenda veritatem prioris negat.

2º Contrarie quando subjectum est idem, membra vo disjuncta partim sint eadem, partim vo diversa. hæc una consistere possunt

Cæterum si disjunctio sit plena et perfecta sint membra disjuncta

x non sint plene et perfecte enumerata

ncta coordinata si subjectum non
sit Coptus Chymericus in eo casu
dis junctio negari nequit conseq
oppositio veri nominis locum non
habent et propositioni dis juncti
vae alia opponi nequit

§ 119a

Conversio propositiones Chatego
ricae converti dicuntur si prædi
catum ~~majus~~ minus fiat subjectum al
terius, propoo quae convertitur
dicitur conversa illa quae e conver
sione emergit convertens; conver
ti potest propoo quaelibet dupli
citer sc. Simpliciter et perac
cidens. —

1o Simpliciter seu invariatae
convertitur propositio quaepi
am si et quantitas et quali
tas eadem sit conversae atq con
vertentis ex. gr. Omne Triangu
lum est figura habens tria latera
et omnis figura habens tria la
tera

tera est Triangulum. Conversio
simpliciter succedit in propositio
nibus universaliter negantibus,
particulariter affirmantibus
tunc tantum quando prædica
tum est criterium essentiale
subjecti.

2o Per accidens quando quan
titas convertentis, propoonis
alia est quam conversae ex. gr. Omne
Triangulum est figura; quaedam
Figura est Triangulum. Haec suc
cedit in universaliter affirmativa
et particulariter affirmativa
vero tunc quando prædicatum est
latioris extensionis quam subjectum

Propoones Hypothetica conver
tuntur si antecedens fiat conse
quens et consequens antecedens
Duplici modo fieri pt haec quoq
conversio sc. Simpliciter et perac
ci

cidens In primo casu propoō con
vertens est assertoria in secun
do casu Problematica / De
Disjunctivis vid. in auctore
§ 131. /

§ 120.ª

Contrapositio quanta relatio
Judicior, seu propoōnum oritur
per contrapositionem: contra
ponitur propoō quæpiam Cathe
gorica, si prædicatum ponatur
loco subjecti, subjectum in Lo
cum prædicati. Novi subjecti
summatur contrarium et de hoc
subjecto prædicatum negatur.
ex. gr. Omnes Homines sunt entia
rāone gaudentia contraponendo
omnia entia rāone non gaudentia
non sunt homines. propositio.
prior dicitur Contraposita, pos
terior vō contraponens.
Contrapositio quoq esse pt v. Sim
plex

plex, v. accidens, in primo casu
quantitas propositionis manet
invariata; in secundo vero mutatur.

§ 121.ª

Propoō Hypothetica contra
ponitur si contrarium antece
dentis fiat consequens, et contrarium consequentis antece
dens ex. gr. Si Homini acciones
imputari possunt debet gau
dere libertate; contraponendo
si homines non gaudent liberta
te, acciones illi imputari ne
queunt. contra positio hæc etiam
potest esse Simplex v. peracci
dens In casu primo consequens
est assertoria propoō in 2º pro
blematica.
Propositiones etiam Disjun
ctivæ contraponi possunt vide
§ 133 in Auctore hæc sunt subti
litates Logicæ.

Karnalifra
Kutya Kopoly

Sectio Sexta

De Logica formatione Judiciorum seu Propositionum

§ 122.a

In quolibet judicio indicatur relatio quae est inter varias repraesentationes ut ex illis judicium sit formandum. investigari

1um debet num datae repraesentationes combinari possunt aut minus? et si possint quomodo? Hunc in finem repraesentationes inter se comparandae sunt ut hoc facto innotescat in quanam rationes sint et quale judicium ex illis formari possit. Comparatio et reflexio haecce est facultatis judicandi, quae reflectens apellatur.

§ 123.a

Ratio esse potest inter duas repraesentationes sc. respectu quantitatis qualitatis, relationis et modalitatis, conseq si ex datis repraesentationibus judicium sit formandum quadruplici reflexione, seu comparatione opus est. s.c. comparandae sunt inter se respectu quantitatis, qualitatis, relationis, et modalitatis.

§ 124.a

Ut quantitas Judicii quae ex datis repraesentationibus est formanda determinari posset investigandum est, num sint identicae v. diversae. h.e. num omnes partes Sphaerae coptus alicujus in eo conveniant, quod iis praedicatum (aliquod comperat.) de omnibus enumerari possit, si praedicatum formari potest Judicium Universale, in casu contrario particulare ex gr. Homo ratio; hinc omnes homines sunt rationabiles.

Ut qualitas determinari possit inquirendum est num datae repraesentationes sunt convenientes vel re

pu

pugnantes in primo casu afirmativum in secundo negativum formari pt Judicium.

Ut determinari possit quale judicium respectu relationis edatis repraesentationibus formari possit investigandum est in qua nam sit relatione interna vel externa? numita se habent ad se invicem ut repraesentatio partialis ad totam, velut ppium ad consequentiam u denique sint in commercio in primo casu Chategoricum in secundo Hypotheticum formari potest Judicium

Denique ut Modalitas determinari possit sciendum est num combinatio datarum repraesentationum legibus tantum intellectus non repugnat v. combinationem earum materia v. natura rei exigat. In primo casu Problematicum in secundo assertorium et Apodicticum formatur.

§.

§ 125.a

Conceptus, juxta quas velut totidem regulas repraesentationes hoc modo inter se comparantur appellantur coptus reflexionis et sequentes s.c. quod quantitatem coptus identitatis et diversitatis quoad qualitatem convenientiae et repugnantiae quoad relationem interni et externi quoad modalitatem formae et materiae

Ex falsa hor coptuum aplicatione quae nam ppia enata fuerint indicat metaphisica.

Sectio Septima

De formali seu Logica veritate Judicior seu propositionum

Logica Regulas Materiales projudicando Propositionum veritate suppeditare nequit idenin extra

Sphae

Sphæram Logices jacet; suppeditat tantum regulas formales adeoque indicat tantum criteria veritatis formalis; utrum propositioni cuipiam materialiter spectatæ veritas insit Logica determinare nequit ex gr. Lux propagatur in linea curva; propo hæcce formaliter seu Logicæ est vera sed materialiter est falsa id enim, experientiæ repugnat.

§ 127.

Regulæ formales pro veritate seu falsitate propositionis cujuspiam sunt sequentes

1º Objecto cuilibet competit prædicatum quod cum eo convenit nulli enim competit prædicatum quod ei repugnat seu Conceptus convenientes possunt combinari repugnantes vò non possunt.

2º Combinaõ qualibet repræsentaõ

nun

num in Judicio debent habere raõnem sufficientem.

3º Ex duobus prædicatis contradictoriis subjecto cuilibet alterutrum necessario competere debet criteria hæcce veritatis formalis suppeditant leges intellectus generatissimæ.

§ 128.ª

Regulæ speciales pro veritate formali ppositionum.

1º Pro veritate Propositionum Categoricorum ursaliter affirmantium

Propositio qualibet ursaliter affirmans est vera si prædicatum et subjectum sint conceptus reciproci v. prædicatum sit latioris extensionis quam Subjectum ex gr. Quodlibet Triangulum est figura habens tria latera et tres angulos quodlibet Triangulum est figura cet

§.

§ 129.

2º Pro veritate Propositionum Ursaliter negantium

Propositiones universaliter negantes sunt verae si praedicatum subjectum v. mediate v. inmediate sunt coptus reciproci vel subordinati.

In primo enim casu se invicem excludunt in secundo non

Obs. Per coptus coordinatos intelliguntur illi qui simul sumti partem Sphaere Coptus alicujus constituunt per consequens sunt coptus disjunctivi

§ 130.

3º Pro veritate propositionum particulariter affirmantium

Propoones particulariter affirmantes sunt verae si subjectum et praedicatum non sint conceptus coordinati Subjectum et praedicatum

pos

possunt esse conceptus reciproci possunt esse subordinati et quidem tam subjectum quam praedicatum possunt esse coptus latioris extensionis seu superioris ex. gr. quaedam figurae sunt triangula quaedam triangula sunt figurae.

§ 131.

4º Pro veritate propositionum particulariter negantium

Propositiones particulariter negantes sunt verae si praedicatum quibusdam saltem repraesentaonibus sub Sphaera subjecti contentis repugnat adeoque Subjectum et praedicatum non sunt coptus reciproci nec subjectum sit praedicato subordinatum falsae sunt si subjectum et praedicatum sint coptus reciproci ex. gr. quaedam figurae non sunt spacia clausa vel si subjectum praedicato non sit subordinatum ex. gr. Quidam

Poëtae

Poëtæ non sunt Homines, quo
dam Triangula non sunt figuræ

§ 132.ª

Pro veritate propositionum Hy
potheticarum.

Propositio Hypothetica est ve
ra si antecedens revera in se conti
neat fundamentum seu rationem
sufficientem, consequentis adeoq
posito antecedenti necessario
poni debet consequens et sublato
consequenti, necessario tolli de
beat antecedens in casu opposi
to est falso ex. gr. falsa est hæc
si religio quæpiam sit antiquis
sima est vera item si concilium
decreverit Pontifices sunt in
fallibiles.

§ 133.ª

Propositio quælibet disjunctiva
est vera si subjectum non vitaon
ceptus contradictorius si membra

dis

disjuncta adæquati exhauri aut
Sphæram subjecti si denique sibi
invicem sint coordinata adeoque
contradictoria opposita in casu
opposito est falsa.

Caput Tertium

De Doctrina Consequenti
arum seu Ratiocinorum

§ 134.ª

Raciocinari significat verita
tem vel falsitatem judicii seu pro
positionis cujuspiam ex alia cognos
cere. Ratiocinium subjective sum
ptum est illa mentis operatio per
quam veritas v. falsitas propositionis
cujuspiam ex altera cognoscitur
objective sumptum est illa com
binatio Judiciorum ut veritas
v. falsitas propositionis ex altera elu
cescat propositio ex qua veritas v. fal
sitas deducitur [illegible] propositionum ex altera deducere si

gni

qnificat consequentiam ~~[illegible]~~ eli
cere.
Modus in consequentiis [illegible] hoc est
si veritas propoonis sit ostenden
da connectitur cum ppio generali
quo facto si veritas principii cog
noscetur debet etiam propoonis
veritas admitti.

§ 135.a

Iudicia seu propositiones Ratio
cinii cujuspiam equibus alia eli
citur propositio dicuntur praemis
sae quae ex illis deducuntur Conclu
sio praemissae efficiunt materi
am ratiocinii modus quo ex iis con
clusio elicitur formam Ratioci
nii ut Ratiocinium verum sit
tam materia quam forma debet esse
vera.

§ 136.a

Ratiocinium est actus intelle
ctus vere dicitur in intellectum
sensu strictiori facultatem judi

can

candi et facultatem Raocinandi
quaelibet harum facultatum pro
ducit consequentias.

§ 137.a

Consequentiae solent dividi in im
mediatas et mediatas, consequenter
immediatae dicuntur illae quando
veritas v. falsitas propoonis cu
juspiam ex alia immediate colli
gitur nulla intermedia propoone
adhibita in auxilium
Consequentiae mediatae dicuntur
quando veritas v. falsitas propoonis
cujuspiam ex alia immediate non
sequitur verum ut consequentia
perspici possit tertia seu inter
media propositio quadam ad sum
mi debet cujus ope propoo demon
stranda cum ppio connectitur in
casu
1.o vi generalissimor ppiorum istam
tum elicitur quod in alia propoone
implicite complectebatur in 2.o

ca

casu nexus est remotior et ut per
spici possit in auxilium adhiben
da est propoō intermedia.

Obs Garve nihil distinctionis
intercidere ait inter consequenti
as immediatas et longissimam Ra
ciocinor seriem nisi quod in casu
posteriori eadem mentis operaō
sæpius repetatur.

Vide übersicht der vorachmsten
ppien der sitten lehre p. 196 Dis
crimen superius indicatum est.

Sectio Prima
De Consequentiis
Intellectus.

§ 138.ª

Si propositio quæpiam quoad
formam spectetur et investigetur
quid ex hac propositione juxta
leges intellectus ad veritatem

vel fal

vel falsitatem propositionis
alterius cognoscendam sequatur
oritur consequentia inmediata ad
consequentiam immediatam for
mandam requiritur unica ana
lysis propoōnis cujus piam ex
ea enim ppior generalissimor
veritas et falsitas alterius co
gnosci potest.

§ 139.ª

In consequentiis inmediatis
quoque ad summi potest propoō
intermedia sed ea est Tautologia
ex hac raōne non nulli discrimen
inter consequentias immedia
tas et mediatas non agnoscunt
sed Discrimen dari inter has
consequentiar species patet vel
exinde quod propoō interme
dia in consequentiis sit semper
Thatologica.

§ 140.ª

Con

Consequentiæ immediatæ sunt triplicis generis sc. Chategoricæ Hypotheticæ Disjunctivæ prout etiam consequentiæ mediatæ. Non modo à Chategoricis verum etiam Hypothetici et Disjunctivis propoonibus potest alterius veritas v. falsitas deduci

§ 141.ª

E legibus intellectus generalissimis quo ad formalem veritatem consequentiarum immediatarum formari et deduci possunt regulæ sequentes e principio contradictionis et identitatis deduci regula ppositiones convenientes possunt inconscientia conjungi possunt itaque esse utræque veræ, Propoones repugnantes non possunt conjungi Marum ergo utraq vera esse nequit.

§.

§ 142.ª

E ppio rationis sufficientis fluit.

1º Propoo quæpiam quæ est vera fluit propoone vera.

2º Si consequentia sit falsa debet etiam propoo ex qua consequens fluit.

3º Si propoo quæpiam sit vera altera autem falsa hæc posteriori à priori non potest elici.

4º Si propoo quæpiam per consequentiam deducta sit vera non sequitur etiam alteram esse veram ex qua deducta est ex gr. nulla corpora coelestia ~~non~~ sunt opaca. Quædam corpora coelestia u. sunt opaca

§ 143.ª

E ppio exclusi medii

Ex duobus propoonibus contradictoriis una debet esse vera altera falsa

De

De Consequentiis intellectus seu de consequentiis immediatis

I De Consequentiis immediatis Chategoricis

A, De quantitate Consequentiarum intellectus seu de consequentiis immediatis per subalternationem.

§ 144.a

Consequentiae immediatae formari possunt per subalternationem, oppositionem, conversionem et contrapositionem.

Consequentia per subalternationem seu quoad quantitatem deducuntur ex aliis si propoo deducta ab alia tantum quoad quantitatem differat.

§ 145.a

Consequentiae intellectus respectu quantitatis semper subalternaonem sunt

sunt:

1.o Ab universalibus ad particularia valet conclusio: he. ~~propoonis~~ veritas propoonis Cathegoricae Ursalis admittatur debet etiam veritas propoonis particularis sub ursali contentae admitti: sed a veritate propoonis particularis ad veritatem ursalis concludi nequit.

Quid quid enim affirmari potest de integra Sphaera subjecti id etiam de partibus Sphaerae.

§ 146.a

2.o E falsitate propoonis Ursalis non sequitur falsitas particularis sub ursali contentae ex gr. omnia metalla sunt flava propoo enim universalis ob hanc solum reonem est aliquando falsa quod praedicatum de subjecto ursaliter enuncietur.

§ 147.a

E falsitate propoonis particularis sequitur falsitas Ursalis ex gr. quaedam

dam planetæ sunt soles omnes planetæ sunt soles etiamsi prædicatum quoddam ne quibusdam quidem Sphæræ partibus competat tanto minus potest competere toti Sphæræ —

D, De Qualitate consequentiarum intellectus Chategoricarum seu de consequentiis immediatis per oppoonem

§148.a

Consequentia per oppositionem formatæ sunt

1º Si duæ propoones contradictorijs sibi invicem opponantur una earum debet esse vera altera vero falsa consequenter a veritate unius ad falsitatem alterius conclusio valet et è converso, juxta ppium enim exclusi medii utraq; nec vera nec falsa esse potest consequenter si una sit vera altera debet esse falsa. —

§.

§149.a

2º Si duæ ppoones contrariæ sibi invicem opponantur ab unius veritate ad alterius falsitatem conclusio valet utraq; enim vera esse nequeunt secundum ppium exclusi medii sed à falsitate unius ad veritatem alterius concludi nequit utraq; enim potest esse falsa ex gr. omnes leges sunt bonæ: et enim in ursaliter neganti non tantum tollitur id, quod in ursaliter affirmanti affirmabatur id enim præstat etiam particulariter negans verum insuper aliquid novi affirmatur consequenter si alter utra sit falsa non sequitur id circo alteram veram esse

§150.a

Si e duabus propoonibus subcontrariis una sit falsa altera debet esse vera utræque enim falsæ esse nequeunt at si una earum sit vera non sequitur alteram esse falsam

utræ

utraque eam possunt esse verae ex gr.
quoddam ppia moralia sunt bona quod
dam ppia non sunt bona de quibus
dam enim repraesentationibus sub sphae
ra subjecti contentis affirmari po
test praedicatum quod de caeteris ne
quit. —

C., De relatione consequentiae
intellectus seu de consequentiis im
mediatis per conversionem

§ 151.a

Respectu Relationis, seu per conver
sionem consequentiae immediatae for
mantur si subjectum propositionis pri
oris fiat praedicatum posterioris et
vice versa Conversio erat duplex
sc. Simplex et per accidens in casu
primo propositio quantitatem suam re
tinet in secundo mutatur.

I Consequentiae immediatae
per conversionem simplicem

§ 152.a

1.o

1.o Propositio quaelibet identica in qua
subjectum et praedicatum sunt coptus
reciproci possunt converti ad eaque ve
ritate v. falsitate propositionis conver
tentis ad veritatem v. falsitatem
conversae conclusio valet, si in propositio
una sequitur ex altera subjectum
enim et praedicatum sunt coptus re
ciproci ex gr. Id quod competit v. re
pugnat subjecto, competit v. repugnat
etiam praedicato. —

§ 153.a

2.o Propositiones ursaliter affirmantes
sed non identicae non possunt simpli
citer converti consequenter si prior
vera, posterior potest esse falso ex gr.
Omnia Triangula sunt figurae omnes fi
gurae sunt Triangula praedicatum
semper latioris extensionis est quam
subjectum

§ 154.a

3.o Propositiones particulariter affirman
tes possunt simpliciter converti, con

se

sequenter à veritate unius ad verita
tem alterius conclusio valet ex gr. quo
dam figuræ sunt Triangula quod
dam Triangula sunt figuræ In his
enim propoōnibus subjectum et præ
dicatum sunt eoptus convenientes,
consequenter si subjectum enunciari
possit de quibusdam saltem repræsen
taōnibus sub nōone prædicati conten
tis etiam prædicatum enunciari po
test de quibusdam saltem repræsen
taonibus sub nōone subjecti conten
tis. —

§ 155ª

Propōnes universaliter negantes pos
sunt simpliciter converti adeoque à
veritate consequentis ad veritatem
conversæ conclusio valet In iis e
nim prædicatum repugnat inte
græ Sphæræ Subjecti ergo etiam
subjectum repugnare debet totæ
Sphæræ prædicati — —

II Consequentiæ immediatæ

per

per conversionem per accidens

§ 156ª

Propōnes ūrsaliter affirmantes
possunt per accidens converti si pro
pōnes non sint identicæ prædica
tum enim in hoc casu est laōris
extensionis consequenter subje
ctum continetur sub sphæra præ
dicati ergo quædam saltem re
præsentaōnes sub nōone prædi
cati contenti possunt enunciari
de subjecto. — —

Propōnes ūrsaliter negantes
possunt converti simpliciter ergo
non debent per accidens propōnes
particulariter affirmantes non
possunt per accidens converti in
unico solum casu hoc fieri potest quan
do s.c. prædicatum angustioris
extensionis est quam subjectum
Propōnes particulariter negan
tes non possunt converti heic neque
simpliciter neque per acciden conversio

co

locum habet. —

D. De Modalitate consequentiar intellectus seu de consequentiis immediatis per contrapositionem.

§ 157.a

Quo ad modalitatem producitur consequentia per contrapoonem Species hæcce consequentiæ propteria pertinet ad modalitatem quia hæcce propoo mutatur h.e. si propoo antea fuit assertoria, erit apodictica.

§ 158.a

Consequentiæ per Contrapoonem

1.o Propoones Chategoricæ identicæ possunt contraponi si enim subjectum, et prædicatum sint conceptus reciproci etiam contrarium eorum est identicum ex gr. omnes Homines sunt entia ratione et sen

sensualitate gaudentia nulla entia et sensualitate et raone non gaudentia sunt Homines

2.o Propoones ursaliter affirmantes possunt contraponi ex gr. Omni à Triangula sunt figuræ nulla non figuræ sunt Triangula Subjectum enim continetur sub Sphæra prædicati, ergo subjectum sub contrario prædicati continetur ne quit. —

§ 159.a

3.o Propoones ursaliter negantes possunt contraponi per accidens at per: simpliciter neutiquam ex gr. nullæ planetæ sunt soles nulli non soles sunt planetæ si enim propoo ursaliter negans vera sit debet esse falsa vi ppii exclusi medii.

§ 160.a

4.o Propoones particulariter affirmantes non possunt contraponi ex

licet contra ponatur propoõ ta
men quae contrapoõne emergit est
falsa ex gr. Quidam Homines sunt
Philosophi hinc Quidam non Phi
losophi non sunt Homines v. nulli
Philosophi sunt Homines utraq est
falsa.

§ 161ª

5º Propoõnes particulariter ne
gantes possunt contra poni sim
pliciter ex gr. quaedam figurae non
sunt Triangula ergo quaedam Tri
angula non sunt figurae. —

De Consequentiis im
mediatis Hypotheticis.

§ 162ª

1º Consequentiae immediatae Hy
potheticae per subalternaõnem
1º Si propoõ quaepiam Hypoth
tica generaliter he. in omnibus
casibus sit vera erit etiam in
casibus particularibus ex gr. Si ho
mo

mo gaudeat libertate intempe
rantibus excessus imputari po
test

2º Si consequentia propoõnis
Hypotheticae sit ursalis ex ejus an
tecedenti elici potest propoõ sub
ordinata si ex gr. Si infallibili
tas soli Dei competat nullus homo
infallibilis esse hinc elici potest
neque Pontificem esse infallibi
lem. —

§ 163ª

Per oppositionem

1º Si Duae propoõnes Hypotheticae
contradictoriae sibi invicem sint oppo
sitae utraq earum nec vera nec falsa
esse potest unaearum est falsa altera
vero vera contradictoria autem opponi
tur una alteri quando negatur con
sequentia antecedentis.

2º Si contrariae sint oppositae et una
sit falsa altera debet esse vera utraq
enim vera esse nequit sed utraq falsa
esse

esse possunt.

Contrarie autem opponitur propoõ Hypothetica alteri quando antecedentia sunt eadem consequentia vero diversa et sibi opposita si antecedens sit ppi um verum una tantum eaꝝ potest esse vera sed si antecedens sit ppium falsum utraq erit falsa.

3º Si Subcontrarie sibi invicem opponatur he. si antecedentia habeant diversa consequentia autem eadem sub unius falsitate ad alterius veritatem concludi potest sed ab unius veritate ad alterius falsitatem non potest utraq enim eaꝝ pt esse vera consequentia enim ex pluribus sequi possunt antecedentibus.

§ 164ª

Per Conversionem

Propoõnes Hypotheticæ non possunt simpliciter verum tantum per accidens converti. Si convertantur simpliciter adeoque consequentia pro

quentia propositionis convertentis sit assertoria ita potest esse falsa posito enim consequenti antecedens non debet poni necessario quum consequens e pluribus sequi pt ppiis ut effectus e pluribus casibus ex gr. si tempestas haud faveat, annonæ charitas sequitur hinc si annonæ charitas secuta sit tempestas haud sit favens.

§ 165ª

Per Contrapoõnem

Propoõnes possunt Hypothetice simpliciter contraponi adeoq a veritate propoõnis contrapositæ ad veritatem contraponentis conclusio valet ex gr. Si sol ascendat Horizon illustrabit hinc si non sit illustratus non ascendit conclusio est pista qua sublato consequenti antecedens tolli debet, sublato effectu tollitur

causa

causa.

De Consequentiis facultatis judicandi.

§ 166ª

1º Per Sub alternaõnem Membra disjuncta quae de integra Sphaera subjecti enumeratur possunt etiam de quibusdam partibus Sphaerae quod enim valet de omnibus, id valere debet etiam de quibusdam sub eadem Sphaera.

§ 167ª

2º Per oppoõnem si propoõne quapiam disjunctiva sit contradictorium subjectum si membra disjuncta non sunt adaequate enumerata si non sint coordinata in eo casu alia ab opponi debet vel potest quae prioris veritatem destruit sed positis omnibus requisitis propoõnis Disjunctivae veritas ejus tolli nequit.—

De Conversione et Contrapoõne

Pro

Propositionum Disjunctivorum nihil.

Sectio Secunda

De Consequentiis Facultatis Judicandi

§ 168ª

Facultas Judicandi dicitur indeterminantem seu subsummentem et reflectentem: prior casus particulares subsummit sub regulis generalibus posterior vero ex casibus particularibus format regulas generales seu propriae dantur regulae v. si non dantur format regulas universales: hoc praestat v. per inductionem v. per analogiam.

Per inductionem concluditur si id quod individuis competat sub aliqua Specie ad speciem extenduntur et id quod speciebus con

pe

competit generi etiam competere dicatur. Per Analogiam si res quaedam in quibusdam ceteris conveniat, etiam in reliquis convenire affirmatur.

§ 169.a

Consequentiae facultatis Judicandi differunt a consequentiis raonis seu mediatis in consequentiis enim raonis particularia deducuntur ex universalibus in consequentiis enim facultatis judicandi a particularibus ascendimus ad universalia a consequentiis intellectus quoq differunt Per consequentiam seu intellectus a propoone quapiam analytica alia elicitur in consequentis vero facultatis judicandis e pluribus propoonibus sintetice unice formatur.

5.a Consequentiae per Inductionem

§ 170.a

Dpium

Dpium facultatis judicandi cujusvis consequentias per inductionem producit id quod pluribus rebus competit v. repugnat sub eadem specie competit v. repugnat etiam toti Speciei.

§ 171.a

1.o Quo ad Quantitatem harum consequentiarum observandum

In inductione ab individuis ascendimus ad species et a Specie bus a genera Speciei v. generis cujus piam v. omnes partes commemorari possunt v. tantum quodam In primo casu inductio est completa et regula hoc modo formata est absolute universalis in secundo casu inductio est incompleta et regula hoc modo formato est tantum comparative ursalis Inductiones completas pecabet Mathesis et Logica.

§ 172.a

Se

2º Quoad Qualitatem

Propoones singulares ex quibus regula generalis est formando debent habere eandem qualitatem h. e. v. omnes debent esse Affirmativae v. omnes negativae si enim propoo quaepiam à reliquis diversam habeat qualitatem, tota inductio corruit Regula generalis quae elicitur eam habet quantitatem quam propoones singulares. —

§ 173ª

3º Quoad Relationem

Praedicata quae in propoonibus singularibus de subjecto enunciatur non debent esse contingentia verum essentialia. —

§ 174ª

4º Quoad Modalitatem

Inductiones Completae praebent regulas assertorias et si propoones singulares fuerint apodictice

apo

apodicticas incompletae vero regulas Problematicas inductiones completae praebent Certitudinem in completae vero problematicam cet.

Consequentiae per Analogiam

§ 175ª

Principium hac Consequentia si dua pluresve in quibusdam Criteriis conveniunt consequentia formatur quod in reliquis etiam criteriis conveniant quoad quantitatem observandum quod vis conclusionis dependeat a multitudine Criterio in quibusdam res conveniunt.

§ 177ª

Quoad qualitatem propoones singulares possunt esse v. affirmativae v. negativa quo plures sunt affirmativae eo magis crescit probabilitas si omnes sint negativae de

ter

terminari nequit quid res fit consequenter dici consequentia nequit.

§ 178.a

Quoad relationem Criteria non debent esse contingentia verum essentialia seu immutabilia.

§ 172.a

Quoad Modalitatem regula per Analogiam formata est tantum Problematica consequenter deducit tantum ad possibilitatem gradus vero possibilitatis eo magis crescit quo pluribus in criteriis duae v. plures res inter se conveniunt

Sectio Tertia.

De Consequentiis rationis seu Mediatis item Sylogismis

§ 180.a

Ratiocinium est ille mentis actus quo veritatem vel falsitatem propositionis

cu

cujus piam mediante propositione tertia ex alia deducit et cognoscit ratiocinium eo quodlibet, est consequentia mediata.

§ 181.a

In quolibet ratiocinio seu Silogismo tres dantur propositiones s.c. major, minor et conclusio. Propositio major est ex qua propositio demonstranda deducitur, est itaque principium: minor est propositio intermedia, cujus ope propositio demonstranda cum majori connectitur: conclusio vero est principio deducta v. demonstrata majoret minor praemissae appellantur.

Obs. ordo naturalis inter has propositiones

1.o Propositio major tamquam principium ex quo veritas propositionis demonstrandae deducitur.

2.o Minor cujus ope propositio demonstranda cum majori connectitur et tandem

3.o

3º Conclusio.

§ 182ª

Ad raõcinium formandum concurrunt intellectus facultas judicandi ~~propoõnes~~ et raõ ipsa intellectus connectit repraesentaõnes et format judicia, facultas judicandi propoõnes sibi invicem subordinat modo debito: Raõ vero ex praemissis consequens elicit.

§ 183ª

Ratiocinia solent dividi in simplicia et composita simplicia dividuntur in Pura et Hybrida in puris adsunt utraq; praemissae ordine jam superius dicto. In Hybridis alter utrum praemissa de esse ordo naturalis immutatur. Tractatus de raõciniis, seu Silogismis agit 1º De puris 2º De Hybridis 3º De compositis Raõciniis seu Silogismis.

Se

Sectio Prima

De raõciniis seu Sylogismis puris

§ 184ª

Silogismi dividuntur quoad Propositiones equibus constant in Chategoricos, Hyphoteticos et Disjunctivos. Chathegorici constant e, propoõnibus Chategoricis; Hypothetici ex Hypotheticis, et Disjunctivi é Disjunctivis.

I. De Sylogismis Cathegoricis puris et Simplicibus

§ 185ª

In quolibet Sylogismo Chategorico simplici tres termini seu conceptus ppales occurrunt &c.

Su

Subjectum propōonis demonstrandæ dicitur terminus minor. Prædicatum terminus major rāo sufficiens cur subjectum cum prædicato connectatur terminus medius.

Ad Sylogismum simplicem formandum tres intellectus actus requiruntur 1º actus, quo medium terminum cum prædicato propōonis demonstrandæ connectit hinc emergit propōo major 2us quo medium terminum cum subjecto connectit hinc minor propōo 3us quo prædicatum cum subjecto connectit hinc conclusio.

§186ª

Regulæ generales de majore propōone

1º Major propōo respectu quantitatis semper debet esse ursalis quod si enim esset particularis demonstrandum esset subjectum conclusionis pertinere inter res, de quibus in majori prædicatum enunciatum est. Si major sit particularis hoc præstare nequit.

2º Respectu qualitatis major ē indeterminata h.e. potest esse v. affirmans v. negans.

3º Respectu relāonis debet esse Chategorica.

4º Respectu modalitatis potest esse vel problematica v. assertoria v. apodictica ex. gr. Omnes Homines possunt recte agere Cajus est Homo ergo pt recte agere.

§187

Regulæ Generales de minori

1º Respectu quantitatis minor eso indeterminata h.e. potest esse nunc ursalis nunc particularis

2º Respectu qualitatis debet esse affirmans minor propōo autem semper determinat subjectum con

conclusionis, contineri sub sphaera
Subjecti propoōnis majoris tam
quam regula universalis
3º Respectu relaōnis debet esse
Chategorica aliquando etiam Hy
pothetica si s.c. Subjectum cum
Prædicato conditionate conne
ctantur
4º Respectu modalitatis est
indeterminata h.e. potest esse
v. problematica v. assertoria v.
apodictica.

§188ª

Regulæ de Conclusione

1º Quoad Quantitatem conclusio
retinet quantitatem minoris pro
positionis h.e. si minor particu
laris erit etiam conclusio par
ticularis si minor ūrsalis erit
etiam conclusio ūrsalis.
In Conclusione autem de tot
re præsentaōnibus enumerari
potest prædicatum quot repræ

sen

sentaōnes in minore subsumptæ
sunt sub majori velut regula ūr
sali.
2º Quo ad Qualitatem conclusio
retinet qualitatem majoris pro
poōnis h.e. si major affirmans
erit etiam conclusio In conclusio
ne enim idem plane prædica
tum combinatur, cum subjecto
vel ab eo separatur, quod in ma
jori propoōni sub cujus subjecto
continetur, subjectum conclusio
nis.
3º Quo ad relaōnem est Chategorica
4º Quo ad modalitatem conclusio
retinet minimam modalitatem
quæ in præmissis occurrit h.e. si
major v. minor fuerit problema
tica erit etiam conclusio ex gr.
v. §186ª

§189ª

In Sylogismo quolibet Chategorico
simplici ordinario legitima et or

di

dinaria trium terminor dispoõ
hæc est medius terminus in ma
jori propoõne est subjectum in
minori prædicatum subjectum
conclusionis est etiam subje
ctum minoris prædicatum vò
Conclusionis est prædicatum
etiam majoris M.P.S.M.

§ 190ª

De fundamento Sylogis
morum Chategoricor ordina
rior

Fundamentum Sylogismor af
firmativor continet Propoõne
sequenti id quod Criterio obje
cti alicujus competit competit
etiam objecto ex gr. omnibus ho
minibus possunt imputari actio
nes. Cajus est homo ergo illi possunt
imputari actiones in hoc casu
imputabilitas est criterium hominis
Homo est criterium Caji imputa
bili

Caji imputabilitas competit ho
mini ergo etiam Caji. —

Nota notæ est nota rei ipsi
us Fundamentum Silogismor ne
gativorum id quod criterio obje
cti alicujus repugnat etiam i
psi objecto ex gr. Nullus homo est
infallibilis Pontifex Romanus
est Homo ergo non est infallibi
lis, in hoc casu infallibilitas re
pugnat nõ in hominis ergo etiam
pontificis.

§ 191ª

Quoniam vò propositio major in
Sylogismo Cathegorico ordinario
semper est regula universalis in
de fluunt regulæ

1º Quid quid affirmatur de Coptu
quopiam id omne affirmari potest
de singulis repræsentaõnibus sub
sphæra ejus contentis dictum de
omni

2º Quid quid negari potest de Con
cept

ceptu quopiam id omne negari potest de singulis repraesentaõnibus sub Sphaera eius contentis dictum de nullo

3º Quid quid competit v. repugnat generi v. Speciei id omne etiam Speciebus sub genere et individuis sub specie contentis.

§ 192ª

Ex hactenus dictis fluunt regulae sequentes.

1ª In Sylogismo quolibet simplici et ordinario nec plures nec pauciores possunt esse termini quam tres semper enim duo Coptus comparantur cum 3º 1º Non possunt esse plures quia praedicatum conclusionis in majori comparatur cum medio termino subjectum conclusionis in minori cum eodem medio termino 2º Nec pauciores ita enim propoõ cum conclusione esset eadem

2º

2º Cum propoõ major spr dt esse regula Ursalis ex puris ~~[illegible]~~ particularibus nihil sequitur

3º Ex meris negantibus Propoõnibus nihil sequitur minor enim quo sub sumtionem in se continet spr dt ē affirmativa.

4º Ex propoõnibus affirmantibus nihil negativi sequitur conclusionem enim spr sequitur qualitatem majoris

5º Conclusio est semper necessaria fluit enim inmediate e praemissis.

§ 193ª

Porro observandae sunt etiam regulae sequentes

1º Medius Terminus exacte in se continere debet raõnem sufficientem cur praedicatum in conclusione sub subjecto connectetur v. ab eo separetur.

2º Tres termini exacte eandem

de

debent habere significationem tam in præmissis quam in conclusione secus enim plures erunt termini quam tres.-

3º In conclusione non debet esse plus quam fuit in præmissis.-

II. De Sylogismis Hypotheticis Puris

§194ª

Sylogismus Hypotheticus est in quo veritas v falsitas propoonis cujus piam mediante propoone minore et propoone majori Hypothetica deducitur.

§195ª

In propoone majori subjectum et prædicatum in ea sunt relaone in qua ppium et consequentia Duo dantur species Sylogismor Hypotheticor s.c. 1º in propoone minori ponitur antecedens et tunc in

in conclusione poni debet consequens 2º in minori tollitur consequens ut in conclusione tolli possit antecedens Prior dicitur modus ponens, posterior modus tollens

§196ª

Fundamentum Sylogismi Hipothetici

1º Si antecedens ponatur necessario poni debet consequens antecedens enim est ppium consequens vo consequentia, posito vero ~~consequentia~~ ppio poni debet consequentia si tollatur consequentia tolli debet etiam antecedens, sublata enim consequentia tolli debet ppium.

§197ª

Regula

1º In Sylogismo Hypothetico ppio ma

major est universalis hc. antece
dens exacte in se continere de
bet rationem sufficientem con
sequentis qualitas ejus est inde
terminata quoad relationem est
Hypothetica quoad modalitatem
consequentia est assertoria

2º Minor propoo quoad quanti
tatem et qualitatem est indeter
minata hc potest esse Ur̃salis v.
particularis affirmans v. negans
si ponatur antecedens et affirmans
si tollatur consequens et negans.

3º Conclusio semper est Apodicti
ca sive enim posito antecedenti
ponitur consequens sive sublato
consequenti tollatur antecedens
conclusio sequitur necessario.

§ 198ª

Quatuor mdis potest concludi in
Sylogismo Hypothetico ex his le
gitimi sunt duo.

1º

1º Posito antecedenti ponitur
consequens, antecedens enim est
ppium consequens vo consequen
tia posita ratione poni debet roci
nium.

2º Sublato consequenti tolli
debet antecedens si enim conse
quens tollatur omnia et singula
antecedentia hoc ipso tolluntur
quemadmodum sublato effectu
omnes causae producentes tollun
tur non semper legitima est con
clusio duobus in casibus.

1º Quando posito consequenti
ponitur antecedens consequens
enim ex pluribus sequi pt ppiis
ergo etiam si ponatur conse
quens non debet etiam id circo
poni antecedens. Legitima est
conclusio quando Consequens ex uni
co duntaxat fluit antecedenti

2º

2º Quando sublato antecedenti tollitur consequens, quum enim consequens e pluribus fluat antecedentibus, sublato antecedenti, non semper tolli debet consequens. Legitima est conclusio heic quoque quando consequens ex unico fluat antecedenti. —

§ 122ª

De Transmutaõne Sylogismor Hypotheticor in Chategoricos

In Sylogismis Hypotheticis major est conclusio v. habent idem subjectum v. diversa subjecta, si habeant iddem subjectum promodo ponenti valet regula prædicatum majoris fiat subjectum et prædicatum conclusionis, prædicatum majoris propoõnis minor atq. conclusio maneat invariata ex. gr. Si Deus sit justus acciones bonas remunerabitur atq. est justus, ergo hinc omnes justi remunerantur actiones bonas. Deus est justus ergo remuneratur actiones bonas. — Pro modo tollivalet, regula contrarium prædicati conclusionis fiat subjectum et prædicatum majoris, prædicatum regulæ Ursalis. Propoõ major negans mutetur in Judicium infinitum æquivalens et conclusio maniat invariata. ex. gr. Si Deus sit injustus virtutem poenis afficiet atqui Deus virtutem poenis non afficiet ergo Deus non est injustus, hinc nemo qui est justus virtutem poenis afficiet. Deus virtutem afficiet non poenis, ergo non est injustus Transmutaõnem reliquorum

rum vide in auctore §239.

III^da De Sylogismis Disjunctivis

§200^a

Sylogismus Disjunctivus est in quo veritas v falsitas propoonis cujus piam ope tertiae alicujus propoonis e majori propoone Disjunctiva elicitur In majori ppoone de subjecto enunciantur membra Disjuncta in majori propoone. si ex iis alterutrum ponatur reliqua in conclusione debent tolli si in minori alterutrum tollatur et reliquis alterutrum debet poni in conclusione.

§201^a

Fundamentum Sylogismor Disjunctivor

1° Si e pluribus membris Disjunctis in minori alterutrum subjecto tribuatur reliqua excluduntur et debet tolli in conclusione 2° Si e pluribus membris Disjunctis alterutrum de subjecto negatur in minore tum e reliquis alterutrum ~~de subjecto negatur~~ debet poni seu affirmari de subjecto in conclusione atque Obs 1° In Logicam ursalem puram (sensu stricto) illi tantum Sylogismi Disjunctivi pertinent, qui duo habent membra Logice Disjuncta atque.

2° Major pt. habere plura etiam membra quo in casu conclusio fit ~~seq~~ secundum regulas superius memoratas,

§202^a

Regulae Sylogismor Disjunctivor

1° Major Propoo quo ad quantitatem est universalis membra enim perfecte enumerentur quoad qualitatem est affirmans implicite quoad relaonem disjunctiva quoad modalitatem Apodictica. — —

§.

§203.ª

2º Minor propõo quoad quantitatem determinetur per majorem quoad qualitatem indeterminata he esse et negans et affirmans, quoad relaõnem Chategorica v. Hypothetica quoad modalitatem v. assertoria vel apodictica.

§204.ª

3º Conclusionis quantitas est ea quæ majoris qualitas opponitur qualitati minoris quoad relaõnem est Chategorica si minor sit Chategorica Hypothetica si minor sit Hypothetica modalitas est indeterminata consequentia vo semper est necessaria.

§205.ª

Sylogismi Disjunctivi possunt transmutari in Hypotheticos et tandem etiam in Chategoricos ex gr. Homines v. sunt Machinæ v. sunt entia libertate prædita atqui non sunt machinæ ergo gaudent libertate hin Sylogismus Hypotheticus si Ho

Homines sint Machinæ non sunt entia libera at non sunt machinæ ergo sunt entia libera

Hinc regula: Propõo major Sylogismi Disjunctivi fiat antecedens propõonis Hypotheticæ Conclusio fiat consequens minor atq conclusio maneat invariata Hinc jam facile pt etiam Sylogismus Cathegoricus formari

§206.ª

Dilemma

Est Sylogismus Hypothetico Disjunctivus in quo antecedens majoris propõonis est Hypothesis seu conditio adeoq majores ppõo Hypothetica eum consequente Disjunctivo In minori singula consequentis membra tolluntur i conclusione vo tollitur antecedens.

Obs Si consequens majoris duo habet mem

membra dicitur Dilemma si tria Trilemma si plura polilemma Dicitur etiam Sylogismus cornutus et Crocodilinus ex. gr. Si natura anima cognosci posset aut a priori aut a posteriori posset cognosci et nec a priori nec a posteriori posset cognosci ergo ne utro modo

§207a

Regula Dilemmatis

1o Consequentia majoris dt esse Legitima antecedens itaque sit ipsium consequentis

2o In Consequenti membra Disjuncta ad aequate enumerare debent

3o In majori singulo membra debent tolli

Obs. Dilemma reciprocum dicitur quod retorqui jtineum a quo dictum erat; quale est illud quo Protagoras

ras usus fuerat ad Enthlum Discipulum suum videatur Alllus Gellius cet

Sectio Secunda

De Sylogismis minus ordinariis seu Hybridis

§208a

Sylogismi minus ordinarii seu Hybridi dicuntur quibus praemissae propoones non habent regulam seu ordinarium situm v. aliqua praemissarum occultarum

§209a

Regularis praemissarum et terminorum situs iserat np. medius terminus in majori propoone stat loco Subjecti in minori loco praedicati

Quod si uo praemissae vonvertantur idem medius terminus tripli ci adhuc modo disponi potest hinc quatuor emergunt modi concludendi

di qui figuræ Sylogismorum vo
cantur si major convertatur e
mergit inde figura tertia si utra
que præmissar convertatur emer
git figura quarta.

§ 210.a

In Qualibet har figurar certæ
dicuntur regulæ seu formæ quæ
indicant quot quibus ve modis con
cludi possit hanc consequentiam
diversitatem versib Logici ex
presserevi de auct. § 252.

§ 211.a

Sylogismi 2.a 3.a 4.a figuræ in
eo tantum casu justas dant con
clusiones, si propoones conver
sæ fuerint juxta regulas conver
sionis in 2.a figura recte conclu
di potest si major propoo simpli
citer converti possit in 3.a si mi
nor simpliciter v. per accidens
converti possit in 4.a si utraque præ

missarum

missarum converti possit.

§ 212.a

Dantur etiam Sylogismi Cry
ptici in quibus alter utra præ
missarum h.e. major v. minor desit
dicitur Euthynæma ex gr. omnes
acciones Homini possunt imputa
ri ergo etiam ebrietas. Dantur
etiam Sylogismi contracti in
quibus una solum modo præmis
sar adest et medius terminus seu
rao sufficiens subjungitur.

Sylogismi Criptici possunt redu
ci ad regulares, medius terminus
connectatur cum majori termino
et emerget propoo major idem me
dius terminus connectatur cum mi
nori termino et emerget propoo
minor.

Sectio Tertia

De Sylogismis Composi tis

§.

§ 213.a

Sylogismi compositi dicuntur in quibus plures sylogismi simplices combinantur et eam ad se invicem habent relaõnem quam habet ppium ad consequentiam Sylogismus qui ppium in se continet subsequentes dicitur Prosylogismus alter vo qui consequentiam in se continet Episylogismus Inter compositos refertur Epicherema in quo majori v. minori additur probaõ. Consequer in quo Sylogismus adhuc contractus continetur

§ 214.a

Sorites

Si plures Sylogismi connexi inter se invicem connectantur et per illam connexionem conclusio eliciatur consequentia dicitur Sorites seu acervalis argumentaõ in sorite præmissa

sa quælibet subsequens est connexa cum prædicato.

Sorites est duplex s.c. 1.o Progressivus seu ordinarius, in quo à proximo ppio ascendimus ad supremum.

2.o Regressivus seu inversus item Goeleniamis dictus in quo à ppio supremo descendimus ad inferiora seu proxima.

§ 215.a

Sorites progressivus seu ordinarius facile dignosci pt hoc criterio quod præmissæ cujuslibet præcedentis prædicatum sit subjectum subsequentis propoõnis ex gr. Pontifices sr Homines

A. B. Homines sr res creatæ

B. C. Res creatæ sunt entia finita

C. D. Entia finita gaudent imperfectionibus

D. E. Qui Imperfectionibus gaudet est fallibilis

E.

E. F. Pontifices gaudent imperfectionibus
At Ergo Pontifices sunt falli biles.

Regula Soritis Ordinarii

In Sorite ordinario

1ª Propõ potest esse particularis in reductione enim est minor propõ syllogismi primi.

2ª Prima propõ semper debet esse affirmans est enim in reductione minor propõ syllogismi primi quæ semper debet esse affirmans.

3ª Præter primam propõnem regula debent esse utilis reliquæ enim in reductione Soritis sunt majores propõnes syllogismorum ordinariorum

4ª Omnes propõnes affirmantes debent esse excepta ultima quæ negans esse pt

5ª Omnes propõnes debent esse vere

§216ª

Soritis ordinarius reduci potest in tot Syllogismos ordinarios quot dantur inter primam et ultimam in reductione autem hæc observanda 1ª Pro majori propõne syllogismi primi adhibeatur propõ 2ª Reliquæ propõnes fiant majores syllogismorum subsequentium conclusio vero prioris fiat minor propõ syllogismi secundi et sic porro.

§217ª

Soritis ordinarius dignosci facile ex eo potest quod subjectum præmissæ cujuslibet præcedentis sit prædicatum propõnis subsequentis in Sorite ordinario propositiones in verso ordine collocentur et ordinario sit it inversus ex. gr.

E. F. Qui imperfectionibus gaudet est fallibilis

D

D.E. Entia finita gaudent in perfectionibus
C.D. Res creatæ sunt entia finita
A.D. Homines res sunt creatæ
A.F. Pontifices sunt homines ergo sunt fallibiles

§218.a

Sorites inversus reducitur ad Sylogismos ordinarios modo sequenti sc. 1.o Prima propoo sit major propoo silogismi primi 2.o Sit propoo minor conclusio quæ inde emergit erit propoo major Sylogismi 2.i omnes vo propoones minores Sylogismorum subsequentium conclusio vero erit propoo major hinc sequitur. 1.o In sorite inverso propoones (excepta ultima quæ etiam particularis est pt.) debent esse affirmantes sunt enim in reductione propoones minores 3.o Conclusio pro subjecto habet subjectum propoonis ultimæ et pro prædicato prædicatum primæ.

§219.a

Sorites, quæ ex propoonibus Cathego-

ri

ricis constat dicitur Sorites cathegoricus si constet e Hypotheticis dicitur Hypoteticus Sorites Hypotheticus vo est purus v. Mixtus, in primo casu constat e propoonibus Hypotheticis in secundo inter propoones Hypotheticas oecunis Cathegorica etiam.

§220.a

Sorites quoq Hypotheticus v. est Progressivus seu ordinarius v. est regressivus seu inversus in ordinarius consequens præmissæ cujuslibet præcedentis sit antecedens propoonis ~~ultimæ~~ proxime subsequentis + ex gr. si vectigalia sunt gravia agricola ad paupertatem redigitur, si agricola ad paupertatem redigatur agricultura debilitabitur si agricultura debilitetur artes et manufacturæ debilitentur. si manufacturæ debilitentur commercium languescet si commercium languescet foli-

ci

Conclusio emergit ex antecedentibus propoonis primæ, et ex consequentibus [illegible]

licitas Status minuetur.

§221a

In Sorite Hypothetico inverso, antecedens præmissæ cujuslibet præcedentis sit consequens præmissæ proxime subsequentis. Conclusio duplicimodo elicit pt sc. v. a veritate ultimi antecedentis sit conclusio ad veritatem primi consequentis v. a falsitate ultimi consequentis ad falsitatem primi antecedentis. Sorites inversus Hypotheticus ab ordinario in eo solum differt quod propoones Soritis ordinarii ordine inverso collocentur.

§222a

Sorites Hypotheticus mixtus quoque v. est ordinarius v. est inversus. Sorites Hypotheticus mixtus ordinarius convenit cum sorite pro ordinario Differt in eo quod præmissa ultima sit proo Chategorica

ca quæ vel antecedentis præmissæ primæ ponit v. consequentis ultimæ tollit.

§223a

De Sorite Hypothetico mixto et inverso ad plane est tenendum quod de puro et inverso est dictum discrimen heic quoque in eo positum est quod præmissa ultima est Propoo Cathegorica quæ vel veritatem antecedentis primi v. falsitatem consequentis ultimi enunciat ex. gr.

Sorites Hypotheticus mixtus ordinarius

Si Homo sitens sensuale et rationale potest agere secundum rationis et secundum sensualitatis motiva.

Si secundum sensualitatis et secundum rationis motiva agere possit non cogitur.

Si non cogitur electionem facere potest

Si electionem facere pt gaudet libertate

Si

Si libertate gaudet actiones ipsi imputari possunt.

Si propoones hæc ordine inverso colocentur emerget inde sorites Hypotheticus mixtus inversus.

§ 224.ª

Rãocinium seu Sylogismus est verus siet quoad materiam et quoad formam sit legitimus quoad materiam est legitimus si præmissæ sint veræ quoad formam si reliquæ hactenus expositæ observantur.

B Methodologia

§ 225.ª

Per Methologiam Logicæ Ur̃salis puræ intelligitur complexus regular intellectus in quantum scientiam quam libet in Systhema redigere vult. Hinc præmitti debet pars elementaris quando enim intellectus

ctus cognitionem quampiam in Systhema vult redigere debet sequi ppia quæ in elementari parte exponuntur. Heit ita ppia Methodologia supponit.

§ 226.ª

Scientia est Systhematica Cõo Cõo dicitur Systhematica in quantum propoones in ea occurrunt juxta ppium aliquod Dispositæ sit consequenter unitatem seu nexum necessarium habent inter se. Differt à Cõone ta psodistica hujus enim partes nexu necessario et immutabili inter se non coherent neq Cõo talis est adæquatæ completa Cõones particulares cõonis ra psodisticæ dicuntur partes partes vo Systhematis membra Rão semper quærit unitatem consequent cogit nos ut cõones nostras in Systhema redigamus Systhe

thema supponit materialia si materialia apto et Systhematico ordine disponi possint ideo totius partes praedicere debet partes enim disponuntur juxta ideam totius ut materialia in aedificio per architectum.

§227.ª

Methodologia pro objecto habet perfectivam Cognitionis nostrae, Coo nostra Logice perfecta est si sit completa, distincta, vera, et a priori certa.

Ad quamlibet Coonem requiruntur intuitus et coptus, perfectio itaque Coonis dispici debet et quoad intuitum, et quoad conceptum, perfectio illa dicitur Aesthetica seu Coo Logica.

§228.ª

Tractatus de Perfectione Coonis.

perfecte exhauritur si perfectio cognitionis investigetur quoad quan

quantitatem, qualitatem, relaonem, et modalitatem.

§229.ª

A. Quoad Quantitatem quantitas coonis cujuslibet est duplex, Extensiva et intensiva. Logica perfectio coonis quoad extensivam quantitatem, eo est major, quo magis est ursalis; he. eo quo plura objecta sese extendit. Si ad omnia objecta speciei cujuspiam sese extendit, est absolute completa, seu Ursalis: partes quorundam Scientiarum possunt perfecte recenseri ex gr. Logices.

Aesthetica perfectio hoc respectu eo major est, quo plures repraesentaones exhibentur per intuitum, seu quo magis intuitus determinatur ex gr. Legatur descriptio Catilinae apud Salustium. —

Quoad intensivam quantitatem

Lo

Logica perfectio Cōnis nostrae eo major est, quo plures Cōnes fluunt ex eā, quo praegnantior est Aesthetica eo perfectior, quo praegnantior quoad Subjectum.

§230.a

D. Quoad ~~Modalitatem~~ Quantitatem quoad ~~Modalitatem~~ quantitatem perfecta est Cōō, si sit distincta. Distinctio dividitur in Logicam, et Aestheticam; de his actum est in parte Elementari. Distinctio Logica est Distinctio per Conceptus, Aesthetica distinctio est per ~~per~~ intuitum hac apellatur etiam vividitas.

§231.a

De distinctione Coptuum est actum superius Cōō quae piam est profunda et fundamentalis, ~~quae Aesthetica~~ si criteria criteria indicant possunt cognitio quae distinctione logica perfecta quando dicitur profunda ~~est distinctione gaudet est vivida~~ in fundamentalis quae Aesthetica distinctio negandum est vivida.

§232.a

Cōō distincta objecti cujuscunq obtinetur per descriptiones, Expositiones et Definitiones

Describitur objectum quod piam si

tot

tot criteria de eo enumerentur, quod sufficiunt ad objectum illud ab aliis distinguendum, saltem procerto quodam fine: describi solent, res naturales seu objecta experientiae hac definiri nequeunt; Criteria enim immutabilia recenseri nequeunt.

§233.a

Per expositionem intelligitur successiva enumeratio Criterior essentialium Coptus cujuspiam, quae antea confuse rogitabantur; differt expositio et a descriptione et a definitione differt a Descriptione in descriptione enim criteria mutabilia in expositione vō criteria immutabilia recensentur. differt a Definitione, in Definitione enim, ad aequate enumeruntur Criteria, quod in expositione non fit. Exponuntur vō conceptus dati in Conceptibus vō factitiis locum habet Declaratio.

§234.a

Definitio

De

Definire Conceptum quempiam
sunt criteria ejus essentialia, adaequa
te, et cum procisione enumerare. Ad
definitionem itaq. requiruntur
Distinctio et Plenitudo seu adae
quate expositio et praecisio. Con
ceptus definitus dicitur definitum
Definitio distincta, est si peream
conceptus definitus distinctus
fiat. completa si omnia essentialia
criteria in se continetat. praecisa
si criteria superflua, in se haud con
tiniat ~~praecisa~~ adeoq nullum cri
terium bis occurrat.
Definitio veri nominis quaeri pt
tantum in Mathesi ibi enim obje
ctum definitum simul et semel ex
hibitur in intuitu puro. Conce
ptus dati quidem exponi possunt quidem
sed definiri neutiquam: illi enim
sunt v. Coptus empiricis v. puri In
Empyricis criteria numquam pos

sunt adae

sunt adaequate enumerari In con
ceptibus puris vo nunquam certi eo
possumus; Analysin Coptus per
fectam esse; consequenter nullum cri
terium omissum esse. Definitiones
eo in Philosophia dici possunt ex
positiones: Conceptus facticii pos
sunt perfecte definiri, hoc definitio
rectius apellari videtur
Declarao.
Definitio duplici sensu solet summi
np definitio aliquando dicitur apli
cans, et tunc intelligitur propo in
qua definitum, in sua criteria ~~sua~~ est re
solutum, aliquando vo definio apli
cata et tunc intelligitur crite
ria in quo coptus definitus est
resolutus.
Obs Soli Coptus Compositi pos
sunt definiri simplices vo neque
unt. — — §235a
Definitiones dividuntur in ana

ly

lythicas et Synthetticas. Analytice definitur Conceptus quando Conceptus datur, et in sua Elementa seu criteria resolvitur. Analytica definitio, eque est expositio criterior essentialium, adaequata et praecisa. Syntheticae definitiones si criteria successive enumerentur et ex illis inter se connexis, conceptus componatur. In definitione analytica intellectus suscipit analysin. in Synthetica vo Synthesin:

§ 236.a

Definitionis analyticae fundamentum est expos, quae si adaequate et cum praecisione exhibeat criteria dicitur definitio analytica. Definitionis Syntheticae fundamentum est erectarão, quae si adaequata et praecisa sit, dicitur definitio Synthetica. analytice definiuntur coptus puri, seu priori. Coptus Empyrici definiri nequeunt

illis

illi tantum definiri solent. coptus factitii definiuntur Synthetice.

§ 237.a

Definitio quaelibet est propoo Chategorica, in qua definitum efficit subjectum, praedicatum vo efficiunt criteria enumerata. Si definitum, atque definitio fuerint coptus reciproci definitio erit justa.

§ 238.a

Regulae definitionum Definio quaelibet est justa et legitima.

1.o Quo ad quantitatem si nec latior, nec angustior sit definitio, consequenter si sit adaequata, et praecisa: latior est si criteria enumerata, ad plures coptus aplicari possint, angustior si, vel non competat omnibus repraesentaõnibus sub Sphaera coptus definiti contentis.

2.o Quo ad Qualitatem si criteria sint distincta consequenter in definitione criteria obscura, ambigua, repugnantia et negativa non debent esse negativa non

de

determinant quid sit res.

+ 3º Quoad modalitatem Si criteria in definione enumerata sint criteria essentialia consequenter in definitione criteria mutabilia non debent occurrere.

+ 4º Quoad Relationem Si criteria in definitione enumerata rem definitam reddant distinctam consequenter circulus in definitione non debet committi; Circulus committitur si res definiendo in definitione immisceatur.

Obs Coptus negativi non nisi negative definiri possunt ex. gr. Coptus Umbra, tenebrarum, cet. negative possunt definiri coptus si sub eodem genere duae tantum species continentur et una earum affirmative, sit definito, altera vero negative definiuntur ex. gr. linia curva.

§ 239ª

Definitiones Syntheticae perfecte

facile possunt condi. coptus empyrici perfecte nunquam possunt definiri. neque coptus puri, expos tantum pt esse magis aut minus perfecta, conseq ad definitionem proxime accedere potest.

§ 240ª

Examen definitionum analyticae

Cum definitio quaelibet sit propos Chategorica regulae valent sequentes

1º Si propos simpliciter contraponi possit, definitio non est angustior sed definito.

2º Si simpliciter converti possit definitio non est latior, sed definito.

3º Si definitio simpliciter contraponi possit sed non possit converti definitio est angustior sed definito.

4º Si definitio simpliciter converti possit, sed simpliciter contraponi nequeat, definitio est latior sed definito

5º Si et simpliciter converti et simpliciter contraponi possit Definitio est justa

§.

Logica veritas ~~est~~ consistit in con-
Vtinentia ~~cogitationum~~ inter se et logi-
bus cogitationis. Logica veritas est
~~cognitio~~ conditio sine qua non veri-
tas materialis, sed tamen Logica ali-
quid pt esse verum quod materialiter est
falsum.

§ 244.a

Criterium veritatis pt esse forma-
le et Materiale, criteria veritatis for-
malis sunt sequentia
1º Cōo quaelibet quae vera est contra-
dictionem in se non potest contini-
re ea quae sibi contradicit est falsa
2º Cōo quae rāonem sufficientem
habet non vera quae rāone sufficienti
destruitur est falsa.
3º E duabus cōōibus contradictori-
is altera debet esse vera alteravō
falsa, e veritate eō unius adverita-
tem alterius, conclusio valet.

§ 245

§ 241.a

Si Cōptus quispiam sit definien-
dus, indicari debet genus proximum
et differentia specifica quo facto defi-
nitio erit perfecta, genusvō et differen-
tia ~~[illegible]~~ specifica esse Cōptus distincti.

§ 242.a

Definiōnes dividuntur in verbales
Nominales et Reales definio dicitur
verbalis si terminus tantum explicatur
ex gr. Regens est is qui populum re-
git et gubernat. Definiō nominalis
continet tantum criteria externa de-
finiōnes nominales occurrunt in sci-
entiis empyricis. Definiōnes reales
continent in se criteria interna, hae
quaeri debent in Mathesi. —

§ 243.a

C, Quoad Relāonem quoad relāonem per-
fecta est cognitio si sit vera, veritas di-
viditur in Logicam, et Materialem

Lo

§ 245.a

E supremis ppiis cognitiones possunt etiam regulae sequentes deduci.

1º Omnes veritates debent inter se convenire hinc cōō quae cum veritatibus omnibus convenit est vera et cōō quae veritati cuipiam contradicit est falsa

2º Cōō quae est vera Cōōne fluit est vera posito enim ppio poni debet consequentia si vō consequentia sit falsa debet esse etiam ppium; consequentia enim determinatur per ppium ex qr. ad primam, Religio innititur internae conditioni, ergo nemo ad Religionem quampiam complectendam cogi potest: ad secundum si educaō et consuetudo pro ppio vero statuantur virtus erit mutabilis falsum est enim virtutem esse mutabilem ergo neque potest esse educaō criterium est ppium esse moralitatis. —

3º

3º E ppio falso elici possunt consequentiae verae eō a falsitati ppii non valet conclusio ad falsitatem consequentiar neque a veritate consequentiar ad veritatem ppii ex qr. felicitas est ppium et criterium moralitatis hinc felicitatem promovere raōni est conforme, in hoc casu primum est falsum consequentia tamen est vera.

§ 246.a

D. Quoad Modalitatem perfecta est Cōō, si certitudine gaudet. Differt modalitas Cōōnis a realitate Conseq. de veritate Cōōnis quaeritur, num Cōō quaepiam cum effectis cum aliis veritatibus et legibus intellectus cohaereat v. minus? quando non agitur de modalitate quaeritur quem gradum certitudinis cōō ipsa habeat.

§ 247.a

Aliquid pro vō habere significat alicui rei assensum praebere: assensus

sensus est relaõ subjecti ad Coõnem
in quantum eam provero habet id
quod ad assentiendum nos deter
minat dicitur fundamentum seu
ratio sufficiens assensus.

§ 248ª

Persvasio est ascessus e subjecti
vis raõnibus ex gr. Persvasus est
de veritate Religionis is, qui eam
ob auctoritatem parentum et præ
ceptorum provero habet. Convictio
et assensus ex objectivis raõnibus
rationes sunt subjectivæ quæ qui
busdam tantum Hominibus sa
tis facere possunt omnibus võ neu
tiquam objectivæ dicuntur quæ
universalitatem habent conseq non
sunt desumtæ a qualitatibus su
bjecti contingentibus ex gr. Si The
orema Pithagoricum demonstretur
raõ quæ convictionem producit
est

est objectiva Opinio e assensus e
raõnibus quæ nec objective nec sub
jective sufficiunt ut assensus rei
præbeatur ex gr. Opinio est quod
Angli etiam inter circumstantias
modernam constitutionem suam con
servent quamvis pro hac re raõ
nes nec mihi nec aliis satisfa
cere possunt perfecte fides est
assensus e raõnibus, quæ mihi
quidem satis facere possunt o
mnibus võ hominibus neutiquam
fides si nullo superstructa est
fundamento dicitur cæca item
carbonaria si raõnibus saltem
subjectivis sit superstructa di
citur raõnabilis cæca est fides
quæ mortuorum animas sepulcris
egredi et divagare credit Raõnalis
est prominoralitate animæ om
omnibus quidem non satisfaciunt
homi

hominis tamen multo satisfacere possunt. scientia stricte sic dicta, seu Coò rationabilis proficiscitur è rationibus objectis ex gr. Si demonstretur Theorema quodcunque Mathematicum, rationes pro veritate Theorematis adductæ omnes Homines convencunt consequenter sunt objectæ opinio cum paucissimis fides cum subjectis ejusdem ppii Scientia vò cum omnibus communicari pt.

§ 249ª

Opinio quæ destruitur ratione sufficienti dicitur Chimera ex gr. Quod beati in Cœlis lingua Hebraica utantur v. quod animæ defunctor in alia migrent corpora (: Meterpychosin:)

Probabilitas est coò quæ plura pro se habet argumenta quam pro contrario probabilitas est Coò si pro ea argumenta sufficientia non dentur plu

plura tamen dentur pro quam contra distinguitur probabilitas Logica à Reali si probabilitas referatur ad Judicium dicitur probabile si referatur ad rem dicitur veri similitudo ex gr. De reali probabilitate quæritur, si quæratur quid sit certitudinis gradus quod cum duobus calculis inter 6 jactus 12 projiciantur probabilitas hac ce calculo determinare potest.

Probabilitas Logica calculo determinare nequit quia argumenta non sunt Homogenea adeoq diversi ponderis esse possunt sæpe argumentum unicum ce qui valet 10 argumentis Quoad probabilitatem Logicam nullæ dari possunt regulæ.

§ 250ª

Judicia prævia dicuntur judicia problematica in quibus opinio quæ piam exprimitur ea quæ antea ac

cu

accuratam rei investigationem
sæpe retinentur sæpe vò mutantur
Multum habent ponderis in inve
niendis et detegendis novis verita
tibus sæpe enim ducunt ad novas
veritates detegendas ex. gr. Prævi
umerat judicium Newtoni quando
ex lapsu pomi vaticinatus est sys
thema gravitatis Ur̄salis post
accuratam rei disquisitionem rem
ita esse deprehendit ut primum
conjicerat. Judicia ergo prævia
possunt transmutari in asser
toria et apodictica.

§ 251.ª

Suspensio judicii est ille status
mentis quando argumenta pro et
contra numero et pondere æqualia
adeoque judicium tantum pro
blematicum fertur. Suspensio ju
dicii est duplex sc. Critica et Sce
ptica in primo Casu suspensio

ju

judicii inservit disquisitioni
alteri in secundo casu judicio pro
sus renunciatur ex gr. Quando sce
pticus urget nos nil certi de rebus
cognoscere posse suspensio hæcce
dici posset renuntiatio judicii

§ 252.ª

A Judiciis prævis distinguun
tur præjudicia quæ sunt judicia
falsa quæ sine ratione sufficiente
proveris habentur species præ
judiciorum occurrunt in Logica
aplicata ubi etiam fontes osten
duntur equibus illa suam repe
tunt originem.

§ 253.ª

Hypotheses sc. explicationes Pha
nomenorum quorum realitas non
dum est demonstrata v. demon
strari nequit. Hypotheses quoq
pertinent in Logicam aplicatam

§ 254.ª

opin

Opinionem seu conjecturam
quoad gradum excipit fides. Fides
est assensus ex rationibus quae subjec
tive sufficiunt objective vero ne
utiquam Fundamenta fidei possunt
esse diversa s.c. finis aliquis in
teresse seu commodum aliquod fi
nes sunt v. necessarii v. contingentes
Si finis sit necessarius et fines
unicum medium quo finis obti
neri potest fides dicitur necessa
ri et quia finis talis et media
talia ex ipsa ratione fluunt fi
des dicitur rationabilis ex gr. cre
dimus animae immortalitatem
quia nisi ea supponatur finis ratio
nis necessarius s.c. mortalitas
obtineri nequit seu legi moralis
satis facere nequit secus.

§255.a

Omnia judicia pro quibus rationes
objectivae desunt si propositiones in
certae si plures dentur rationes con
trave

traveritatem propositionis cujus
piam quam pro veritate ppio esse
probabilis si momenta rationum sint
pro et contra aequalia propositio est du
bia, consequentia per inductionem
incompletam et analogiam praebent
probabilitatem certitudinem vero
neutiquam. §256.a

Cognitio vera v. est Empyrica v. est ratio
nabilis haec posterior v. est Philoso
phica v. Mathematica Cognitio Philoso
phica innititur Coptibus Matema
tica vero constructioni Coptuum
tam Philosophica quam Mate
matica gaudet evidentia seu certi
tudine intuitiva.

§257.a

Cognitioni probabili et certae opponitur
dubitatio quae cognitionem nostram
reddit incertam consequenter assen
sum impedit Dubia quae nondum
distincte percipiuntur dicuntur scru
puli. Si dubia opponantur alicui
opi

opinioni dicuntur objectiones Du
bia v. habent fundamentum v. desti
tuuntur ratione sufficienti

§258.a

Ut cōo nostra scientifica esse pos
sit debet Systhematice proponi h.e.
ut idem totius dispositionem par
tium praecedet et determinet in hunc
finem conferunt partim Divisio Con
ceptuum partim vō Demonstrāo
nes

§259.a

Divisio. Coptuum quempiam di
viilere significat repraesentāo
nes sub Sphaera coptus ipsius
immediate contentas complete enu
merare Coptus quilibet dividi
dicitur. Divisum partes vō Sphae
rae dicuntur membra divisionis
seu membra dividentia fundamen
tum ex quo divisio instituitur di
citur fundamentum Divisionis

§260.a

Re

Regulae Divisionis Logicae

1.o Coptus Superior qui dividi
tur contineri debet in inferioribus
consequenter debet esse latioris
extensionis quam coptus inferi
ores seu divisum debet contine
ri in membris divisionis.

2.o Membra Divisionis debent ex
haurere adaequate coptum divi
sum consequent membra divisi
onis seu membra disjuncta pla
ne et perfecte debent enumerari

3.o Membra Divisionis non de
bent esse ~~membra~~ subordinata
verum coordinata consequenter
opposita seu repugnantia.

4.o Fundamentum Divisionis
debet esse unicum mala est divi
sio, omnis cōo ante Empirica aut
pura aut revelata.

5.o Divisio debet esse continua
consequenter in divisione non de

bet

bet saltus committere hec innu
meratione membrorum membra pri
mum immediata abinde vero media
ta debet recenseri ex. gr. Mala es
set divisio Figurae v. sunt Triangula
res v. Quadrangulares v. Polygonae
Divisio enim immediata omissa est
(vid Tiefrandes Philosophische
untersuchungen über das privat
und öffentlichen recht pag 3435.)

§ 261a

Omnis divisio fit per judicia Dis
junctiva in Logicam Ursalem pu
ram pertinent tantum divisio
nes quae fiunt juxta ppium ex
clusi medii Consequent Dimem
bres seu Dichotomicae.

§ 262a

Si membra Divisionis denuo
dividantur divisio dicitur sub
divisio nova divisionis membra di
cuntur membra subdivisionis seu
subdividentia id quod subdividitur
Di

dicitur subdivisum si idem con
ceptus ex diverso divisionis funda
mento dividatur divisiones emer
gunt collaterales Schema divisi
onis, atque subdivisionis coptus
cujus piam dicitur Tabella.

§ 263a

In qualibet divisione Logica con
ceptus divisus jt Spectari ut ge
nus membra vo divisionis ut species
Quum vo coptui cuilibet nova no
va q adjici possint criteria in in
finitum quilibet coptus rursus
dividi pt. Consequent divisio con
tinuare potest in infinitum in
tuitus nullam admittit divisionem.

§ 264a

Demonstrationes propoonis cujus
libet veritas v. immediate perspi
citur v. mediate propoo cujus ve
ritas immediate perspici potest
et ex qua aliarum propoonum de
duci et intelligi potest dicitur ppium
pro

propõo ex eo deducta dicitur con
sequentia si propõonis cujus piam
veritas à ppio dedacatur illa dici
tur probari seu demonstrari ex gr.
omnia ppia quae pro supremo mor
ppio valent debent esse ursalia et ne
cessaria Ppium formale et ursale
et necessarium eo valet pro supre
mo ppio.

§265a

Demonstrãones dividuntur indi
rectas et indirectas directae seu
ostensivae dicuntur si veritas
propõonis ex rãonibus seu ppiis
directe ostendatur ex gr. directe
demonstratur veritas Theorema
tis duo parallelogramma eosdem Da
seos et altitudinis sunt inter se aequa
lia fundamentum hac est ppium
rãonis sufficientis Indirectae seu
Apagogicae sunt quando ostendi
tur contrarium propõonis demons
trandae verum esse non posse. De
mon

monstrãones hae enunciuntur ppio
exclusi medii, et quia id cujus con
trarium impossibile est, est necessa
rium Conclusio quae per has De
monstrãones elicitur est necessa
ria. Et directae et indirectae sua
habent commoda per directas na
turam propõonis demonstrando
distincte perspicimus, et intelli
gimus quod in indirectis non fir
per indirectas necessaria ppõnis veri
tas perspici potes

§266a

Dividi possunt demonstrãones
quoad fontes in demonstrãones à pri
ori et posteriori in primo Casu de
monstrão dicitur ex ppiis Rão
nis in secundo casu ex experien
tia ex gr. Demonstrão qua supre
ma legislão in Philosophia Moralis
tenditur est Demonstrão à prio
ri. In Scientiis Empiricis occur
run

runt demonstrationes a posteriori in Logica et Mathesi a priori Demonstrationes Mathematicae differunt à Philosophicis illo sua ppia exhibere possunt in puro intuitu consequenter gaudentevidentia qua Demonstrationes Philosophice non gaudent.

§267.ª

Propoo ex qua veritas aliar propositionum deducitur dicitur fundamentum demonstrationis fundamenta cum reliqua inmittuntur dicitur nervus probandi

§268.ª

Demonstrationes constant v. unico v. ex plurimis Sylogismis in primo casu apellantur simplices in secundo Compositae Demonstratio composita v. ducitur per Prosylogismos consequent ad ppia ascendimus v. per Episylogismos con

se

sequen ad consequentias descendimus in primo casu dicuntur Regressivae seu Analyticae in 2º Progressivae seu Syntheticae.

§269.ª

Requisita demonstrationum

Perfecta est Demonstratio si

1º Nulla propoo desideretur consequenter sit completa in casu contrario in Demonstratione saltus seu Hyatus datur.

2º Propoones legitimae et secundum ppia Logicae sunt connexae et dispositae

3º Si id quod demonstrandum non tamquam demonstratum non supponatur conseqz circulus in Demonstratione non committeretur

4º Si sit apodictica h.e. ppium ultimum necessario sit verum

§

§270ª

In cognitione Systhematica ulti
mo loco spectari debet modus pro
ponendi seu methodus in Systhema
tico quolibet adest unitas si uni
tas haecce immittatur distinctis
rationis ppiis dicitur methodus
seu Modus Logicus Methodus v. Ana
lytica est v. Synthetica Methodus
analytica a consequentiis ascen
dit ad ppia et apellatur regressi
va Synthetica Methodus descen
dit a ppiis seu conditionibus ad
consequentiam et apellatur etiam
progressiva.

§271ª

Methodus porro v. est Dogmatica
v. Sceptica Methodus Dogmatica
veritates è Coptibus apodictice
niitur demonstrare Methodus
Mathematica veritates e con
stractione coptuum demonstrat

Sce

Sceptica Methodus est si asserta
aliar dubia opponantur Critica
si fundamenta assertoria prola
tor investigentur

Methodus Sceptica à Scepticis
mo ut à Dogmatica à Dogmatis
mo probe distingui debent Scepti
sismus omnes nostras Cognitio
nes in dubium vocat conseq nos
nil enti cognoscere posse affirmat
Dogmatismus vo Apodictice de
monstrat omnia et cum certitudi
ne determinata etiam quae ja
cent extra Sphaeram Cognitionis
Humanae ex gr Substantialitatem
Simplicitatem animae cet His
torica Methodus propoones Scien
tiae cujus piam Historicae recen
set.

§272ª

Quid Scholastica et popularis
Methodus sit ex ipsis terminis in
telligi pt porro Methodus est Aero

mea

romatica et Erothematica in primo
Casu scientia ponit per docentem
in 2º etiam discipulos verba facit.
Methodus erothematica v. ē Socratica
seu dialogica v. Chatecethica in primo
Casu veritas evolvit docens investi-
gat num veritates probatæ vitæ
sint receptæ aut minus

§ 273.

Cum Methodo Entematica connexa
ē Doctrina de quæstionibus et re-
sponsionibus: Scopus quæstionis is ē
ut dati quibusdam repræsentationibus
subjungantur illæ quæ desiderantur
subjugantur vero per responsionem
atq. hoc modo formatur judicium
quoddam integrum subjectum
continetur in quæstione prædicatum
vero continebitur in responsione

§ 274

Quæstiones

Quæstiones dividi possunt in Che-
tegoricas Hypotheticas et Disjun-
ctivas, si responsio cum quæstio-
ne connectetur in 1º casu emergit
judicium Chategoricum in 2º
Hypotheticum in 3º Disjuncti-
vum in Chategoricis Quæstio-
nibus v. Subjectum v. Prædicatum
v. combinatur utrisq. quæritur in
Disjunctivis denique dato quo-
dam membro Disjuncto quærun-
tur reliqua v. quæritur num mem-
bra Disjuncta adæquate sint enu-
merata num sint opposita.

§ 275ª

Quæstiones spectari possunt quo
ad quantitatem qualitatem re-
lationem modalitatem.

1º Quoad Quantitatem Chate-
goricæ quæstiones v. sunt deter-
minatæ v. sunt indeterminatæ
Sunt determinatæ quantitates

si

si in Quaestione subjectum Iu
dicii formandi contineatur, in
Casu opposito sunt indeterminatae
ex. gr. ppium Morale supremum
quaenam habere debet criteria?
qui negant existentiam mundi
materialis? Quaestio Categori
ca est ursalis si in ea tota Sphae
ra subjecti contineatur ex. gr. o
mnes homines originaria qualia
habent jura? Particularis. Si pars
tantum Sphaerae Subjecti occurrat
ex. gr. Quaedam ppia milia qualem
habent vim aliquando singula
ris si Subjectum sit res singu
laris ex. gr. ppium formale un
de motivum agendi desummit?
Quaestiones Hypotheticae et Dis
junctivae non habent Quanti
tatem.

§ 276ª

2º Quo ad Qualitatem Quaestio
nes

nes determinatam Qualitatem
non habent nec id pt affirmari quod
sint affirmativae nec id quod sint ne
gativae.

§ 277ª

3º Quo ad Relationem Si relatio Quaes
tionum ad leges intellectus intel
ligantur quaestiones v. si verae v. si
falsae vera est Quaestio si respon
sio eadem sit possibilis falsa s. res
ponsio v. sit possibilis consequ. Quaes
tio in se contradictionem involvat
v. si responsio in Quaestione contini
atur ex. gr. Circulus Quadratus est
non rotundus? Quot annos natus
erat Abrahamus ad aetatis suae cen
tesimo? quaestiones tales sunt absurdae.

§ 278ª

Si Quaestiones cum aliis fuerint
in relatione erunt v. simplices ad quas
unica responsio debet dari v. Com
positae si plures Quaestiones par
tia

tiales in se contineant ex.gr. ad
primum ppium est ne absolute ur
sale ad secundum quænam sit causæ
per quas facultas appetendi ad ap
petendum determinetur. Porro si
Quæstiones spectentur quoad res
ponsiones Quæstiones v. sunt deter
minatæ v. sit indeterminatæ in
1º Casu responsio unica est possi
bilis in 2º Plures ex.gr. ad 1um
Quid est offum perfectum ad
secundum judicia quotuplicia
sit ad hanc secundam Quæstionem
plures responsiones sit possibiles.

§279ª

4º Quoad Modalitatem Quæstio
nes v. sunt possibiles seu pro
blematicæ v. sit assertoriæ v. sit
a podicticæ seu necessaria ne
cessaria est Quæstio sic ea quæ
jam dicta sit exigant ad hanc
Quæstionem ut quæstionibus et
res

responsionibus judicium comple
tum formari possit.

§280ª

Responsiones 1º Quoad quantita
tem responsiones v. sunt ursales
v particulares v. Singulares ex.gr.
Quibusdam omnibus possunt im
putari actiones. responsio omnibus
2º Sunt ne omnes Scientiæ Systhe
maticæ? R: Quædam tantum Q.
Competit Sanctitas R. Soli Deo

§281ª

2º Quoad Qualitatem sunt v. af
firmativæ v. negativæ in 1º casu
enunciant Prædicatum cum Subje
cto conjungi posse in 2º non posse
ex.gr. quid sit actiones legales sunt
etiam Mrles? in 1º Casu responsio
est affirmativa in 2º negativa.

§282ª

3º Quoad relaonem Responsiones
sunt Cathegoricæ Hypothetica et
Dis

Disjunctivæ si vō per relaōnem intelligatur relaō responsionis ad Quæstionem responsio est v. Determinata v. in Determinata Determinata est si Quæstioni ex integro satisfaciat consequ. responsio novæ Quæstioni causam præbent ex gr. Quid est ppium mle supremum? Responsio est regula mlis sed qualis regula mlis Dividuntur responsiones etiam in Simplices et Compositas.

§283.ª

Quoad relaōnem solent dividi responsiones etiam in veras et falsas veræ si sint conformes legibus intellectus falsæ si iisdem repugnent. veritas v. est formalis v. est moralis vera est formaliter si contradictionem in se non involvat. Moraliter si responsio cum quæstione conjun

cta

cta ad judicium contradictorium haud ducat in casu contrario est falsa ex gr. Quid est Decretum navigaōnis? Est Civitas in America tales responsiones sunt absurdæ.

§284.ª

4º Quoad Modalitatem dividuntur responsiones in possibiles et impossibiles responsio formaliter impossibilis est si Quæstio sit absurda ex gr. Dilineum rectilineum Triangulare in Casu opposito responsio est possibilis.

§285.ª

Scientia quælibet constat e propoōnibus propoōnes hæsi absolutæ veræ et certæ v. demonstratione indigent. Si sint absolute veræ et ex aliis propoōnibus deduci haud queant di

cun

cuntur ppia item Axiomata
quid sit Discriminis inter ppia
Philosophica et Axiomata Ma
thematica ex superius dictis
intelligi pt.

Propoones quae demonstrao
ne indigent dicuntur Theorema
ta ex gr. Minor propoo in Sylo
gismo Chategorico semper de
bet esse affirmans. est Theore
ma

Propoones quae immediate
ex aliis fluunt dicuntur Co
rollaria seu Consectaria.

Propoones quae illustrao
nis causa adficuntur dicun
tur Scholia Propoones in qui
bus veritas Coptuum dicta
rum determinari debet di
cuntur Problemata.

Propoones quae ex aliis

Sci

Scientiis ad demonstrandam pro
poonis cujus piam ~~de~~ veritatem
in auxilium adhibentur dicun
tur Lemmata.

Postulata sunt propoones
quae exprimunt aliquid fie
ri posse ex gr. Super data qua
vis recta describi potest semi
circulus ex assumpto puncto.

Finis partis pri
mae Logices ita dictae
purae 1809. 15a Aug

Sic habe amicum, tanquam aliquando futurum inimicum. —

Cato Senior dicere solebat inter amicos se trium tantum rerum agere poenitentiam n.p.: 1o si quid arcani credidisset mulieri: 2o si quo pedestri itinere profiscisci licuisset eo navigio pervenisset. 3o si quemquam diem pro iniuriam absque fructu passus fuisset elabi —

Synopsis

Logicae Universalis Applicatae

Introductio, ubi

1 Notio
2 Natura
3 Fons
4 Relatio ad alias Scientias §
5. Partes - - - - - 1=7

Cap I De Conditionibus et Limitationibus Intellectus

I De sensibus, Imaginatione et Memoria - - - - - 8
a, Limitatio Sensuum Externorum - 11
b, Limitatio Sensus Interni - - 12
c, Limitatio Imaginationis - - 13
d, Limitatio Memoriae - - - 15
2 De Limitatione Attentionis et Intellectus - - - 16.

§.
3, De Signis et in Specie de Sermone — — — — 28
4, De Conditionibus et Limitationibus externis Intellectus 27
Causæ externæ Intellectuum limitantes sunt.
1 Corpus nostrum
2 Aetas
3 Temperamentum
4 Clima
5 Educatio et institutio
6 Conditio, natio, religio forma regiminis.

Cap II De apparentia et fontibus Errorum hic

Apparentiæ
a, Transcendentalis
b, Aesthetica
c, Logica. — — 31
1, Apparentia sensuum externorum — 38
2 Apparentiæ sensus interni — 39

§
3, Apparentiæ Imaginationis — — 40
4, Apparentiæ Memoriæ — — 41
5, Apparentiæ Affectum et Sensum 42
6, Apparentiæ facultatis appetendi — — — — 43
7, Apparentiæ e Signis Coptuum seu vocabulis — — 44
8, Apparentiæ Intellectus — 45.

Præjudicia

a, Logica
b Aesthetica
c Practica — — — — — — 49.

Cap III De remediis Errorum

1, Remedia Errorum e. Sensibus Externis — — — — 54
2, Remedia error. é sensu interno — 55
3, Remedia error. ex imaginatione — 56
4, Remedia error. é memoria — 57
5, Remedia error. ex affect. et sensibus — 58.

§.
6, Remedia error e facultate appetendi — — — — — — —
7, Remedia error e signis Coptuum — 59
8, Remedia errror ex intellectu — 60
61

Cap IV De usu medior quibus coones nostre augeri atque ampliare possunt

1 De Meditaone hic — 62
a, Detectio et b, inventio — 64
2, De Experientia immediata 73
3, De Experientia mediata seu Testimonio — — 84
4, De Critica et Hermeneutica 94
5, De Lectura et institutione verbali — — — — 104
6, De modo Cogitaones nostra cum aliis communicandi et de modo disputandi — 102

Introductio

§ 1a

In Introductione haec debent exponi

1o Notio
2o Natura
3o Fons
4o Relao ad alias Scientias
5o Partes

§ 2a

Logica Aplicata Ursalis agit de recto usu intellectus, inter subjectiva impedimenta cogitaonis humanae. ostendi eo fontes et remedia error, simul media quibus cogitaones nostre augeri et ampliari possunt; est universalis, quia ad omnia cogitaonum genera sese extendit, ut Logica pura; est aplicata, Leges cogitandi aplicat ad cogitaonem humanam, quae semper est limitibus circumscripta. —

§ 3

Logica aplicata est Scientia à pos

te

teriori seu: Empirica. Consequ. assertis ejus stricta ursalitas et necessitas non adhæret; verum tantum comparativa, neque eo ejus asserta apodictice demonstrari possunt à priori, ut propoñes Logicæ Ursalis puræ. –

§ 4ª

Logica Aplicata ppia sua repetitâ Logica pura, et multum illi subsidii præstat etiam Psychologia Empyrica Antropologia et Critica raõnis puræ; hæ itaque sunt scientiæ subsidiariæ ad Logicam Aplicatam. –

§ 5ª

Logica Aplicata puram supponit, pura eo aplicatæ præmitti debet. His vo Psychologicem Empyricam præmittendam esse raõnes suadent sequentes:

1º Antequam alia Scientiar genera cum fructu tractare possemus, nosse debemus vires et facultates animi nostri, quas tradit Psychologia.

2º Ea versatur circa experientiam consequenter facilius percipi ab initien-

ti

tibus potest, quam ea, quæ sunt abstracta et a sensibus remota. Psychologiam vo, Logicam Puram, et Aplicatam omnibus disciplinis præmittendam, esse patet partim ex eo, quod Logica pura et Aplicata sit propedeutica seu Scientia Præparatoria quo ad omnes scientias. –

§ 6ª

Logica Aplicata docet, quâ raõne inter Subjectiva etiam Coõnis humanæ impedimenta, ad Coõnem veritatis pervenire queamus. Consequ. ostendit fontes, e quibus errores nostri suam repetunt originem; ostendit etiam media, quibus illi evitari possint. Hanc obraõnem dicitur etiam Dialectica, etiam Critica Apparentiæ. –

§ 7ª

Logica Aplicata, ad Philosophiam formalem non pertinet; verum est pars Psychologiæ Empiricæ, et sequentibus commode absolvi pt Capitib.:

1.) agit de conditionibus de Limita-

tio

tionibus humani Intellectus. -
2um De fontibus Errorum.
3um De Remediis Errorum.
4um De Usu Medior quibus cōones nostræ augeri atq aplicari possunt. -

Observaō Kiesevetter aliam secutus est Methodum vid. 2u Theil algemeine Angenamte Logick. -

Caput Primum

De Conditionibus et Limitationibus Intellectus Humani

Sectio Prima

De Sensibus Imaginaōne et Memoria.

§ 8a

Intellectus judicat de Objectis secundum impressiones sensuum. Quilibet sensus peculiares habet regulas in repræsentandis Objectis, hæ eō primum notæ esse debent, antequam intel

tellectus rite de objectis judicare posset.

§ 9a

Facultas cognoscendi est duplex: sc. inferior et superior seu sensualitas, et intellectus. Sensualitas dispescitur in Sensus et imaginaōnem.

Sensus est facultas Hominis per affectionem objector repræsentaōnes de iis obtinendis, et est duplex Externus et internus. Externus est facultas, per quam repræsentaōnes immediatas de objectis externis obtinemus. Externi sunt sc. auditus, visus, tactus, olfactus, et gustus. Sine raōne sex statuit Kiesevetter Aug. Logik § 50 diversas enim modificaōnes unius ejusdemq sensus, diversis adscribit sensibus. -

Internus sensus est ea facultas, per quam diversas affectiones, diversos Status Animi nostri repræsentamus. ex gr. diversos sensus, affectus. et Repræsentaōnes hæ dicuntur intuitus sensus interni.

Ima

Imaginaõ est ea facultas, per quam re præsentaõnes obtinemus de objectis absentibus, quæ s.c. non agunt in Organa sensuum.—

Imaginaõ dispescitur in Reproductivam et Productivam

Ejus fundamentum est sensus. Differt vero à sensibus specifice per suas repræsentaõnes: Imaginaõnis Repræsentaõnis ordinarie sunt languidiores, et obscuriores, quam sensuum. hæ semper sunt distinctiores; sed imaginaõnis repræsentaõnes sæpe sunt æque vividæ, et fortes ac sensuum; sæpe etiam fortiores a, in Statu Somnii quamquam non semper b, in plurimis morbis si cerebrum inflammetur ex gr. Hypocondric c, si imaginatio vim raõnis suprimat adeoque justa proportio ante vires mentis tollatur ex gr. in Stultis d, si per affectus activitas imaginaõnis exaltetur ex gr. quando pudor nos occupat cet in eo casu vividitas imaginaõnis est nimis magna. Duo cum primis vitia sunt hic notandæ, ali quando est perversa; quando regulas intellectus et raõnis non sequitur; ali quando ~~non~~ effrenis est, quando est nimis vivida et intellectum præcedit. Utrumq multum dependet à constitutione cerebri, at etiam ab educaõne, et Constitutione.—

§ 10ª

Regulæ Sensuum externor.

Ut repræsentaõnes rite et debito modo per sensus obtineri possint hæ requiruntur:

1º Organa sensuum debent esse integra et in Statu Ordinario, si organa sint viciata, objecta aliter sistuntur. Oculi quorundam objecta duplicata ostendunt, (Diplosio:) Alii objecta, remota non vident; verum tantum propinqua, (Myopici:) Alii deniq propinqua non possunt videre, nisi longius ab oculis removeantur (Presbyopia:) non nulli clara luce nihil vident, ex gr. Kackerlanti. Reliqui etiam Sensus corrumpi possunt.—

Observaõ Confer Leders Antropologia p 271–275 Præsbiopiam juvant lentes convexæ, Miopiam vo lentes concavæ.—

2º

2º Impressiones objectorum dpt gaudere debita intensione seu certitudine. si fuerint nimis debiles, objecta obscura repraesentantur; si nimis fortes, sensus haebetantur. ex. gr. si lux fuerit debilis v. intensa, sonus debilis v. nimis fortis Microscopia, Telescopia, Tuba Acustica, etc. subveniunt sensibus, et impressiones objectorum ~~et~~ augent.—

3º Objecta debent esse constituta in debita distantia; si fuerint nimis remota, nudis sensibus v. nequeunt percipi v. obscure tantum ex. gr. Satellites Jovis cet.

4º Impressiones debent durare per aliquod tempus, si impressiones celerrime sibi invicem succedant, repraesentatio distincta formari nequit. Exempla: artes Circumforaneorum, descensus fulminis, stellae cadentes, virga ignita in gyrum acta, Tuba Tentoria, sermo celerrimus cet.

5º Inter subjectum percipiens et objecta percepta, materia intermedia, debet esse sensibus accomodata; materia ejum intermedia mirum in modum modificat repraesentationes objectorum. Exempla: tempestate nebulosa objecta majora

et

et remotiora apparent; Sol saepe duplicatur. Delibaba in Hungaria, Fata Morgana Tarenti; observatio in America per Douger et Condanime facta.—

6º Animus noster certum conscientiae gradum debet habere. Tristia, Melancholia Enthusiasmus, Affectus debilitant ~~Animum activitatem~~ attentionem, et distrahunt activitatem animae.

§ IIa.

Positis requisitis necessariis sensus rite repraesentant et sistunt; sed imitantur, et Circumscribuntur partim per naturam, partim per impedimenta contingentia.— Limitantur

Iº Sensus Externi.

a, Respectu Spatii; quilibet enim sensus, determinatam habet Sphaeram, ultra quam objecta sistere nequit. E sensibus externis, visus et auditus, habent Sphaeram maximam, excipit hos olfactus, tactus et gustus habet minimam.—

b, Respectu Temporis; quilibet enim sensus determinatum requirit tempus, sub quo impressiones accipere potest.—

c,

c, Respectu objectorum seu impressionum. si enim objecta sint nimis subtilia, sensus fugiunt; si fuerint nimis magna et multa, simul et semel impressiones eorum sensus recipere nequeant; verum recipiunt pedetentim, Limitationes hae e naturali, et originaria sensuum constitutione originem repetunt. -

Limitantur etiam per causas contingentes a, Organa sensuum possunt modificari, et mutari per diversas causas ex gr. per morbos; hinc gustus gravidarum singularis est. Constantino Paleologo fumus fimi equini erat Aromaticus; fumus quoque Herbae notitiam exemplo esse potest b, Distantia quoque multum confert ad repraesentationes objectorum. Saepe objecta in eadem distantia diversas, et in diversa, uniformes producunt impressiones ex gr. Sol in meridiano apparet major quam in Horizonte

§ 12a

II Limitatur etiam Sensus Internus.

1o

1o Ejus Sphaera est major v. minor; aliquando repraesentationes diu acceptae debilitantur, et eas obscure sistit sensus internus. Languescunt lapsu temporis etiam sensationes, affectus, cetera inde aliquando dolori et moerori, non, nisi tempus, medetur. -

2o Saepe modificationes animi, per sensum internum perceptae, sunt adeo debiles, ut vel percipiuntur obscure v. prorsus non possint appercipi ex gr. Quaenam causae internae producant aliquando in nobis, Hilaritatem, Tristitiam, morositatem et quae nos ad varios humores disponant, saepe ignoramus, et eas non possumus appercipere. -

3o Aliquando vero modificationes animi celerrime sibi invicem succedunt, ut eas a se invicem discernere nequeamus distincte ex gr. Quando animus noster variis agitatur affectibus, consequenter e statu suo, celerrime in alios atque alios transit status, in eo casu, diversi sensus inter se

con

confunduntur.—

4º Sæpe repræsentaõnes sensus interni sunt adeo fortes et vividæ, ut repræsentaõnes subjectivæ pro objectivis habeantur. Hoc pluribus in casibus observari potest, nempe:

a, in Stultis, in quibus fixa quædam idea residet, quæ animo expelli nequit.—

b, In Hypocondriacis

c, In Fanaticis qui cum Spiritibus et Deo colloquuntur, et revelationes inmediatas se ab eo accipere credunt, et gr. Rusticus in Borussia existimans se a Deo admonitum esse, ut liberos suos inmolaret, eosque misere trucidavit.—

d, In visionariis, qui cum mortuis, et spiritibus conversantur, et colloquuntur. Talis erat Tasso et Schwendenberg visionarius ille celebris. De eo mira referuntur. Confer Schaumans Psichol p208 et Kant Traümecines Pestetehers.

§13

§13ª

Multiplici respectu circumscripti sunt sensus nostri. Eorum defectibus subvenit quodam modo imaginaõ, et memoria. Illa, repræsentaõnes antea habitas, reproducit, et sistit præsentes, eas quæ successive sunt perceptæ simul et semel sistit: memoria vero repræsentaõnes renovat, o retinet, eas quæ oblitteratæ erant ad claram conscientiam elevat cet.

Sed tam imaginaõ, quam memoria plurimis laborant imperfectionibus: consequenter intellectum in coõne veritatis non semper possunt juvare modo debito.

§14ª

Limitatur activitas Imaginaõnis

1, Non omnes repræsentaõnes possunt eodem gradu claritatis reproducere, recenter acceptas distinctius de vero perceptas languidet et obscure reproducit. Repræsentaõnes per visum, et auditum acceptas vivide et distincte, reliquorum vero sensuum obscure sistit et renovat.—

2, Repræsentaõnes quæ in sensibus diversæ fuerant combinat et conglutinat

nat. Hinc varia producit Phantasmata, quibus objectivam adscribit realitatem. Hinc origo spectrorum, Diabolorum, Angelorum, Genior cet. sæpe ea, quæ hac ratione homo propria mentis vi producit, reformidat et sibi turpiter illudit.

3, Repræsentationes imaginationis sæpe sunt tam fortes et vividæ, ut cum repræsentationibus sensuum confundantur et iis objectiva adscribatur realitas. hoc fit cum primis, quando diversi sensus agitant animos nostros ex. gr. Metus, Enthusiasmus cet. hinc nocturnæ visiones, diabolorum apparitiones, et Hypocondriacorum Phantasmata varia.—

Observatio Mahumedis conversatio cum Spiritu Sancto, ut et visio constantini magni, erat illusio imaginationis. Ex hoc Phænomena multa explicari possunt fundamento; hoc fenomenon originem suam repetit—

a, aliquando e morbo et dispositione corporis ex. gr. In Hypocondria

b, aliquando e nimia vividitate imaginationis. ut in fanaticis et visionariis.—

c, aliquando ex ~~[illegible]~~ educatione

d, aliquando e superstitione et defectu culturæ. Cum incremento culturæ et illuminationis morbus hicce decrescit.—

§ 15a

Multiplici respectu circumscripta est etiam activitas memoriæ. Etenim

1, Plurimæ repræsentationes olim acceptæ pedetentim evanescunt in animis. Ex iis paucissimas retinemus. Repræsentationes nostræ sunt in perpetuo fluxu et refluxu.—

2o Raro est fidelis, præprimis in ætate senili; sæpe repræsentationes difficulter renovat; sæpe nec potest; sæpe modificat eas, et alia ordine, et alia forma reproducit, ut plurimum vero per repræsentationes peregrinas ex gr. per Phantasmata imaginationis depravat repræsentationes nostras. Hinc origo miraculorum, quæ Historici nimium credulis scriptis suis immiscent, quod vitium etiam in Livio deprehenditur. Exemple

plo est Historia Martesii Episcopi Ignatii, ab Eusebio relata. Historia Clodonei etc. Plura suppeditat Historia Ecclesiastica. —

Causæ etiam contingentes circumscribunt memoriam: huc pertinent compressio cerebri, acutissimi corporis dolores, vulnera in cerebro facta, Hydrops cerebri, excessus in voluptate Carnali etc.

Materialia intellectui præbent sensus, imaginatio, Memoria, etc. si repræsentationes, quas hæ facultates præbent, sint erroneæ, intellectum in errorem inducunt; consequenter Intellectus falsum debet ferre Judicium. —

Sectio Secunda

De Limitatione Attentionis et Intellectus

§16a

Attentio est ea facultas animi nostri, per quam repræsentationum quarumdam magis sumus conscii, quam aliarum. — ~~diuturna~~ Hæc est semper connexa cum-

ten

tensione; unde tensio attentionis diuturna defatigat animum; defectus attentionis permanentis dicitur Distractio. Qui e statu Distractionis transit in statum attentionis: recolligit se ipsum.

§17a

Attentio dividitur in voluntariam, et involuntariam: illa dependet a nostro arbitrio et dirigimus ad objecta quorum distinctam repræsentationem animo nostro formare volumus: hæc vero non dependet a nostro arbitrio. ex gr. Quando attentionem nostram impressiones quædam rapiunt, et turbant, citra voluntatem. Attentionem involuntariam semper excitat stimulus aliquis; stimuli possunt esse varii sc.

a, Impressiones fortes
b, Impressiones jucundæ et ingratæ
c, Impressiones novæ et inusitatæ
d, varietas impressionum
e, repræsentationes contrariæ. —

§18a

Perfectiones Attentionis

1. Quoad Quantitatem Extensivam, eo est perfectior, ad quo plura objecta sese

ex

extendere potest: Exempla attentionis extensae suppeditant Caesar, et Vallisius Anglus. Extensae attentioni opponitur Limitata seu circumscripta. Haec varios admittit gradus.

2, Quoad intensivam quantitatem, eo perfectior, quo fortior, et eo imperfectior, quo debilior. Fortis est, quae per impressiones externas non turbatur. Exempla: Archimedes, Eucles, dux belli. Debilis est, quae per minimas actiones turbatur: debilis erat in Malebranchio, et primum in Demosthene. Etiam Debilitas haec ce resultat

a, aliquando e, constitutione cerebri.

b, aliquando e debilitate Systhemate nervorum.—

c, aliquando ex usu et consuetudine.

3, Quoad protensivam quantitatem, eo est perfectior, quo magis figi potest, et eo imperfectior, quo magis est vaga seu mobilis. Fixa est, si per longum tempus ad idem objectum defigi possit, mobilis, si diuturnam tensionem

sufferre nequeat. Mobilitas resultat partim e debilitate, partim vero irritabilitate majori nervor.—

4, Quoad Qualitatem eo est perfectior, quo facilior h.e. quo minus tensionis requirit, eoque imperfectior, quo difficilior h.e. quo plus tensionis requirit. Difficilis est in iis, qui non sunt adsueti tensioni.—

5, Quoad relationem, eo perfectior est, quo magis regulata, et eo imperfectior, quo magis irregulata; in primo casu, transit ad objecta alia attentio juxta regulas; in secundo casu, rapitur per associationem repraesentationum.

6, Quoad ~~Relationem~~ Modalitatem attentio v. est Spontanea v. involuntaria vid. § 11.—

§ 19a

Limitatur attentio nostra per varias causas. Causae praecipuae sunt: 1o Constitutio Corporis Originaria et variae Corporis affectiones, limitant et debi-

debilitant vim attentionis: hinc in mulieribus, pueris, sanguineis, et colericis attentio est minor, quam in viris, adultis, Melancholicis. Morbi debilitas, organorum indigestio, circulatio sanguinis vehementior, et debilitant attentionem.—

2, Impressiones fortes minuunt, et avocant attentionem ~~nihil enim facultatis cognoscitivae vires in se continent~~ ad alia objecta ex gr. Impressiones objectorum novorum, insolitorum.

3, Objecta uniformia, quotidiana, et sepius excitata, minuunt attentionem: nihil enim # facultatis cognoscitivae vires, in se continent. Si igitur attentio talibus objectis defigatur, languescere debet. # nutrimenti quoad facultates.

4, Impediunt attentionem aliquando Status animi nostri np. affectus vehementiores s.c. ira indignatio, tristitia, laetitia, metus, spes; non secus etiam imaginatio, quae identidem peregrinas menti nostri objicit repraesentationes. Conseq. attentionem distrahit.—

5, Impedit attentionem nimia varietas repraesentationum, ad quas attentio defigi debet. Nimia rerum multitudo aeque defatigat ac uniformitas continua. Idea valet de attentione et tensione etiam diuturna; ~~quam~~ eam enim mens nostra sufferre nequit. (: sufficere:)

6, Debilitat et Distrahit attentionem associatio, in quantum imaginatio, insciis, et invitis etiam nobis, peregrinas repraesentationibus nostris associat repraesentationes.—

7, Brevitas Temporis, et debilitas impressionis, impedit attentionem: consequenter Eorum, quae perfunctorie et oscitanter sumus Contemplati, obscuram habemus repraesentationem.—

8, Si objecta fuerint obscura, perplexa, difficilia, attentio cito languescit. Hoc observari cum primis potest in pueris, et senibus. unde senes in sua opinione sunt pertinaces, non facile ad aliam opinionem deduci possunt. ad ea # vero quae nulla

nulla difficultate, et perplexitate laborant, animus libentius attendit; sed si objecta sint nimis facilia, et haud praegnantia, attentio debilitatur.—

9, Influit in attentionem nostram determinandam v. debilitandam vis affectuum et cupiditatum atq passionum ex gr. Poëta libenter attendit ad carmina. Mathematicus ad Calculos; qui perdite deamat puellam quandam, perfectiones tantum ejus observat in animo; imperfectiones vo non.—

§ 20a

Limitatur etiam intellectus nam

1, Etiam intellectus determinatum habet gradum virium, consequ veritates non semper potest modo debito perspicere. Unde maximi aliquando errores habiti fuere pro veritatibus; prout Historia Intellectus humani docet, et multae veritates pedetentim, et lapsu temporis detectae fuere.—

2, Intellectus saepe praemature, et

ante accuratam rei disquisitionem fert judicium. Consequ: errat in judicio per praecipitantiam: saepe et ut plurimum, decisive fert judicium, quod ex nimia virium fiducia oritur; saepe sine sufficienti rerum Coone judicat, Consequ errat ex ignorantia

3, Saepe torpor et ignavia quaedam inest intellectui: consequent sequitur alior auctoritatem in judicando, et ducit praejudicio auctoritatis; saepe vo judicat ex egoismo Logico he. judicium suum cum alior judicio, conferre negligit, et assertis suis apodicticam vim adscribit.—

4, Saepe tollitur aequilibrium justum inter vires animae, unde disproportio quaedam mentis emergit, et varii oriuntur morbi intellectus humani. si activitas imaginaonis sit nimis magna, et haud sit subjecta disciplinae intellectus, atq raonis, mera producit mens somnia,—

Mor

Morbi mentis sunt varii

a, Simplicitas, quae est defectus facultatis cognoscitivae; simplex nec per se cogitat, nec alior cogitata percipere valet.—

b, Stupiditas, quae est defectus facultatis judicandi; stupidus regulas quasdam generales memoriae imprimit; sed Judicio discretivo, et subsummenti, destituitur.—

3, Superficialitas, quae versatur circa corticem rerum, et Analysi in interiora rerum ~~rerum~~ criteria penetrare nequit. Oritur maxima partem ex exercitio facultatis judicandi neglecto; adeoque ex perversa ~~[illegible]~~ educatione.—

4, Egoismus Logicus, quandoquis suis tantum assertis apodicticam vim adscribit, alior ~~[illegible]~~ rationes floci pendit.

5, Delirium est ille Status animi, in quo Phantasmata imaginationis

nis, pro perceptionibus objectorum realiter existentium habet; hoc morbo laborant Hypocondriaci.—

6, Phantasia. Phantasta est, qui Phantasmata suae imaginationis pro objectis experientiae possibilis habet. ex. gr. Phantasta esset is, qui crederet se revera collocutum fuisse cum Spiritibus, et Deo; id enim non potest esse objectum experientiae possibilis.—

7, Enthusiasmus est Zelus fervidus pro Ideis bonis, ex gr. Enthusiasta esset is, qui crederet pacem et felicitatem ut s alem in hoc mundo locum habere posse, et hunc finem totis viribus vellet promovere.—

8, Fanatismus seu Zelus feroidus pro rebus imaginationis potest esse varius s.c. sensualis, Intellectualis Phisicus, Theologicus, Religiosus, cet. vid. Psycholog. Empyric. et Smids

vor

vorterburg art Fanatismus.

Sectio Tertia

De Signis et in Specie de Sermone

§21.a

Sine signis repraesentaõnes nostras retinere et cum aliis communicare non possumus.

Signum est res quaelibet cujus repraesentaõ repraesentaõnem alterius rei in animis nostris excitat ex. gr. Aqui labiceps denotat Monarchiam Austriacam.

§22.a

Signa possunt dividi in naturalia et artificialia seu arbitraria naturalia sunt inter quae et res designatas naturalis nexus intercidit Artificialia seu Arbitraria sunt quae arbitrarie connectuntur cum quibusdam repraesentaõnibus Naturalia possunt esse varia sc.

1,

1, Variae dispoõnes vultus atq oculorum complexus hor Signor dicitur sermo liniamentor vultus.

2, Variae gesticulationes membror per haec signa fit institutio surdor atq mutuor Pantonium sermo gesticularis

3, Sonum naturalis in articulati in Infantibus Barbaris Brutis cet

§23.a

Signa artificialia sunt imaginaõnes characteres vocabula imagines sunt v. reales v analogicae haec dicuntur Symbola: talia erant apud Aegyptios signa Hyeroglifica per talia signa possunt repraesentaõnes exprimi et designari tales expressiones dicuntur Symbolicae ex. gr. Aeternitas per Serpentem sermo per Imagines (Bilder Sprache.)

Characteres nihil similitudinis

ha

habent cum rebus designatis ex gr.
tales sunt litteræ Hungarorum Germanorum
vocabula sunt soni articulati per
quos cogitationes cum aliis communi
cantur complexus hor efficit ser
monem articulatum.

§ 24ª

Ex his ce signis commodissima signa
sunt Characteres atque vocabula
nam.

1º Symbola multiplicem admit
tunt significatum Characteres
autem et vocabula in se et per se
nihil significant Consequenter neque
tot atque diversas admittunt ex
plicationes ac Symbola

2º Per Symbola operationes intel
lectus difficulter perfici possent
nec tam commode possent cogitatio
nes cum aliis communicari hæc
autem ope vocabulorum et sermonis
articulati commode præstari possunt

3º Elemen

3º Elementa scripturæ Charas
ticæ et sermonis vocabularis non
sunt tam varia et multiplicia quam
scripturæ Symbolicæ Consequenter
Scriptura quælibet Charastica
et sermo quilibet vocabularis fa
cilius addisci posset quam scri
ptura Symbolica.

4º Per Signa Symbolica maxi
mam partem designantur tantum
repræsentationes visus reliquorum
sensuum repræsentationes longe im
perfectius possunt experiri.

Hæc omnia vero per vocabulum
commode exprimi et designari
possunt

5º Symbola per visum non
possunt repræsentari vocabula
vero non tantum per visum verum
etiam auditum

§ 25ª

Signa possunt dividi respectu

quan

Quantitatis Qualitatis Relaõnis et Modalitatis.

Respectu Quantitatis extensiva signa sunt v. Simplicia v. composita Simplicia nullis constant Elementis ex. gr. Physica Signa porro v. sunt primitiva v. Derivativa Primitiva sunt quae ex aliis derivari nequeunt et quod elementa seorsim sumpta nihil significant ex. gr. Lupus. in Casu opposito sunt Derivativa ex gr. inaccessibiles

Respectu Quantitatis intensivae signa sunt v. fixa seu determinata v. vaga seu indeterminata illa unicum haec multiplicem admittunt Significatum ex gr. Deus anima ecc sunt Signa fixa Fortuna valetudo vaga

Quoad Qualitatem sunt v. propria v. inpropria seu Tropica in primo casu signum summitur sensu proprio eo originario in secundo in alias

in alias res designandas adhibetur ex. gr. vites emittunt suas gemmas

Quoad Relaõnem signa sunt v. immediata v. mediata in primo casu signum immediate refertur ad objectum designatum ex. gr. voces quae soni sunt signa immediata qua vocabula vo descripta signa vo mediata signa porro sunt convenientia et minus convenientia ex. gr. Papilio est signum conveniens immortalitatis nec non serpens caudam propriam mordens aeternitatis Grandaevus est signum minus aptum et conveniens divinitatis

Quoad modalitatem signa sunt necessaria et Arbitraria in primo casu inter signum et signatum nexus est necessarius et naturalis in secundo casu arbitrarius in signis naturalibus nexus is est qui inter causam et effectum

§.

§26a

Maxima sit commoda sermonis ar-
ticulati ejus ope operaõnes intel
lectus commode perficiuntur cogi
tare et sensus animi nostri facile
cum aliis communicamus vires
deniq intellectus et raõnis exco
lere possumus habet tamen et in
commoda quae partim è natura ser
monis partim è neglecta lingvae
cultura fluunt Huc pertinent

1, Studium lingvarum nimis
multum temporis requirit adeo
ut magna pars aetatis praepa
raõni insummatur eoq magis
quod

2 Nimis magna sit varietas
lingvarum quid in qualibet naõ
ne culta viri celeberrimi cogi
taverint cognoscere secus non
possumus nisi lingva harnatio
num nota nobis fuerint haec cra
vo multos permovit ut de lingva

Cha

Charatheristica Ursali Philoso
phica inveniendae Cogitarent si lin
gva talis ursalis ad realitatem
aliquando perduci posset intellectus
longe facilius proficeret in incre
mento Coõnis.

3, Scriptura et Tipus litterar
immutabilia quidem habet commo
6 da post inventam tantum Scriptu
ram praeprimis Typographiam
culturam virium mentis nostro
negligimus atq iis tantum adhae
remus qui ab aliis jam inventi et
scripta sunt

4o Plurimi voces non habent fixam
et determinatam significaõnem
ex qua ambiguitate plurimi erro
res suam repetunt originem huic
opus esset Lexicis in quibus certus
et determinatus cujuslibet vocis
significatus figeretur atq ut ii
dem termini eodem ab omnibus sen

su

su acciperentur

5, Lingua quælibet suos habet defectus nec dantur in ea termini quibus omnia repræsentaõnum genera et repræsentaõnum Combinaõnes commode et accurate exprimi possent unde termini Technici novi etiam plus quam necesse esset Continuo fabricantur et multiplicantur cum primis in Philosophia

Ex quibus constat magno esse impedimento intellectui in Coõne veritatis etiam imperfectionum Lingvarum.

Sectio Quarta

De Conditionibus et Limitationibus externi Humani Intellectus

§ 27ª

Per Causas etiam externas limitata et Circumscripta est activitas intellectus nostri quæ rectum in

Intellectus usum, et Coõnem veritatis retardant, modificant, et impediunt.—

§ 28ª

Inter causas illas externas refertur.

I, Corpus nostrum; corpus est conditio activitatis virium animæ; sæpe tamen impedimento est intellectui Nam

1º Activitas ejus dependet a Corpore; in corpore vo. et ejus organizaõne potest esse vitium v. naturale o. contingens, ex quo inordinata functio Systhematis nervorum, et per consequens, etiam virium mentis, sequitur. Motus inordinatus in Systhemate nervor, producere possunt causæ variæ, partim Phisicæ partim morales. ex gr. Morsus canis rabie infecti, venena e tribus naturæ regnis; constrictiones alvi et intestinor; nimia tensio organorum

co

cogitationis, excessus in voluptate carnali, passiones vehementiores, amor, ambitio cet. —

2º Morbi quoq corporis Periodici multum influunt in vires intellectus et rationis ex. gr. Hypocondria, quae saepe suum fundamentum in corpore tantum habent. Hinc Petrus Turien gladiatores in Stomacho praesentes esse credebant; bona v. mala corporis affectio Theologum nunc ortodoxum, mox vero Heterodoxum reddit; cujus rei meminit Mauchart in repertorio suo.

3, Influit cum primis debilitas corporis, quae vires intellectus mirum in modum minuit. Hinc senes in plurimum sunt creduli; opinionibus semel receptis firmiter adhaerent; Nova Dogmata examinare fastidiunt, et ea rejiciunt, in

inclinant ad pietismum aliquando etiam superstitionem: hinc saepe etiam Sceptici in externa aetate alia adoptant principia. Quidquantumq. debilitas Corporis, et nervorum in extrema aetate efficere valet, exemplo suo comprobavit Gerner. —

§ 29ª

IIª Aetas quoq influit in Coones, et principia nostra. Juvenibus enim quibus viget aetas et animus, placent ea, quae sunt nova, et Paradoxa; dogmata nova sine examine sufficienti recipiunt, praecipitanter judicant, et Identidem mutant, sua principia ex defectu coonis vero sequuntur alios auctoritatem. In aetate provecta homines sunt commodi, examen severum illis est taediosum; consequ principiis jam receptis inhaerent. —

§.

§30ª

III Influit Temperamentum; in Sanguineis enim Circulaõ Sanguinis est velocissima: hinc in iis repræsentaõnes celerime excitantur et mutantur. Unde in Sanguineis attentio est fluxa et mobilis; iisdem repræsentaõnibus diutius inhærere nequeunt, Omnia perfunctorie et oscitanter examinant, et in judiciis ferendis sunt præcipites. Phlegmaticus est indifferens; activitas illi et tensio est tædiosa: hinc versatur tantum circa corticem rerum, eum tantum res novæ infusitatæ afficiunt. Melancholicus diu inhæret iisdem repræsentaõnibus rem accuratius examinat; in judiciis ferendis est tardus. Cholericus studio veritatis ductus rem accuratæ disquisitioni subjicit, sed nimio ardore

sæpe

pe abreptus veritatem, ut paresset, perspicere et detegere non potest.

§31ª

IVº Influit Clima: Nam.

1º Si Clima sit nimis fervidum et Corporis et animi vires emolliuntur, et torpescunt: hinc sub Climate nimis fervido magna ingenia sunt rarissima; regnant ibi barbaries, superstitio et Despotismus. Si Clima sit nimis frigidum evolutio virium et corporis et animi impeditur; cultura quæri debet sub Climate temperato.

2, Sub Climate fervido activitas imaginaõnis est nimis magna, imaginaõ, ibi est nimis perversa, et efrenis, et est sedes superstitionis et Phanatismi; imaginaõ enim sine directione raõnis producit Chimeras et dogmata Monstruosa. —

§32ª

V Influit Educaõ: cum educaõne enim multa falsa ppia imbibimus, quæ inve

te

terascunt in animis nostris hodqui-
dem successu temporis multa ejicimus,
multa tamen ex iis manentusq ad ex-
tremam aetatem; influit etiam insti-
tutio, in prima enim aetate multa ppia
recipimus ob solam praeceptor auctoritatem, quibus assensum praebemus
velut oraculis; aliquando multa per
educaonem et institutionem perver-
sam recepta ppia exuere multum laboris
et culturae requirit.—

§ 33a

VI Influit Conditio, Nao, Religio,
Forma Regiminis. Quaelibet Conditio
sua habet praejudicia; item quae-
libet nao. Judaeus credit se solum fac-
ceptum esse á Deo, Nobilis venetus
quamvis Mendicus, parem se prin-
cipibus existimabat. Anglus, et
Chinensis alias naones despicit.
influit cum primis Religio per Re-
ligionem superstitiosam Homines
obrutescunt falsis ppiis imbuuntur,
et erunt Fanatici quid Religio efficere
va

valeat, et in quos inducat errores Ho-
mines comprobant incolae Siciliae qui
credunt protestantes á Deo peculiari
signo ad aeternas poenas designatos
esse. Forma Regiminis quoq multum
influit in Judicia ppia, et Coones Ho-
minum. Sub Despotica regiminis for-
ma, vires animarum enervantur et
hebetantur, ingenia hominum occupat
torpor; Homines detinentur in servi-
tute. Sub libera regiminis forma men-
tes sunt liberae, vires animar libe-
re evolvuntur, et Homines longe de-
niora habent ppia, quam sub Despo-
tismo.

Per impedimenta hactenus enu-
merata circumscribitur intellectus,
et modificantur judicia nostra; sed
nos non semper sumus Conscii cau-
sarum quae in Judicium nostrum influ-
xere. unde errores oriantur nostri
capite proxime sequenti expo-
netur.—

Caput. Secundum

De Apparentia et fontibus Errorum

§34ª

Apparentia est falsa rei repraesentatio, orta ex identitate v. diversitate impressionum, quas v. diversa v. eadem objecta producunt ~~quas v.~~ ex gr. Quod sol in meridiano ~~primo~~ minor appareat, quam in Horizonte est apparentia; si intellectus secundum Apparentiam ferat Judicium incidit in errorem; apparentia ergo est causa, error vero effectus, ex apparentia ortus.

§35ª

Apparentia dividi potest in Transcendentalem, Aesthetica m et Logicam.

Apparentia Transcendentalis oritur ex eo, si coptus puros, qui in natura facultatis cognoscitivae suum habent

fun

fundamentum, de alio plane usu aplicemus, quam de jure aplicare possemus ex gr. Si conceptus, qui ad objecta tantum experientiae aplicari possunt, ad objecta Transcendentalia etiam aplicemus, et hac ratione coonem perfectam objector Transcendentalium nobis comparare posse existememus.

Coones nostrae sunt producta partim facultatis cognoscitivae, partim vero objectorum externor. id quod in coonibus nostris, unicae ex ipsa facultate cognoscitivae resultat, distingui, ab eo, potest, quod per objecta externa praebentur; stricta universalitas et necessitas nunquam adhaeret: hinc in repraesentationibus nostris, id cui stricta ursalitas et necessitas adhaeret, resultat ex natura facultatis cognoscitivae.

Tam

Iam porro facultas cognoscitiva dis-
pescitur, in sensualitatem et intel-
lectum; sensualitas vero in sensus ex-
ternos et sensum internum. Quod
1º Sensus externos attinet, omnia
objecta quae per externos sensus
percipiuntur debent esse in spa-
tio: praedicatum hoc, semper adhae-
ret objectis, per sensus externis ac-
ceptis. Et quia objecta externa etiam
in animis nostris mutationem pro-
ducunt, et eam per sensum inter-
num appercipimus, objecta ex-
terna debent etiam in tempore he-
alicubi et aliquando existere. —
2º Quod attinet sensum internum,
omnes repraesentationes sensus in-
terni debent esse in tempore; mo-
dificationes enim animi nostri, sine
notione temporis praesupposita, ap-
percipere non possumus; hoc eo re-
sultat e natura sensus interni.
Repraesentationes igitur Spatii et

Tempo

Temporis fundamentum habent in
natura sensuum externorum et sensus
interni. Consequenter sunt repra-
sentationes a priori; hae repraesentatio-
nes sunt praedicata, quae objectis in
tantum competunt, in quantum ea po-
bis v. per externos v. per internos
sensus percipiuntur, hinc apparen-
tia oritur:
1º Quia repraesentationes Spatii
et temporis occasione cujusvis sen-
sationis occurunt, facile empyrica-
originis a nobis haberi possunt.
2º Quanquam repraesentatio Spatii et
temporis, objectis ea tenus tantum com-
petant, quatenus ea sunt objecta sen-
suum nostrorum, facile ~~tantum~~ tamen in-
ducimur, ut existimemus eam obje-
ctis quoque in se et per se competere.
Consequenter etiam ad objecta trans-
cendentalia aplicemus ex gr. ad De-
um et animam. —

Por

Porro, etiam in natura Intellectus fundantur. Coptus quidem puri, qui de omnibus objectis praedicari possunt, in quantum nobis ea cogitantur. Intellectus vo dispescitur in Intellectum, sensu strictiori, facultatem judicandi, et raonem. Coptus in natura intellectus in sensu strictiori sumti, fundati, dicuntur Coptus puri, seu Cathegoricae ex gr. noo Substantiae, causae, effectus, cet. hi, qui fundantur in natura facultatis Judicandi, dicuntur Conceptus reflexionis; qui fundantur in natura raonis dicuntur Ideae. —

Quod attinet 1o Conceptus Intellectus puros: seu Cathegorios, illi in se et per se sunt coptus vacui, inanes, et nullum significatum habentes, nisi ad Phaenomena seu objecta experientiae nostrae aplicentur. Ad Coonem objector quidem requiruntur; sed non sufficiunt, nisi materia per sensus praebeantur; valent ea tantum de objectis experientiae: jam si hae

pro

propoones minus rectae intelligantur, error inde oriri potest sc. facile inducimur ut credamus objecta nos cognovisse, quae tantum coptibus puris seu Cathegoriis conformiter cogitavimus, hoc in casu duo inter se confundimus sc. cognoscere et cogitare: hoc fit semper quotiescunq Cathegorios ad objecta Transcendentalia aplicamus 2o Quod attinet Coptus Reflexionis, ii sunt regulae, juxta quas datas repraesentaones inter se comparamus, ut ex illis judicium formari possit. Videatur de hoc Logica pura. —

E Propoone hacce minus recte intellecta, error oriri pt, si eadem regulae observentur in Comparaone Intuituum et Coptuum, ex gr. Si duo Conceptus absolute eadem Criteria in se contineant, sunt identici, et nullo criterio a se invicem possunt distingui. Consequent. revera non prodi

ver

versis; sed pro iisdem sunt habendi.
Duo vō intuitus, quamquam absolute ea
dem in se continerent criteria, non
tamen essent eadem, verum diversa;
per intuitum enim h.e. v. spatio v. tem
pore semper possunt distingui: hinc
id, quod est Ppium Pure Logicum fa
cile habemus pro ppio naturæ, et sic
porro.

3.o Quod attinet Ideas, Ideæ ad Cōō
nem objectorum ducere nos nequeunt;
objectum enim illis adæquate cor
respondens in experientia nunquam
potest dari, quod ad cōonem absolu
te requiritur; ideæ itaq non habent
usum constitutivum; verum tantum
regulativum h.e. ideæ rāonis sunt
regulæ, quæ nos impellunt, ut Cōō
nem nostram eo magis Complectiorem
reddamus, quo magis possumus, ex gr.
Causa in Condiōnata est idēa rāonis;
sed per hanc Ideam Causam incon
di-

ditionatam non cognoscimus, verum
Idea illa id tantum innuit, ut, in
serie Causarum naturalium nun
quam subsistamus, nullam causam
tamquam absolute primam spectemus;
verum causæ cujuslibet conditiona
tæ, aliam aliamque quæramus cau
sam, sicq in sphæra experientiæ cōō
nem nostram continuo ampliari
studiamus, jam si per has rāonis
Ideas objecta cognoscere posse nos
credamus, incidimus in errorem
quem producit apparentia quæ in
natura rāonis suum habet funda
mentum, et dicitur Transcenden
tale.

§ 36.a

Apparentia Aesthetica dici
tur illusio ista, quæ locum habet
in artibus hum amoribus, ex gr. pi
ctura, sculptura, cet. finis hujus il
lusionis est delectāo spectatoris;
spectator conspiciens hanc appa
ren

rentiam aliquandiu suspendet ju
dicium suum, et incertus fluctuat
in judicando, donec comperta rei ve
ritate, errore et confusione sua de
lectatur; exempla suppeditant, Pi
cturae, Horti Ppium, rudera aedifi
cior arte efformator, fenestrae pictae,
staturae artificiose expructae cet.

§ 37a

Apparentia Logica dicitur quae
nos in errores inducit, et ad falsa judicia
ferenda permovet, ex gr. Quando sol
in Horizonte major apparet, quam in
Meridiano, hoc in casu non sensus
nos fallunt: verum fallit ipse intelle
ctus, sensus enim judicia non praebent,
verum tantum impressiones sensu-
um judicium ferat. # Erat Illectus si secun-
dum impressiones sensus

Apparentia Logica e diversis fon
tibus originem suam repetit sc. 1o E
Sensibus Externis 2o E Sensibus Internis
3o Imaginaone 4o Memoria 5o Ex affecti-
bus et Sensibus nostris 6o E Facultate
appetendi 7o E Signis Coptuum nostror

seu

seu vocabulis 8o Ex intellectu

§ 38a

I Apparentiae e Sensibus Exter
nis Ortae. Sensus quilibet deter
minatam habet sphaeram intra quam
objecta distincte percipere valemus
si objecta v. extra hanc sphaeram
sint constituta v. si impressiones
sint nimis debiles et momentaneae
v. si materia inter subjectum per
cipiens, et objectum perceptum
sensibus accomodata non fuerint
v. denique si animus nostrum dis
tractus fuerit objecta eadem di
versa et diversa easdem produce
re possunt impressiones Conseq.
Apparentias generant.

Oritur apparentia 1o Ex visu
ex gr. Solem aliquando dupli
catum videmus videmus solet
Luna in Horizonte major ap
paret quam in Meridiano 2o Ex
auditu ex gr. reverberaõ Soni

sae

sæpe efficit ut Conventus Mu
sicus o eo loco percipiatur quam
revera est 3º E Tactu Cella Hiber
no tempore Calida æstivo au
tem frigida apparet quamvis
Theoremata Contrarium osten
dent 4º Ex ol factu sæpe senti
mus odores ubi nulli sunt 5º E
Gustu Morbidis cibi etiam de
licatissimi insipidi sunt.

Dantur etiam apparentia Or
ganica h.e. Organa sensuum per in
ternas corporis mutaones etiam
absq impressione objectorum exter
nor possunt modificare pt in iis
mutaõ produci quæ similis est mu
taõni pro objecta externa facta
ex.gr. Sæpe percipimus sonos ut
organis auditus quos causæ in
ternæ produxere si oculi fricen
tur diversos videmus colores sæ
pe etiam senit illas cet.

§39ª

II Apparentiæ e Sensu interno ortæ.

Sensus etiam internus indu
cere nos potest ad falsa judicia fe
renda Nam 1º Si modificaones
animi nostri nimis celeritas sibi
invicem succedant repræsentaones
v. nullas de iis obtinemus v. saltem
illæ erant obscuræ ex.gr. Quando
diversi sensus et affectus celeri
ter sibi invicem succedant in ani
mis nostris 2º Si mutaõnes animi
sint nimis debiles eas appercipe
re non possumus ex.gr. Sæpe sumus
morosi et tristes et hujus status
nullam raõnem reddere valemus
v. adscribimus causæ cui adscribi
non potest 3º Si sensibus et af
fectibus vehementioribus debi
liores succedunt sensus debilio
res per fortiores supremantur
ex.gr.

ex. gr. In Statu timoris anxietatis affectiones corporis multos non sentimus 4º Repræsentaõnes sæpe sensus interpi objectis externis adscribuntur consequenter eæ cum inpressione objectorum externorum confunduntur ex. gr. Qui credit se revellationem immediatam à Deo accipere et hac raõne sibi illudit multæ præterea revellaõnes ex hoc fundamento sufficienter explicari possunt.

§40ª

III Apparentiæ ex Imaginaõne ortæ

Imaginaõ in errore nos inducere potest Nam 1º Imaginaõnes repræsentaõnes sæpe sunt tam fortes et vividæ ut cum repræsentaõnibus sensuum confunduntur conseq. pro sensaõnibus realibus habeantur hoc observantur in Hypocondriacis stultis Fanaticis cet Exempla funesta præbent Hospitia mente capt Exempla lege in Schaumans Phisiche p 167-168 ibidem exemplum Medoci Veneti p. 169 et Jesuitæ Sgambari 2º Imaginaõ perceptionibus realibus confunduntur et quibus objectiva adscribitur realitas atque existentia spectra et visiones nocturnæ hinc originem repetunt Quod adolescentes personas quas perdite deamant falsas adscribant perfectiones hinc explicari potest La mours a d'autres güena que les autres Hommes raime. et Horat Dal vinum delectat Polipus agne 3º Imaginaõ etiam inpressiones sensuum extollere et vividiores redderevalet unde ea sensuum calamitas et sensuum felicitas extollere et augere potest Catullus avem exanimatam tristi deflet elegia hinc pretium affectionis erga res

quas

res quasdam ex gr. Monumenta
antiquitatis,) supellectilia parentum
per honor decoratur, hinc aversão
erga quodam alimenta. 4º Ima
gnação cum perceptionib. sensualibus
pot. peregrinas associare repræsen
tações, per quas nos á consideraõne
objecti abstrahit et distrahit præpri
mis si repræsentações illæ sint
prægnantes, hinc juvenes per
imagionem vividam in attentio
ne turbantur, causæ vero per quas
imagiones distrahit possunt ee
innumeræ. Hæc fuit rão quod
rei in juditio Areopagitarum
capite velato comparare debuerint:
hanc ob raõnem exponebantur
cadavera hominum occisor. sæpe
Rõe

Rõe aspectui populi. 5º, Imagi
não sæpe res possibiles transformat
in actuales undeci quod mere possibi
le est actualem et objectivam perscri
bimus existentiam ex gr. Aethiops so
mni at paradisum, ubi securus sit á
cristianis, et hui paradisi actualem
adscribit existentiam

§ 41ª

IV Apparentiæ e Memoria ortæ

Memoria quoq. producere potest er
rores nam 1º Memoria ut plurimum
est labilis consequ. plurimar rerum
obliviscimur quas antea habebe
mus hinc si eventum quempiam
recensemus multas circumstan
tias omittimus quo factores ali
am plane induit faciem quam re
vera habebat.

2º Memoria raro est fidelis con
sequ. res equidem reproducit sed non
eo ordine non ea forma quam conti
ge

gere verum ordinem formam et cir
cumstantias mutat consequent fal
sam nobis praebet repraesentaonem
3º Per saepe etiam imaginaõ est
activa nunc cum Memoria Conseqs
saepe imaginaõ defectum memoriae
suplet et repraesentaõnibus per
memoriam reproductis repraesen
taones peregrinas inmiscet quae
nunquam conligerunt haec est raõ
quod saepe fabulae oniles immisci
antur ~~fabulis~~ Historicis.
4º Si repraesentaõnes sensibus
perceptae oscitanter sint perceptae
in obscura vaga et non satis deter
minatae fuerunt memoria eas
inter se confundit et falso repro
ducit ex. gr. saepe traducitur do
cens v. pastor, quod ea docuerit
quae revera nunquam docuerit me
moria enim res auditas falso re
producit.
5º Si repraesentaõnes similes

fu

fuerint repraesentaõnibus olim ha
bitis facile inter se confundit memo
ria hinc Biographis qui vitam pro
priam descripsere cum grano salis
est ~~credendum ea~~ enim qui in aetate
civili cogitarunt facile aetati pue
rili adscribunt quod saepius evenisse
Rousseau viditur in sua confessione

§ 42ª

Sensus grati et ingrati multum
habent influxum in judicia nostra
Ex iis plurima falsa judicia repe
tunt suam originem et enim 1
1º Sensus pulcri facile confun
ditur cum sensu veri ea quae nos
delectant et nobis placent faci
le proveris habemus sed saepe
decipimus nam etiam falsae repra
sentaõnes possunt ita proponi ut
placeant
2º Repraesentaõnes quae sen
sum voluptatis in nobis excitant
nitimur retinere eas vo quae

st

sunt molestæ et tædiosæ velle
mus libenter expellere animis
nostris ad studium hocce animi
nostri in errores nos inducit
obstat enim ~~penitus perpen~~
~~dere~~ quominus rem accuratius
disquisitioni subjicere et peni
tus perpendere possemus Con
sequenter in judiciis ferendis sæ
pe sumus præcipites Et si cui fa
veamus facile in favorem ejus
omnia credimus si quem odimus
mentio ejus quoq molesta est nobis
3º Sensus voluptatis et tædii
influit in imaginationem eam
que excitando liberum repræsen
tationibus ejus conciliat lusum
quo facto imaginatio peregrinas as
sociat repræsentationes cum re
præsentationibus nostris consequ
nos distrahit quo magis vivida
est imaginatio eo facilius nos

distra

distrahit ex gr. Legimus librum
quempiam Imaginatio excitatur pe
regrinas subjicit imaginationes et dis
trahitur attentio nostra Consequ.
rem accurate despicere non possu
mus.
4º Affectus etiam nostri hoc est
sensus vehementiores qui ratio
nis verum supremunt in errorem
nos inducere possunt dum enim
fervidis affectibus abreptis su
mus rem penitus despicere et
perpendere non valemus consequ
ut plurimum falsum ferimus Iu
dicium affectus obnubilant men
tem favor odium ira indignatio
invidia cet. v. augent v. diminu
unt objecta Consequenter his et si
milibus affectibus abreptis lon
ge aliter judicamus ac animo
tranquillo judicassemus affe
ctibus agitati ea quæ sunt non

vi

videmus ea quæ non sunt videmus

5º Sæpe confundimus sensus in-
terse specifice diversos s.c. sensus
pulcri jucundi utiles boni subli-
mis. Explicaõ hor sensuum perti-
nent in Criticam ~~Aesthetæ~~ Aes-
teticæ a, Jucundum est id quod
sensibus inmediate placet ex gr
Soni Harmonici, odor rosæ cibi
delicati ceq b, Pulcrum dicitur
objectum visus et auditus per ca-
ptibile quod absq studio parciali-
tatis adeoq propter solam formam
placet. sensus pulcri resultat
ex eo quod imaginaõ et intellectus
in activitatem Harmonicam con-
citatur. c, Utile est quod ad fi-
nem quempiam consequendum
aptum est ex gr Divitiæ d, Bo-
num est quod cum fine raõnis ne-
cessario convenit ex gr. verum
Dicere e, Sensus sublimitatis
eoo

est partim gratus partim in-
gratus quem excitant in nobis ob-
jecta quæ ne maxima quidem ten-
sione imaginaõnis comprehendi
possunt ex gr Ursum æternitatis
superficies cæli ceq vid Kants
Critik der Urtheils Kraft Snels Kri-
tik des Geschmacks.

6º Toedium quod e tensione virium
intellectus percipimus impedit pos-
sæpe in disquisitione veritatis, unde
sæpe præjudicia et falsa ppia per edu-
caõnem accepta permanent in nobis
usq ad extremam ætatem nihil enim
laboris impendimus illis eradicandis
falsa etiam verecundiaq in confes-
sione ignorantiæ nostræ oritur
impedit nos in coõne veritatis igno-
rantia magis persistimus quam i-
gnorantiam nostram confiteremur
atq ad disquisitionem veritatis acen-
derentur —

§.

§ 213ª

VI Apparentiæ è facultate appetendi ortæ.

Facultas appetendi haud raro ad falsa Judicia ferenda nos ducit nam

1º Inclinaõ nostra erga producta artium liberalium antiqua v. recentiora falsa producit Judicia quibusdam placuit nunc producta antiqua aliis vò recentiora ~~falsa producit Judicia~~ ex. gr. In Poësi pictura sulptura et quidem unicæ propter novitatem et antiquitatem Senibus placent antiqua Juvenibus ut Horat. arguit eos qui præstantiam Carminis dijudicabant ex antiquitate. Pope etiam acriter prostrinxit conjugem Andreæ Dacier quod solum Homer et Poëtas antiquos laudabat.

2º Ea quæ optamus apparent esse verosi

similia et facile credimus in hoc enim casu solicite ~~ex~~quirimus omnia argumenta quæ rem optatam probabilem reddunt, exemplum est apud Helvetium de Monacho qui cum muliere nobili observaõnes astronomicas faciebat ex hoc fundamento argumentis sæpe futilibus Apodicticam vim adscribimus. Quare Turcæ sunt convicti de veritate paradisi in quo puellæ formosæ ministrant illi qui ob religione mortem appetunt. Quare satis faciunt Catholico argumenta pro Dogmate Transubstantiaõnis.

3º Inclinaõnes nostræ attentionem nostram dirigunt, et defigunt ad certa quædam objecta quo facto repræsentaõnes nostræ observantur et nos in errores inducunt. ex. gr. Erraretis qui Regno quopiam Statum et conditionem duntaxat nobilium observamus regnum beatum esse diceret, esse quod nobilibus benefit.

4º Passiones quoque errores generant

rant qui enim passionibus agitetur
rem accurate perpendere nequit hinc
saepe parentes amore excitati vitia
liberor non animadvertunt Eruditi
vo scientias quas tractant extollunt
de aliis vo contemtive loquuntur
Litterator laudat litteraturam Ma
thematicus Mathesin cet quamquam
omnes scientiae arcto inter se vincu
lo cohereant laudat Mercator quas
vult vendere merces Horat.

5º Propensio Hominum ad tor
porem et ignaviam plurimos ge
nerant errores omnes Homines
pertinaciter adhaerent suis opini
onibus ppiis Religionis cet exa
men enim severum illis est moles
tum. Hinc ppria et Systhemata
nova in qualibet Scientia primum
plurimos generant oppugnatores
et adversarios. Gallilaeus septua
genarius pro Systhemate Eque

ni

corum Carcerers expertus est Fornan
des pro eadem Systhemate vivus com
bustus.

6º Nimia Cupido et affectaõ nomi
nis et gloriae producit dogmata para
doxa et monstrosa multor ppior Non
ita sicut aliis Historia Philoso
phiae satis exempla suppeditat
Non modo inter Phios Graecos verum
etiam inter Recentiores fuerunt
sunt, qui sapere videantur dogma
ta absurda, et sanae raõni contra
ria tuentur. Lignet apud Archen
holtz 72 p 137.

7º Falsa etiam Philautia mul
tos produci errores, multi enim ex
citati per Philautiam infallibili
tatem quandam sibi met ipsis tri
buunt et sic delabuntur ad Egois
mum Logicum, objectiones et ar
gumenta alior cum contemptu re
jiciunt sequo oracula generis hu

ma

mani existimant falsa ergo Philautia producit dictatores inter eruditos quales sunt etiam inter Philosophos recentiores.

§ 44.a

VII Apparentiæ et errores qui e signis Coptuum nostrorum seu vocabulis

Signa quoq conceptuum seu vocabula varios generant errores. Nam 1.o Non semper possumus coptus et cōnes nostras per vocabula determinatam significaōnem habentia designare consequent significatus vocabulorum facile confundimus inter se quod si Homines cogitaōnes suas per signa fixa semper designare possent multo pauciora cessent certamina et Disputaōnes inter Homines Disputaō enim semper oritur ex logomachia ex gr. Qui ppio felicitatis adhærent per veram felicitatem id plane intelligunt quod alii per puram mlitatem.

2.o Sæpe ipsa tantum vocabula intelligimus, et credimus sensum etiam vocabulorum nos intellexisse ex gr. Mundus creatus est per Deum Deus per filium suum Homines redemti anne omnes intelligunt sensum hor propōnum.

3.o Sæpe diversi termini videntur diversas designare res quamquam revera unam eandemq designent ~~et iidem termini videntur designare~~ et iidem termini videntur designare, easdem res quamquam diversa designant hinc multi errores oriuntur et ij invita communi populus Romanus Imperatoriam Cæsari defert dignitatem quam sub titulo Regis deferre detrectabat populus Gallicus pro Tituli Regis natus est primum Consulis abinde vō imperatoris titulum et forma regimi

nis eademest in essentialibus no
mina tantum sunt diversa Judicium
Carthesii de Peripatheticis valet
etiam de Philosophis quibusdam re
centioribus Helvetius de l'esprit
Phia rececentior exempla suppedi
tat Ex gr. Phoenomena et objecta ex
terna Numero rei in se et per se ob
jecta intellectus entia cogitationis
objecta in abstracto objectum trans
cendentale, Coptus rei etiam termini
hi idem significant disputationes sae
pe producit ignorantiae verae signi
ficationis vocum de ab usu vocum
agio Lueders de intellecto Huma
no

4º Saepe propter labilitatem me
moriae nostrae saepe propter defectum
attentionis saepe vo ex ignorantia
confundimus inter se vocabula et pro
sus peregrinum illis supponimus
sensum ex gr. Si agitur de Philautia
et is qui ac i tantet attendit dicata,

cum

cum esse de Phinantia cet

5º Saepe Grammaticalis conjunctio
verborum habetur pro Logica Conjun
ctione Coptuum quod circa Fanati
cos observari pt qui litteras et voca
bula quaedam absurde conglutinant
et iis miram quandam vim adscribunt
ex gr. Talis erat Conjunctio Abra Ca
dabra et Abraxa Cnosticor. /: Dru
chton Lexicon p. 89. Th. /:

§ 45ª

VIII Apparentiae ex Intellectu ortae

Logica veritas erat convenien
tia coonum nostrarum cum Legi
bus Intellectus Logicus error est
disconvenientia Coonum nostrar
cum Legibus cum tamen credimus
Coones nostras Logicam habere veri
tatem Apparenti Logica consistit
in raonibus quae nos promovent et
Logicam falsitatem pro Logica ve

ri

ritate habemus Error Logicus evanescit quamprimum Leges Intellectus notæ nobis erant contra quas erramus.

Pro veritate Logica Conceptum Judicior et Raonor Leges suntes positæ in Logica pura error commiti potest tam formaone Coptutum quam in formaone Judicior et Raocinor si intellectus debitam attentionem haud adhibeat.

Raocinia vitiosa in quibus fallacia h.e. dis convenientia Raocinior cum Legibus intellectus occultatur dicuntur Sophismata seu Paralogismi Sophismatum seu Phallacia species sunt

1º Sophisma Ambiguitatis seu fallacia figuræ dictionis quando in Sylogismo idem terminus de verso significatu summitur consequ in Sylogismo quatuor occurrunt termini

2º

2º Fallacia Compositionis et Divisionis quando id collective summitur, quod antea distributive summebatur ex gr. Sempronius pt concionari et fidibus ludere Sempronius non concionatur ergo pt nunt etiam fidibus ludere ad hanc Sophismatum speciem pertinent Sophisma vulgatissimum quod ab Euclide Megarenti originem repetit Sophisma illud dicitur acervale et summitur ab acervo frumentia Calvo Capite et Cauda equina Horat

3. Omissio restrictionis necessariæ quando id quod in præmissis cum restrictione summebatur sine restrictione Sophisma hoc ce apellatur. Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter ex gr. Qui bene bibit bene dormit qui bene dormit non peccat qui non peccat est sanctus ergo qui bene bibit est sanctus.

4º

4º Fallacia ō causæ, ut causa quando ad demonstrandam Propōonem argumentum tale adhibetur, quo veritas ejus non probatur tales demonstrāones dantur in Critica Psychologia Rāonalis ~~in~~ tale argumentum esset qui veritatem religionis cujus piam ex eo vellet demonstrare quod ea sit antiquissima.

5º Fallacia plurium interrogāonum seu Sophisma Polyzetes quando Questiones formantur ut ad neutram commode responderi possit ex gr. Desistine furari

6º Fallacia ignorāonis Eleuchi seu Fallacia refutāonis vitiosæ quando ad refutandam propōonem argumento utimur, quo ejus veritas infringi nequit ex gr. si ppium formale per exempla refutetur.

7º Fallacia peticionis ppii seu circulus in demonstrando quando id quod demonstrandum est in Demon

Demonstrāone tanquam Demonstratum supponitur ex gr. si quis Existentiam Dei é sagris Scripturis Demonstraret.

Errat itaq intellectus.

a, Si informāone Conceptuum Judicior et rāocinor debitam attentionem ad Leges intellectus haud adhibeat.

b, Errat ut plurimum propterea quia sequitur aliorum auctoritatem v. ex differentia virium suar v. ex torpore et ignavia diu semper alior sequitur auctoritatem, is sequitur passivam rāonem

c, Errat si in cogitando sibi met ipsi contradicat adeoque si inconsequens est is qui sibi met ipsi identidem contradicit hoc inde fit quod asserta nostra cum aliis veritatibus confere negligimus (vid. in Rusario Helvet. 36)

d, Errat intellectus si absq prævio et severo examine ppia quæ prima fronte speciem veritatis præ se ferunt assummat et Judicia sua

iis

iis adtemperet Ppia falsa sine
rāone sufficienti usurpata dicun
tur præjudicia.

§46ª

Judicium quodlibet ursale quod è
rāonibus minus sufficientibus vel
etiam aliquando sine rāone suf
ficienti provero habetur dicitur
Præjudicium præjudicium potest
in se et per se propōo vero sed si rāo
ejus haud perspecta fuerit dicitur
præjudicium ex.gr. si Philosophus
ad fidem Astronomi credat solem
circa axem suum intra 25 et 38
converti dies sed hujus rei rāonem
haud perspiciat dicitur præjudi
cium hoc sensu nullus hominum ca
ret præjudiciis sensu tamen proprio
præjudicia dicuntur ppia quæ ex
subjectivis rāonibus proveris haben
tur. —

§47ª

Fontes præjudiciorum Ppales

1º Imitāo

1º Imitāo aliorum quatenus sequimur
aliorum auctoritatem
2º Torpor et desidia quatenus opinio
nes et ppia per educāonem institūo
nem et exemplo recepta quamvis
sint erronea retinemus potius quam
multo labore ad cōonem veritatis
pervenire vellemus.
4º Propensio quædam ad ppia
quædam præ aliis adoptando quam pro
pensionem in nobis producit educāo
religio forma regiminis natio tem
peramentum et aliæ quoq causæ ex gr.
Catholicus propendet ad opus sem
per erogatorium credendum.

§48ª

Præjudicia possunt esse varia

1) Præjudicia personæ quo per
tinent præjudicia nāonis quælibet
enim nāo sua habet præjudicia
de qua materia agit Cimmermann
über Nationalstoltz præjudicia
reli

religionis quilibet Hominum suam
habet religionem provera praeju
dicia aetatis aetas virilis Seni
lis Juvenilis habet praejudicia
Praejudicia auctoritatis et secta
cuipiam enim secta saepe magis
favemus quam aliis Historia
Ecclesiastica et Philosophiae
exempla suppeditant.

2º Praejudicia Temporis seu Se
culi ex. gr. Usus ferri cadentis aquae
ferventis sagarum natatu et
in genere Judicium Dei sic di
cta Hucre ferri possunt etiam in
dulgentiae Sapales Has in Chi
nea hodie dum existere auctore
Volteir L'Historie de l'Esprit ho
man p 155.

3º Praejudici voci quae in hac
aut illa regione vigent ex gr.
In Japponia Dalui Lama habetur
pro immortali in Europa Ponti

fex

fex pro infallibili apud Judaeos
Metempsycosis est Dogma et vidu
arum Combustio super tumulo Ma
ritor defunctor et signum amoris
sinceri

7º Praejudicia Climatis diversa
Naones sub diversis climatibus di
verso modo repraesentant coelum sub
climate fervido tamquam sedem
quietis et otii ex gr. Hebrei et aliae
orientis Nationes apud Septentrio
nales gentes fortitudo et virtus
militaris jus unicuiq largiuntur
in Paradisum coelestem intrant
mmeii Deor homines virtute semeos
excipiunt sertis ornant et ad men
sas Deor ducunt ubi nectarillis
porrigunt In hoc Paradiso vo homi
nes non torpent otio verum lusus
militares exercent Qualia prae
judicia clima producat apparet
e Cosmologia diversarum naonum

E.

§ 49ª

Præjudicia dividi possunt etiam juxta tres mentis facultates quoris pectu præjudicia sunt Logica Aesthetica et Practica

Præjudicia Logica

1º Provocaõ ad proverbia usitata et sententiæ auctor classicor

2º Provocaõ ad sensum communem sed consensus multor Hominum est criterium veritatis ex. gr. Plebeus motum soli non telluri adscribit Coelum sibi repræsentant ut recepta culum animarum mortem sibi sis tit tamquam personam cet Hæ repræsentaõnes sunt falsæ

3º Præjudicium Imitaõnis quod è torpore et ignavia Intellectus oritur etiam præjudicium alienæ auctoritatis præjudicium hoc est frequentissimum maxima pars hominum jurat in verba magistri religio vulgi est Religio Turbæ et

Pas

Pastorum

4º Præjudicium consvetudinis receptæ hinc sæpe Dogmata quædam non aliam ob raõnem vera esse creduntur nisi quod ea longa consvetudine firmata sint in animis nostris.

Observaõ Dogmatibus Religionis renunciari est valde Difficile propter longam consvetudinem sub Friderico IIº Rege Borussiæ singularis casus contigit in causa Pastoris qui æternitatem poenar negabat Volteir etiam cessit præjudiciis Religiosis in articulo mortis.

5º Præjudicium egoismi Logici quatenus quis sibi et sine coõnæter to sensu infallibilitatem adscribit hinc oritur Spiritus Demonstraõnis contradictionis Decisionis Dictatoriæ et propensio Dogmata Paradoxa tuendi Egoismus est morbus animi oritur enim ex falsa

Phi

Philautia nimia confidentia virium cum primis vo inde quod egoista Coones suas cum Coonibus alior hominum severe comparare negligit.

6o Præjudicium antiquitatis et novitatis nec antiquitas nec novitas potest esse criterium veritatis

7o Præjudicium Analogiæ quatenus ex particulari convenientia duarum rerum concludimus ad convenientiam absolutam At Analogia justo latius non debet extendi sæpe enim falli 1. Quodlibet simile est etiam dissimile ex analogia minus recte aplicata oritur in Religione Antropomorphismus in Philosophia quoque varii errores oriri possunt Ex tribus quartum ferre ppium hoc ce valet in Mathesi sed in Philosophia non

§.

§50a

Præjudicia Aesthetica

Præjudicia hæcce sine Coone Aesthetices intelligi nequiunt

1, Id quod in usu est est pulcrum at stante hoc ppio quod pulcrum est varietur et mutetur continuo

2, De Gustibus non est Disputandum hoc est notio pulcri est tantum relativa pulcritudo mixta est itaque variabilis quam diversi Homini diversis rebus delectentur sed pulcritudo vera seu sensus pulcri prout quamvis qua sensus per coptus cum aliis communicare nequeat non est variabilis nemo enim est qui non magis delectaretur ordine proportione Sünmetria Harmonia quam confusione disproportione et disharmonia vid. Snell Kritik

tiæ des gesmaks.
3º Producta artium antiquiora sunt perfectiora quam nova at antiquitas et novitas decidit Præjudicium hocce explicari potest è Consvetudine et associatione Idearum (Voltair et Engel)

§ 51ª

Præjudicia Practica

1º Minima ô curat Prætor Ppium hocce est falsum si ad actionem mlitatem aplicetur.
2º Id quod est utile est etiam moraliter bonum: ô semper.
3º Ea quibus alii non leduntur sunt licita Ppium hocce est nimis laxum stante etiam hoc vaga venus esset licita
4º In causis conscientiam tangentibus nesis nimium severus, et delicatus: Ppium hocce repugnat

Ppiis

Ppiis moralibus et ad scelera portas pandit
5º Cave quem natura notavit est Ppium per experientiam formatum sæpe tamen falsum. Forma venusta v. de formis non est criterium verum Characteris moralis Pelle sub agnina latitat mens sæpe lupina Plura vide Kierivetter St Logiæ p 262

Caput Tertium

De Remediis Errorum

§ 52ª

Ut Errores evitari possimus requiruntur
1, Cognoscere debemus vires animi nostri Cognoscitivas earque limites
2º Diversas Species apparentiarum atq errorum et modum, quo apparentiæ resolvi et errores et is oriundi tolli possunt Ut vô hæc præ

sta

praestari possint requiritur studium Psychologiae empyricae Logicae atque critices facultatis cognoscitivae

3º Judicium nostrum suspendere debemus donec rem accurate et ab omni parte investigemus.

§53ª

In Logica aplicata non modo fontes apparentiarum atque errorum verum etiam remedia quibus errores tolli possunt indicare debent ordo in remediis indicandis is erit qui est in fontibus apparentiarum atque error propositis.

§54ª

1º Remedia contra Errores e Sensibus externis ortos

1º Primum et ante omnia investigare debent num organa sensuum nostrorum sint integra et forte vitiata esse organa nostra concludere possumus Ex eo si subjecta non

non ita sistunt at organa aliorum. In hoc casu morbi organorum tollendi v. sensus nostri instrumentis adjuvandi si neutrum fieri posset subjectivae perceptiones pro objectivis habendae non sunt

2º Objecta in eum situm et distantiam debent constitui ut sensibus debito modo possint percipi Quaenam sit debita sphaera apperceptionis determinari potest per experientiam et experimentum et saepe distantiam objectorum mutari non dependet a nostro arbitrio in eo casu apparentia manet quamquam tuta fuerit ex gr. Sol videtur moveri non terra Sol et Luna in Horizonte major apparet quam in Meridiano

3º Objecta diversis temporibus ex diversis perceptionum punctis et inter diversa media et si fieri possit diversis sensibus debent re

repraesentari et spectari ex gr
si moneta in fundo vasis ex certo
visus puncto spectetur elevata
esse videtur si ex alio spectetur
fundo adhaeret sic fluvium saepe
profundi esse deprehenditur
per tactum qui per visum minus
profundi esse videbatur.

4º Ad objecta rite percipienda
debita temporis longitudo est con
vertenda de iis enim quae celer
rime et oscitanter sumus contem
plati Justum judicium ferre non
possumus. Circumforanei sensibus
nostris illudunt per nimiam cele
ritatem Hinc si homines objecta
quae nocturno tempore pio spe
ctris habent accuratius contem
plarentur pauciores habentemus
spectra.

5º Animus noster perceptiones
occasione sensualis debitum con
scientiae gradum debet habere ite

me

re tristicia v. melancholia sit oc
cupatus objecta falsa repraesentabit
ex. gr. Quando Dipsa Eudoxia Samu
elem prophetam e mortuis excita
vit Saul rem poenitus investigare
non potuit erat enim tristis et Me
lancholicus.

6º Si perceptio sensualis repugnet
veritatibus cognitis pro illusione
sensuum est habenda ex. gr. si cir
cumforaneus glande plumbea se tra
jiciat nectamen necetur hoc criteria
distingui possunt somnia a per
ceptionibus realibus

7º Probe distingui debet id quod
sensibus percipimus ab eo quod
per conclusionem addimus ex gr. no
cturno tempore videmus arborem
et per conclusionem ramos transfor
mamus in membra humana.

8º Apparentia organica detegi
potest si perceptiones nostrae vitiosae
cum perceptionibus aliorum confer
rantur

§.

§ 55ª

II Remedia ~~Error~~ contra Errores e sensu interno ortos.

1º Statum animi nostri observari est valde difficile quia.

a, Imaginaõ peregrinas subjicit imaginaõnes animo observatoris consequenter attentionem ejus distrahit huc in observandis statibus animi nostri attentione valde tensa opus est

b, Nonnulli status animi nostri ita sunt comparati ut in iis observaõ plane sit impossibilis Ex gr Quando affectibus agitamur si vo observaõ instituatur affectus remittunt et praecipitantur itaq

c, Observaõ tunc esset instituenda quando animus noster tranquillus est Tunc vo objectum observaõnis deest Nihil ergo aliud restat nisi ut statum animi nostri praeteritum imaginaõne revocemus

sed

sed hoc pacto illusio est facilis et statuus animi nostri facile inter se confundimus

2º Si modificaõnes animi nostri celerime sibi invicem successerunt atq ad eo observaõ fuit imperfecta observaõ repetenda est si fieri possit si non possit saltem imaginaõne et memoria status animi nostri revocandus est

3º Maxime difficile vo est illusiones tunc evitare quando subjectivas sensus interni perceptiones pro objectivis habemus adeoq id quod in animis nostris tantum existit objecto externo adscribimus hoc in casu observanda est regula Quod si perceptiones sensus interni veritatibus cognitis repugnent pro illusionibus sunt habendae ex gr. Si quis venditaret secum Deo v. angelis colloqui instituere quod Hypocondriacis Fa

na

Fanaticis Visionariis et Super
stitiosis audire solet hoc in casu
multum juvat Studium Psychologiæ
porro hoc in casu severo examini
subjici debet status animi nostri
inquirendum est quænam repræ
sentaõnes influxum habuerint in
statum animi nostri: quæ causæ re
præsentaõnes animi nostri exaltave
rint et vividas reddiderint quid
singulare et extraordinarium sit
in Ideis nostris et utrum Ideæ nostræ
per causas ordinarios et natura
les excitari in animis nostris eva
nescit Sivõ illusio sensus interni
sit morbus animi in eo casu media
hæc cenil juvant nisi media Phi
sica juverint ex gr. in Hypocondria
dispellenda

§ 56ª

III Remedia contrerrores ex imaginaone ortos

Errores ex imaginaõni orti evitari

et tolli

et tolli possunt si

1º Attensio nostri defigatur ad objecta
sensibus percepta sic a pluribus sen
sibus subjiciantur consequenter per
ceptiones nostræ quæ obscuræ et confu
sæ erant clare reddantur hoc in edu
caõne quoq observandum est Pueri ad
sve faciendi sunt ut objecta quæ refor
midant contrectent Notum ô factum
Periclis bello Peloponesico hoc pla
ne commendat Roussean

2º Causæ quæ imaginaõnem nostram
reddunt vividam removendæ sunt con
sequent influxus imaginaõnis in per
ceptiones sensuum tolli debet. Judicia
Ariopagitarum ex hoc fundamento
habebantur nocte.

3º Inquirendum est nonne conne
xio repræsentaõnum nostrarum
per imaginaõnem sunt producta
secundum leges associationis ideor
hoc autem detegi potest si connexio
repræsentaõnum nostrarum exa
mini alior hominum subjiciatur

ex

ex. gr. Si Mahumedanus per ppia
educaonis et Religionis inductus
honorem et veneraõnem erga sepul
chrum Mahumedis sentiat quærat
ex aliis num aspectus sepulchri Ma
humedis eosdem in iis sensus exci
tet v. si quis sanctitatem et infal
libilitatem Pontifici ~~adfert~~ adscri
bere adsveverit quærat ex aliis
num omnes has repræsentaõnes cum
pontifice connectant si contrarium
deprehendat Connexio repræsentaõ
num soli imaginaõni adscribenda est.
4º Perceptiones nostræ si repugnent
legibus sensuum imaginaõni sunt
adscribendæ et pro apparentiis ha
bendæ huc pertinet visio Constan
tini Magni exemplum Orestis (Vir
gil Aeneidos 1. 4.) vel si quis præ
tenderet se animam hominis de
functi per aperturam januæ intran
tem vidisse.

5.

5º Si perceptiones quædam repu
gnent veritatibus cognitis produ
ctæ sunt per lusum imaginaõnis ex gr.
Si quis prætenderet se per angelos
sublatum esse in coelo se tea refer
ret quæ in coelis aguntur v. si quis
affirmaret se videre Thesauros in
terra reconditos si ungues oleo et
papavere confecto anget cet.
6º Sæpe fixa quædam Idea tam fir
miter insidet animo nostro ut expel
li nequeat ex gr in Hypocondriacis
hoc in casu ad media Physica sc. me
dicamenta est fugiend. sæpe autem
causæ morbi in corpore latet qui hoc
morbo laborantiis distractione
opus est consequ. solitudinem debent
fugere et conversaõnem ~~fugere~~ quæ
rere Nutrimentum debent subtra
hi imaginaõni (Zimmermann ü
ber die ausam Zeit.) sæpe vo pista
proportio inter vires tollitur et

sci

et subjective repraesentaones pro objectivis habentur ex gr. in stultis in hoc casu sola medicamenta et tempus juvant

7º Imaginaõ refrenanda est et subjicienda raõni

§ 57º

IV Remedia contra errores e memoria ortos.

Ne memoria in errores nos inducat debilitati memoriae est succurrendum succurritur vò per exercitium si u. p. in aetate puerili v. juvenili exerceatur Qua Raõni debilitati memoriae subveniri possit regulas suppeditat Psychologia Regula illae fundamentum habent in associatione Idear regulae sunt.

1, Repraesentaones quae memoriae imprimuntur et quae retinendae v. reproducendae sunt cum attentione et reflexione debent percipi consequ distincte debent reddi hoc in coptibus fit per Analysin in intuitibus vò si repraesentaones perceptae pluribus sensibus usurpentur

2º Repraesentaones retinendae v. reproducendae in ordinem naturalem et facilem debent redegi sic enim diutius retinentur si confusio sit in repraesentaonibus facile obliterantur et excidunt animo.

3º Ut eo facilius retineri queant repraesentaones notari debent objecta ppalia et cum iis sunt connectendae reliquae repraesentaones

4º Connecti debent cum circumstantiis loci et temporis cum aliis repraesentaonibus similibus et talibus quae promptae reddunt cum signis externis cet Hoc etiam Plebejis notum est: multi actionibus quibusdam adeo advescunt ut si ipsam actionem accipere nequeant in sermone poenitus confundentur Exemplum advocati legatur in Schaumannis Psycholog p 135 Huic fundamento immitt

mittebatur Ars Mnemonica ve
terum.
5º Influxus imaginationis in Me
moriam tolli debet hæc enim re
præsentationes reproducendas depra
vat confundit Conseq plurimos ge
nerat errores.

§ 58ª

V Remedia contra errores ex affectibus et sensibus nostris ortos

1 Occasione disquisitionis affe
ctus sunt vitandi nec prius judicium
est ferendum quam ~~prius~~ affectus
nostri remiserint. Tranquillo ani
mo igitur semper judicandum est
affectus enim tranquillam animi
deliberationem impediunt. Hinc
Salustius de Bello Jugurthino
omnes homines qui de rebus dubi
is consultant. cet
2, Quoniam sensus nostri in
sensibiliter influunt in judicia
nostra cogitatione constituamus

nos

nos met ipsos in locum et statum
alior et sedulo dispiciamus quid
alii de hac re judicarent conseq
Judicia alior hominum compa
randa sunt cum nostris ex gr. S.
regentes consilia sua cum aliis
communicarent aliter sæpe jud:
carent proponunt rem sed adulta
toribus.
3, Objecta de quibus Judicium
est ferendum diversis tempori
bus et diversis visus punctis con
seq ab omni parte pœnitus sunt
dispicienda et examinanda. Hac
ratione securiores erimus ab er
roribus hoc equidem est moles
tum sed multum confert ad ac
curatam veritatis cognitionem.
4, Entiis eas mus semper vitari
debet rectum enim mentis judi
cium impeditur affectus qui

li

libet ex. gr. si quis Enthusias
tice æsthimet virum quendam ma
gni nominis etiam imperfectio
nes ejus admirabitur.

5º In disquisitione veritatis
nunquam debent anticipari
resultatum sensus nostri non
debebent judicia nostra præ
cipitare veritas propter nullum
alium finem debet postponi.

6º Cognoscendæ sunt nostræ in
dinaõnes et passibus quæ nos
sæpissime ad judicia falsa feren
da determinant ex. gr. ambitio
affectaõ vivida sympathia Mi
santropia odium religionis
et naõnis Philautia falsa cet
influxus ergo sensuum et af
fectuum in judicio nostro debet
tolli.

§ 59ª

VI Remedia contra er

ro

rores e facultate appeten
di ortos

1, Cognoscendæ sunt nostræ in
dinaõnes et passiones utear in
fluxus in judicia nostra eo magis
evitari possit ex. gr. si quis propen
deat ad judicia Dictatorice fe
renda, judicia sua non debet præcipi
tare v. si quis deprehendat in sei
pso inclinaõnem ad affectaõnem
et ostentaõnem judicia sua seve
ro examini subjiciat.

2, Si Judicia et resultata nostræ
disquisitionis cum notis nostris con
sentiant in eo casu serio attendendum
et res iteratis vicibus examine est
subjicienda Ea enim quæ optamus
facile credimus ex gr. quia omnes
magis favemus Systhemati Inde
terministar quam Systhemati
Fatalistar facile induci possemus
ut argumentis eor assensum præbeamus.

3º

3º Quia inclinaõnes nostræ multum
influunt in judicia nostra non pri
us est judicium ferendum quam
res ab omni parte poenitur fuerit
investigata ex gr. Multi juris ta
rum ex præjudicio naõnis et stu
dio partialitatis legislaõnem
nostram pro perfectissima habent
quamquam ad hanc rem dejudican
dam nosse nos oportere etiam
legislaõnem aliarũ naõnum Mon
tes quien constitutionem Angli
canam sistit nobis tanquam ide
ale perfectæ constitutionis per
fectiones enim illius constitu
onis excæcatus imperfectio
nes reticet.

4º Passiones animi obnubilant
mentem unde tranquillo animo non
passionibus turbato est ferendum
judicium ex gr. Multi Entusiasmo
abrepti in cœlum regentis cujus

pi

piam facta laudibus extollunt Idem
tranquillo animo aliter sæpe ju
dicare coguntur.

Præ primis autem vitandum est ne
Philautia in judicia nostra influ
at. Hæc enim efficit ut tam perfe
ctiones quam imperfectiones nostras
justo majores nobis repræsentemus
Unde nos met ipsos nosse est valde
difficile: Philautia etiam magnum
est impedimentum in incremento
coõnis exemplo sunt Chinenses.
Ea efficit Indoctos doctos, qui eru
ditionem suam (quantacunq de
mum ea sit.) quamvis occasione os
tentare non dubitant ut ignotos
fallere possint

6º Asserta paradoxa sunt vitan
da vitarentur ea si ambitio super
bice affectaõ nominis et famæ eiu
mo expelli possent sed sæpe hi mor
bi altas agunt in animo radices
et insciis etiam nobis influunt in

pro

in judicia nostra ergo remedium
hocce tantum valet quantum bona
verba et consilia possunt egroto.

§ 60ª

VIIª Remedia contra errores e signis cōptuum nostrorum ortos

Ut errores hi evitari possint obser
vandum

1º Omnibus vocabulis fixus et deter
minatus significatus est tribuendus
Plurimi enim errores et plurimæ
disputationes sunt ortæ ex sensu vo
cabulorum indeterminata et Logomachia
Certatur sæpe de lana Caprina His
toria Ecclesiastica docet multos sæ
pe Homines propterea Hæreticos
apellatos fuisse quia Theologis in
vicem non intelligebant v. sensum
Dogmatum in malam partem de
torquebant / De Contentionibus re
ligiosis videatur Wolney: / hinc
v. novi termini sunt endemdi v.
e lingua peregrina mutuandi et

jure

jure civitatis donandi v. denique tam
biquitas evitetur res circumscribenda
est.

2º Signa cum rebus signatis non sunt
confundenda sæpe signa sunt diversa
res vō eædem regulæ pragmaticæ re
gulæ prudentiæ politicæ regulæ
morales Hypotheticæ conditiona
tæ. cet.

3º Locutiones proprie distinguen
de sunt ab impropriis et tropicis si
confundantur plurimos confusio
ista generat errores cum primis
in Religione in Philosophia locuti
ones Tropicæ in quantum fieri
possunt vitandæ. Ergo Stilus Rhe
toricus Rëticus floridus cum
Philosophia consistere nequit Phi
losophia depravatur quam pri
mum cum ea Poësis conpingi
tur obscuritas enim inducitur

~~Obs Remedia contra errores~~

Obs De abusu vocum agit Lock de

in

Intellectu Humano

§ 61ª

VIII Remedia contra errores ex intellectu ortos

Ut intellectus ab erroribus præservari possit observandæ sunt regulæ.

1º Cōone sufficienti ear rer debemus esse instructi de quibus judicium ferre volumus. Non prius itaque judicium est ferendum quam cōonem prævia nobis comparaverimus. Ridiculum est de omnibus rebus Dictatorice et decisive judicare.

2º Omnis præcipitantia, vitari debet in Judicando judicium itaque suspendi debet donec rem ab omni prorsus parte accurate examine subjicemus et rem debito modo perspeximus. Suspensio judicum differt à renunciacione judicii hæc in eo consistit quod de quibus dam objectis prorsus nequeamus judicium ferre consequ. renunciamus judicio ex. gr. qualis sit futu

turus status noster post mortem.

3º Non debemus semper aliorum sequi auctoritatem et pedibus in aliorum ire sententiam Qui hoc modo agit et nunquam per se cogitat sequitur ignavam rāonem et semper est pupillus. At sæpe cedere debemus auctoritati.

4º Vitanda est partialitas in judicando et judicia nostra ad amussim judicior alienorum explorenda sunt et examinanda Hac rāone evitatur Egoismus Logicus

5º Consequenter est cogitandum inconsequentes sumus si judicia nostra sibi invicem identidem contradicant.

6º Cognoscenda est Sphæra nostræ cōonis et de iis tantum objectis judicium est ferendum quæ intra Sphæram cōonis nostræ jacent de iis vō quæ extra Sphæram Cōonis Humanæ sunt posita silendum

est

est. Hunc in finem multum con
fert critica rationis (Aliquid de
nomismate in Honorem Kantii per
Abranzon cuso et inscriptione
altius volantem arcuit)

7, Examinanda sunt praejudicia
nostra quae originem repetunt v. ex edu
catione v. religione v. circumstanti
is, quibuscunque externis.

8° Omnes nostrae opiniones et
omnia Dogmata severe examine
sunt subjicienda cum primis vo
dubitandum est de ppior illorve
ritate quae vel per educationem v. per
religionem v. per institutionem prae
ceptor et Parentor v. per aucto
ritatem alior animis nostris in
stillata altas egerunt radices
saepe enim in possessione verita
tis nos esse opinamur dum erro
ribus atque praejudiciis oc
cupati sumus. — —

Capu

Caput Quartum

De usu mediorum quibus cōō nes nostrae augeri atque am pliari possunt.

Sectio Prima

De Meditatione

§62ª

Cōōnes nostrae augeri atq ampliari possunt 1, Per meditationem 2, per experientiam propriam seu immediatam. 3, Per experientiam alienam seu mediatam.

Objecta v. sunt sensibilia v. sunt supra sensibilia seu transcendentalia haec jacent extra Sphaeram Cōōnis humanae non enim sunt objecta experientiae possibilis haec itaq cognoscere et cōonem nostram de iis augeri non possumus ut critica facultatis cognoscitivae ostendit.

§63ª

Cōō

Coones nostras acquirimus et auge
mus v. propriis viribus propria ~~auctoritate v.~~ activitate v. discimus
ab aliis eas in primo casu sumus Au
todidacti. Autodidactus sensu
strictissimo nullus datur et iiqui
absq omni institutione et lectione
omnes coones proprio marte ex semet
ipsis evolvere volunt v. evolvunt len
tos facere possunt progressus in au
gmento coonum suar Coones quoq eor
erunt imperfectae.

Qui proprio marte (quamquam non
sine institutione et lectione) novas inve
nit veritates quae antea erant inco
gnitae; qui per se cogitat nec semper
alio insistit vestigiis dicitur hoc
respectu Ingenium (: ein Kopf zsein:)
Qui nihil per se cogitat verum sem
per in verba Magistri jurat est Imita
tor. Ingenium distinguitur a Genio
ingenium illi adscribitur qui in Sci
entiis novas producit Coones, ex gr.
Leibnitzius, Newton, Genii dicuntur
illi

illi qui in artibus Humanioribus
sc. Poësi, pictura, sculptura, cet. ex
cellunt atq opera producunt prae
stantissima ex gr Homerus, Klopstok
Corregio cet.

§ 64a

Detectio et inventio differunt

Detegere significat id quod existe
bat quidem sed erat incognitum obser
vare ex gr. Koch detexit Insulas mul
tas Australiae Invenire significat
Coonem de eo obtinere quod an
tea non existebat ex gr. Pithagoras
erat inventor Theorematis Pitha
gorici et ejus Demonstrationis. Ot
to Gnerikae Anthiae Pneumaticae.

Detectiones et inventiones v sunt
contingentes seu fortuitae v studio
et data opera quaesitae Detectio
nes et inventiones plurimae ori
ginem suam debent fortuito casui
ex gr. inventio pulveris pyrii.

et

et detectio Systhematis universi
per Neutonem. In primo Casu requi
ritur attentio et observaõ in secundo
Coõ et judicium discretivum
Inventio dicitur Methodica si
e veritatibus cognitis juxta ppia Lo
gica nova veritates eliciantur et
deducantur Minus Methodica si
inventor contingenter novam ali
quam inveniat veritatem. In pri
mo Casu operatur raõ in secundo
ingenium, judicium discretivum
et facultas observandi.

§ 65ª

Inventio atq detectio requirit Me
ditaõnem ordo in meditaõne juxta raõ
nis ppia dicitur Methodus objectum
võ Meditaõnis Thema Quod attinet
regulas juxta quas Meditao de qua
libet objecto instituenda est regu
lae illae etiam si clarentur essent
generales et hanc ob raõnem non mul
tum juvarent nos.

In

In Logica pura vidimus quod
quaelibet coõ considerari possit quo
ad quantitatem qualitatem Re
laõnem et Modalitatem si igitur
circa objectum quod piam meditaõ
instituenda sit illud considerari potest
ex quadruplici hoc ce puncto Et si obje
ctum sit sensibile accedere adhuc tem
pus et locus potest sed regula haec
quoque magis inservit in eum finem ut
coõnes nostras quas jam habemus in
ordinem redigamus quam ut pote hu
jus Methodi novas invenir possemus
veritates.

§ 66ª

Meditaõ v. est Analytica v. Synthe
tica in 1º Casu Subjectum resolvitur
in sua criteria atq adeo distinctius
redditur in secundo coõnes alias
addere võlo coõnes ex gr. Si noõ mi
litis resolvatur in sua criteria
meditaõ est Analytica si võ propoõ
nes inter se connectantur cum in
finem ut ex iis nova propoõ deduca

tur

tur meditaõ est Synthetica
Meditaõ Analytica et Syntheti
ca non debent confundi cum Me
thodo Analytica et Synthetica
in meditando in Meditaõne quae
instituitur juxta Methodum Ana
lyticam ascendimus a ppiis ad con
sequentias seu a proximo ppio ad ppia
superiora In Meditaõne vo juxta Me
thodum Syntheticam a ppiis ad con
sequentias seu a principio supremo
ad ppia inferiora quando meditaõ
in Analyticam et Syntheticam di
viditur quaestio est quis est scopus
seu finis nostrae meditaõnis Quan
do vo meditaõ instituitur juxta
Analyticam v. Syntheticam Metho
dum quaestio est quomodo quaque
raõne finis obtinere possit

§67ª

Meditaõ quaelibet pro objecto habet
Thema quodpiam Thema debet proponi
in

in forma Quaestionis seu proble
matis in quolibet problemate duo
sunt spectanda sc quaesitum hoc est
id quod invenire volumus, et Datum
h.e. ea e quibus quaesitum est eli
ciendum Quaestio seu Thema expri
mit id quod Quaeritur Cognitiones
quas habemus sunt data ad solven
dam Quaestionem

§68.

Problema quod solvi debet contra
dictionem et impossibilitatem
nullam debet involvere Impossibi
le est Problema et solvi nequit
1º Si contradictionem in se continuat
2º Si vel data desint ad solven
dam Quaestionem v. si data cum
quaesito in nexu causali haud fue
rint ex gr. Si quaeratur quibus
~~causis~~ poenis adficiet Deus
Homines moraliter malos
quamdiu durabit judicium
extremum et similia saepe data
non

non sunt expressa verum univer
sa coonis nostrae masa est Datum
ex. gr. si pro immortalitate animae
novum argumentum inveniendum
esset.
3, Si quaestio ita sit comparata
ut duae responsiones opposite ad
contradictionem ducant exem
plum suppeditabit critica Cos
mologiae raonalis.

§ 69a

Si a datis descendimus ad quae
sita Problema solvitur Synthetice
si vo a quaesitis ad data Ascendi
mus Problema solvitur analyti
ce Exemplum ad casum 1um

Problema Potest ne quis ad reli
gionem amplectandam eo gi.

Data Religio inmittitur Con
victioni internae convictio au
tem vi extorqueri nequit ergo
nemo potest ad Religionem ce
ad 2um Casum. Pro

Problema In Triangulo possunt
ne duo anguli esse recti.a

Data Angulus rectus conti
net 90 gradus consequenter duo re
cti 180 Trianguli tres anguli ae
quales sunt 180 Si igitur in Tri
angulo duo recti anguli erunt
pro tertio angulo nihil relin
queretur. ergo non possunt esse in
1o Casu problema solutum est Syn
thetice in 2o Analytice

§ 70a

In solvendo Problemate quoad
data regulae sequentes sunt obser
vandae.

1o Data nec plura nec pauciora
debent esse quam ad quaestionem
solvendam requiritur si plura
in quaestione de est praecisio si
pauciora Quaestio est indeter mi
nata ex. gr. si quaeratur habet
ne luna suos incolas et suam ath

mo

mosphaeram pro hac quaestione solvenda data sufficientia desiderantur.

Observaõ Si solutio Quaestionis jactat extra Sphaeram Coõnis Humanae quaestio solvi nequit.

2º Data non debent esse tanquam negativa per ea enim res determinari nequit.

3º Data cum quaesita debent esse cum relaõne inque ppium se habet ad consequentiam posito enim ppio poni debet consequentia consequ. positis datis poni debet quaesitis exemplum est argumentum morale pro immortalitate animae.

§ 71ª

Coõnes nostrae sunt v. a priori et à posteriori illis adhaeret ursalitas et necessitas his o. atque hoc criterio dignosci potest quae nam coõsit à priori et a posteriori Coõnes à priori sunt v. Philosophicae

v.

vel Mathematicae Mae innituntur unici, Coptibus hae vo Constructioni Coptuum et Philosophica et Mathematica v. est absolute pura v mixta Coõnes Philosophicae purae augeri possunt duplici modo

1, Operaõnes animi nostri resolvantur ut detegi possit quinam Coptus puri et quaenam ppia in natura intellectus nostri fundentur? Ho praestitit Kant in Criticaraõnis purae.

2, In massa coõnis nostrae exquirimus coõnes ~~[illegible]~~ eas quibus criterium ursalitatis et necessitatis competit Hac raõne distingui possunt Coõnes quae prorsus Empyricae originis sunt abiis quae sunt purae Mathematicae coõnes augentur et ampliantur per constructionem coptuum Reliq vide Kesivetters Logik § 46. 47. 48.

Sectio Secunda

De

De experientia propria seu immediata.

§ 72ª

Cōōnes Empyricas acquirimus per Sensus. Sensualitas dispescitur in sensus.# obtinemus repraesentaōnes de objectis praesentibus; per imaginaōnem de absentibus. Sensus est duplex sc. externus et internus; externi sunt 5, per hos obtinemus repraesentaōnes de objectis externis, per internum vō diversis mutaōnibus et statibus animi nostri.—

ex imaginaōnem; per Sensus cōn.

§ 74

Per Sensus nostros obtinemus repraesentaōnes singulares seu intuitus; ut intuitus obtinere possemus de objectis, requiritur 1º Apprehensio 2º Comprehensio. Apprehensio fit per sensus; sed quia objecta quaelibet externa, continent in se varia, foc est, varias partes, apprehensio non fit in instanti; ve

verum successive; ut vō apprehensio non fit in instanti verum successive sit possibilis, requiritur comprehensio, quae est actus imaginaōnis; Nam dum Sensus successive aprehendunt, variae perceptiones momentorum evanescerent; nisi imaginaō eas continuo quasi praesentes sisteret. Consequenter sine imaginaōne perceptio sensualis non est possibilis.—

Obs. Apprehensionem sensuum peragi successive, evidenter observamus in objectis majoribus.—

§ 74ª

Cōōnes Empyricae fundamentum habent in perceptionibus sensualibus sc. vt in perceptionibus sensuum externor, v. in perceptionibus sensus interni. Perceptiones sensuales nondum sunt cōōnes. Varia, quae in objectis continentur, connecti primum debent in virtute conscientiae. conseq objectum

de

bet repraesentari, ut totum, seu unitas. Conjunctio haec varior in unitatem conscientiae, est functio intellectus; intellectus itaque est intuitus seu repraesentatione singulari, format conceptum Empyricum. Intuitus objectivum demum fit coo; si conceptus hic antecesserit, ad coonem itaque objecti cujuscunque requiritur sensualitas, et intellectus.

§75a

Ex intuitibus inter se comparatis, formari possunt per abstractionem Logicam Conceptus abstracti, ut constat è Logica pura.

E Conceptibus inter se Comparatis pariter novi formari possunt conceptus:

1, Per separaonem Logicam, si criteria pedetentim recensentur ab ipso coptu.—

2, Per Synthesin, si successive

va novaque adjiciantur ei criteria. Actus hic Logica determinaõ dicitur.

§76a

Ad Coones non sufficiunt Conceptus; verum requiruntur judicia. Haec sunt v. singularia v. particularia v. universalia.

Per experientiam obtinemus primum judicia singularia, quaelibet enim sensualis perceptio, est intuitus objecti singularis. E judiciis singularibus formamus judicia particularia, et universalia; sed haec non sunt absolute; verum tantum comparative ursalia. Hoc obtinemus partim per inductionem; partim per analogyam. Quod per analoggam atque inductionem regulae ursales formari possint, ejus rei fundamentum est suppositum hocce: Naturae Legibus ursalibus est subjecta. Leges naturae generales, quae sunt ab

solute necessariæ, et ursales, non sunt Empyricæ Originis, verum fundamentum habent in natura facultatis cognoscitivæ, et veræ esse debent, quia sine illis nulla experientia est possibilis, omnes aliæ regulæ sunt comparativæ, tantum universales, et per consequens, Empyricæ originis Regulæ tantum per inductionem, et Analogiam formatæ, in vita communi habent usum maximum, et iis carere non possumus; multæ scientiæ innituntur unicæ inductioni, et Analogiæ.

§78ª

Experientia dividitur in vulgarem, seu communem, et eruditam: seu artificialem: illa obtinetur sine prævio apparatu, et examine; hæc requirit attentionem tensam, et sæpe apparatus artificiales, ex gr. vulgaris erat experientia Plebeor in Anglia, circa variolas vaccarum

erudi

eruditio vo Gesnerii, dum ostendere aërem gaudere gravitate, atq elasticitate.

§79ª

Experientia erudita innititur observaõnibus, atq experimentis. observaõnes instituendo, corpora relinquimus in naturali suo statu, et tantum ad mutaõnes eor attendimus ex. gr. quando observamus aërem in radice montis esse densiorem, quam in cacumine montis. Experimenta sæpe apparatum insignem requirunt, per quem corpora in eum statum collocantur, in quem per se non pervenissent ex. gr. experimentis confirmatum est animalia in spatio ab aëre vacuo, enecari, et minor esse corporum gravitatem sub æquatore, quam circa polos Experimenta requirunt instrumenta.

§80ª

Experimenta instituuntur ob

du

duplicem finem n.p.

1, ut per experimenta, veritas propoonis propositæ, conformiter in hoc casu effectum scimus prævia ex.gr. si ad ostendendam aëris gravitatem, et elasticitatem experimenta cum antlia Pneumatica instituantur

2, Ut per experimenta novæ regulæ et leges detegi possint, si effectus prævia prorsus ignorentur, experimenta institui dicuntur: cæco eventu ex.gr. Cæco eventu instituebat experimenta primum Voltair, cum columna sua, circa electricitatem animalem.

§ 81a

Per observaones atq. experimenta regulas formare valemus generales. Hunc in finem sedulo attendendum, ne criteria individualia, et contingentia in judicia

cia nostra inmisciantur; hæc enim universalitatem regulæ destruunt. Hinc observaones atq. experimenta debent 1, Diversis temporibus institui et repeti. 2, Diversis in locis 3o, Circa diversa corpora ejusdem speciei 4, Diverso modo; si enim cautiones hæ neglectæ fuerint, circumstantiæ contingentes resultatum destruent ex.gr. Si in instituendo experimento, vitium commissum fuerit, et conclusio præcipitanter formata sit.

§ 82.

Ut observaones atq. experimenta rite instituantur, in observatore atq. experimentatore requiruntur:

1, Sensus integri atq. excitati
2, Memoria fidelis.
3, Attentio tensa atq. fixa.
4, Intellectus et judicium discretivum

5,

5, Instrumenta optima, quor partes, combinaõnem partium, usum et aplicaõnem observatum optime nosse debet.—

6a, Observator debet praeviatoõne ejus rei esse instructus, circa quam experimentum instituit.—

7, In judicando non debet esse praeceps.

8o, Inter observandum attentus debet esse etiam ad minimas circumstantias cet.

§ 83a

In observaõnibus atq experimentis instituendis observanda adhuc sequentia.

1, A Defectu sensaõnum nostrarum ad non existentiam objector conclusio non debet formari. Saepe enim sensaõnes adsunt, et eas non percipimus, si conclusio haec valeret, multa non existerent, quae existunt.

2, Vitium subrepptionis non debet committi. Committitur vitium hocce, quando v. Fantasma imaginaõnis, pro ipsa sensaõne habetur.

v. id quod per raciocinium colligitur, pro experientia venditatur, ex gr. si quis ~~venditaret~~ contenderet se expertum fuisse circulaõnem sanguinis, v. si quis influxum Phisicum probare volens, ad experientiam provocaret.—

Sectio Tertia

De experientia mediata seu Testimonio

§ 84a

Coõnes Empyricae, quas non ex propria experientia haurimus, verum per alios nobis communicantur, innituntur Testimonio. Relaõ alior de experientia propria, dicitur Testimonium; qui Testimonium perhibet, dicitur Testis; assensus, quem testimoniis praebemus, dicitur fides Historica; Fides varias, habet species ut pote:

1, Fides dicitur raõnalis, et necessaria si finis propter quem credimus,

sit

sit finis rationis necessarius ex gr.
in lege morali satis fieri possit di
citur etiam moralis.
2, Dicitur Pragmatica, si nostra
inserviat utilitati ex gr. nolli
te facias nimis sodalem cet.
3, Doctrinalis, quando conclusionis
nostrae aplicandae (: gratia :) causa,
aliquid, propter auctoritatem ali
orum credimus ex gr. Systhema Co
pernicanum.
4, Historica si facta quaedam pro
pter relationem alienam credamus.

§ 85a

Fides Historica innititur testi
moniis. Testes sunt vel immediati vel me
diati; illi dicuntur etiam testes
oculares sive oculati; hi vero aurati.
Oculati sunt, qui experientiam pro
priam referunt, aurati vero, qui ali
orum.

§ 86a

Testis dicitur.
1, Fide dignus, si rationes suffici
entes

entes adfuerint, cur testimonio
ejus fides habenda sit; testimo
nium potest rejici, si aperte sit fal
sum; certitudo, quae testimoniis in
nititur, dicitur Historica.

§ 87a

Ad formalem veritatem testi
moniorum pertinet, ut objectum de
quo testimonium perhibetur, sit
objectum cogitationis possibilis, hinc
1, Falsum est Testimonium, si
circumstantias repugnantes,
adeoque contradictionem in se con
tineat, ex gr. Testimonium Caji
Cassinii, in oratione pro Milone.
2, Si legibus experientiae, et
aliis veritatibus cognitis, re
pugnet ex gr. Testimonium Py
thagorae apud Ovidium. Ille
ego (nam memini) Trojam tem
pore belli Panthoris Emphorbus
eram.

3o

3 Si testimonium perhibeatur de objectis, quae sphaeram experientiae superant ex gr. De statu mortuor.

§ 88ª

Qualitates Testium fide dignor.

1, Dexteritas Testis, ut gaudeat facultate testimonium de re quapiam perhibendi, adeoq coo objecti, coonem testis, ne superet.

2, Sinceritas testis, ut habeat voluntatem veritatem dicendi.

§ 89ª

Ad dexteritatem testis requiruntur:

1, Facultas cognoscendi objecta h.e. Testis sufficienti Coone ejus rei debet esse instructus, de quâ testimonium perhibet.

2, Requiruntur organa integra

3, Requiritur status talis, in quo testis observare potuit ea de quibus

tes

testimonium perhibet.

Testimonium itaq non potest valere

1, Si res, de quâ testis testimonium perhibet, superet Coonem ejus. ex gr. si agatur de veritatibus sublimibus, vel de Phoenomeno Coelesti, testimonium Plebei vel hominis mentis (capti) nihil valet.

2, Non valet testimonium, si agatur de objectis experientiae et organa testis fuerint vitiata ex gr. Si caecus testimonium perhibeat de facto, quod visus organa requirit, et surdus de sermone.

3º Si testis oscitanter perfunctorie, et sine debita attentione et reflexione, rem se observasse confessus fuerit, praeprimis in rebus, quar observaõ attentionem et reflexionem requirit.

4. Si testis morbo quopiam intellectus, permanenti laboret ex gr. si

fue

fuerit nimis credulus, Phanaticus Enthusiasta, Hypocondriacus, simplex, Stupidus; si in eo attentio v. memoria deficiat; si imaginatio ejus fuerit nimis vivida cet.

5º Si testis occasione observationis diversis affectibus agitatus fuerit, utum quando testimonium perhibet ex. gr. ira, indignatione, et similibus.

6º Impediunt accuratam rei observationem morbi, et variae corporis affectiones, nec non paroxismi ex gr. Ebrietas, deliquium animi, hebetatio sensuum, morbi comitiales, paralytici casus, cet.

7º Non valet Testimonium, si Testis cogitata et observationes suas apprime exprimere, et cum aliis communicare nequeat cet.

§ 98ª

Ad sinceritatem Testis requiritur:

1º

1º Ut illo adsit studium sincerum et serium veritatem dicendi.

2º Ut Testimonium sponte, et nullo cogente perhibeat; determinare num testis sit sincerus est valde difficile; qualis enim sit voluntas testis, non facile est percipere.—

Suspecta est sinceritas testis; si rationes adfuerint, quae eum ad falsum testimonium perhibendum impellere poterant cet. sc.

1º Interesse seu commodum est testimonio paratum. Hinc suspecti sunt Historici, qui Biographiam, ipsium, in vivis existentium scribunt.—

2º Odium, invidia, favor, huc pertinet odium personae, religionis, nationis, sectae; hinc suspectus est historicus, si v. odio v. favore inductus, Historiam scribat.—

3º Metus ex gr. suspecti possunt esse illi, qui sub Despotismo scribunt.

4º

4º Suspecta est sinceritas Testis, si ad mentiendum identidem proclivisse deprehensus fuerit; sed in hac re magna cautione opus est.

5º Si testis orbiter tantum referat.

6º Si testis de semetipso testimonium perhibeat, dispiciendum est, nonne a more proprio impeditus, veritatem depravaverit, reticuerit, cet. In Anglia non exigitur, ut quis contra semetipsum testimonium perhibeat; iis ergo qui Biographiam propriam describunt, cum grano salis, fides est adhibenda, ex gr. Rousseau.

§ 91ª

Fide-dignitas testimonio crescit 1, Si nulla ratio sufficiens excogitari possit, quae testem adveritatem reticendam impellere potuisset

2, Si in nulla ratione cum teste fuerit ex gr. Si Scriptor peregrinus Testimonium perhibeat de rebus Hungaros.

3, Si Testimonium perhibitum directe oppositum fuerit commodo, et emolumento Testis.

4, Si constiterit caracter moralis Testis.

§ 92ª

Testimonium testis inmediati, praeferendum est semper testimonio testis mediati. In testimonio enim testis mediati, in censum venit dexteritas, et sinceritas, et immediati, et mediati Testis. Fidem merentur testes mediati:

1, Si constiterit fide dignum esse Testem inmediatum.

2, Si testis mediatus testimonium Testis immediati, probe intellexerit: consequenter referri potuit ea, quae a testibus inmediatis audivit.

3, Si testis mediatus fide dignitatem Testis immediati dijudicare potuit

4.

4. Si constet Testem mediatum Testimonium inmediatum nequaquam vitiasse.

5, Si unam eandemq rem plures testes mediati: seu auriti, eodem modo referant. hinc proverbium: Unus oculatus plus valet, quam decem auriti. –

Quo plures coordinati Testes de eadem re testimonium perhibent, eo magis fide dignum est Testimonium; multitudo vō Testium subordinator, fide dignitatem Testimonii non auget, in hoc enim casu, fide dignitas oīs Testimonii dependet a fide dignitate Testis inmediati. –

§ 93.

Traditio oralis est Testimonium Testium, sibi invicem subordinatorum, quando s.c. rumor ab uno Teste, ad alios atq alios propagatur, Successive, et Testis immediatus non constat.

non constat. Traditiones tales exiguam habent fide dignitatem. Fide dignitas vō eo magis imminuitur, quo plures dantur testes subordinati, per quos traditio propagatur. –

Sectio Quarta

De Critica et Hermeneutica

§ 94ª

Testimonium duplici modo perhiberi potest, s.c. ore v. scripto tenus. In Testimonio scripto duo momenta sunt expetenda s.c.

1 Autenticitas totius scripti et partium ejus. Haec duo in se comprehendit s.c.

a, Utrum scriptum aliquod ab auctore sit profectum cui adscribitur.

b., Num omnia scripti loca sunt genuina v. quaedam supponentia. Disquisitio hujus rei est objectum Criticae.

2, Sensus Scripti genuinus, quem eruere est objectum Hermeneuticae seu artis interpretandi libros.

§ 95ª

I

1,) Authenticitas. Num scriptum aliquod ab auctore sit profectum, cui adscribitur, di judicari potest:

1, Si scriptor v. in scripto v. in aliis scriptis auctorem se esse scripti profiteatur, et scriptores coëvi vel recentiores haud contra dixerint.—

2, Si scriptores coëvi vel aetati scriptoris proximi librum quempiam auctori praetenso adscribant. Testimonium vero Scriptorum Coëvorum praeferendum est testimonio scriptorum seriorum.

3, Si scriptores fide digni in suis scriptis loca ex ejus opere citent, et auctori praetenso adscribant.

4, Si stilus libri cum stilo aliorum scriptoris librorum conveniat

5., Probabilitatem conciliat rei id quoque, si in libro contraverso Nil quidpiam occurrat, quod moribus, modo cogitandi, Coëni circumstantiis et eventibus ejus aetatis et regionis in qua auctor vixit, contradiceret ex gr. non potest

Authen

Authenticum esse scriptum, si in eo talia memorentur, quorum coëtatae scriptoris erat impossibilis vel si facta referantur, quae post mortem scriptoris praetensi contigerunt.—

§ 96a

Suspectum est scriptum aliquod

1, Si auctor nomen suum haud professus fuerit, si scriptores tantum seriores aetatis scriptum auctori adscribant, aevi vero neutiquam.

2, Si rationes adfuerint sufficientes, ob quas suppositio libri praesumi potest ex. gr. ut major auctoritas libro conciliari possit.—

3, Si principia ad coëtones in scriptis controversos repugnent principiis et Coëtonibus auctoris in aliis ejus operibus contentis.

4, Si stilus auctoris in aliis ejus operibus sit diversus.

§ 97a

Scri

Scriptum aliquod non ab eo auctore profectum esse, cui vulgo adscribitur, per consequens suppositum esse patet ex sequentibus:

1.) Si in scripto facta et eventus referantur, quos post mortem auctoris contigisse constat.

2, Si scriptum coones supponat, quae eo tempore, quo auctor praetensus vixit, erant impossibiles ex. gr. oracula, quae Zoroastri vulgo adscribuntur, incolenta in se continent vestigia Neo Platonismi; consequ. Oracula ista scripta esse post natum Christum merito asseri potest.

3, Si stilus aperte seriorem supponat aetatem.

4, Si scriptores coëvi fide digni scriptum alii adscribant auctori, v. si iidem scriptum hoc ce suppositum esse testentur.

§ 98a

Ab Authenticitati totali differt Au

Authenticitas partialis: scriptum totum potest esse Authenticum, partes vo possunt esse vitiatae, adulteratae. Causae, quae iis vitiandis et mutilandis ansam praebuere, sunt variae, scilicet

1, Negligentia, et ignorantia scribarum, qui expertes linguarum, multos saepe errores commiserint, in describendo.—

2, Notae saepe marginales Textui inscribantur, loca quae uni vel alteri secta favebant, vel erant contraria.—

3, Temporis vetustate, et injuria quoque scripta multa corrumpebantur, et haud poterant accurate legi, ex gr. per putredinem, ignem, maculas, cet.

§ 99a

Locum quem piam esse genuinum indicant criteria sequentia:

1, Si locus in originali seu Autographo Auctoris adsit

2, Si locus in alio Authentico scripto Auctoris, ab ipso auctore citetur.

3

3, Si ab aliis fide dignis auctoribus tamquam genuinus citetur.

4, Si in exemplari et versionibus fide dignis adsit.

5, Si cum textu cohæreat, et nexus locum necessario supponat.—

Minus genuinus saltem suspectus est locus si

1, Cum contextu haud cohæreat.

2, Si locus, res in se contineat, quæ coo ætatis auctoris erat impossibilis.

3, Si locus ppia in se contineat, quæ cum ppiis ejus auctoris in aliis autenticis scriptis contentis non cohæreant.

4, Si stilum plane diversum habeat.

5, Si locus in exemplaribus et versionibus vetustioribus desideretur.

6 Obser Textus scripti alicujus genuinus est, sive integer, si nihil in eo mutatum fuerit, atque ita sit hodie dum, ut ab ipso auctore est profectum. In casu contrario textus est adulteratus

tus, et Corruptus.

§ 100a

Ex frequenti exemplarum descriptione ortæ sunt lectiones variantes. Varietas hæcce lectionum est v. inmediata q. mediata. Inmediata est, si ex diversis exemplaribus, inter se collatis, cognoscatur; mediata, si e versionibus v. citationibus cognoscatur.

Determinare, ut a lectio alteri sit præferenda, et quænam sit vera? est objectum Criticæ. Maximam habet auctoritatem lectio illa, quæ in Autographo auctoris extat.—

§ 101a

Si in tuitu textus, lectiones fuerint variantes, determinari debet quænam lectio sit maxime probabilis. Hunc in finem conferendæ sunt inter se lectiones variantes, et partim ex auctoritate exemplarum, et codicum, partim vo ex observata auctoris, determinari debet, quænam sit lectio vera v. saltem probabilis?

§

§ 102.ª

Regulæ Hermeneuticæ præcipuæ

1, Commentator perfecta cōne debet esse instructus ejus linguæ quâ liber explicandus est scriptus.—

2, Debet nosse ea sine quibus auctor rite intelligi nequit, qualia sunt: ætas, mores, Historia, cultura, religio, forma regiminis, pāo nis, quâ auctor oriundus erat, nec non Biographia et Stilus auctoris, ejus educaō, ppia et opiniones, quæ ejus ætate vigebant.—

3.º Verba, Phrases, et sententiæ non debent extra nexum cum aliis considerari, ita plerumque agunt Antagonistæ Phicæ Criticæ.

4, A significatu vocabulorum ordinario, et proprio non prius est recedendum quam rāones sufficientes adfuerint, auctorem sensu in proprio quodam sumsisse ex gr. In eo casu si mentem suam

suam cælare voluerit.

5, Commentator mentem et sententiam suam non debet auctori supponere, eiq affingere.—

6, Rāo habenda est locorum Classicorum, in quibus auctor mentem suam studiose exposuit, et ex illis eruendus est vocabulorum genuinus significatus.

7, Interpres debet esse verus h.e. non debet in scriptis aliorum primo statim passu contradictiones absurda, et vocabula ~~inter se convenientia~~ mente cassa quærere.

8, Loca quæ sunt obscura, et ambigua, explicantur v. ex nexu Logico et Grammatico, v. e scopo Auctoris, v. per loca parallella, quæ s.c. se mutuo illustrant. Parallellismus est realis v. verbalis v. mixtus. In primo casu loca inter se conveniunt, in re et essentia; in secundo occurrunt vocabula inter se convenientia; in tertio adest convenientia et in re et in verbis.

9, Si in auctore contradictiones

oc

occurrant, despiciendum est: num contradictiones sint veræ, tantum apparentes?

§ 103ª

Interpretatio libri dividitur in versionem, Paraphrasin, et explicationem seu commentationem.

Versio v. est litteralis v. est libera in 1º Casu adhæremus solicite verbis auctoris ~~sensu addit ea quæ ad auctorem intelligendum~~ in 2º ex primimus tantum sensum Paraphrasis in exponendo auctoris sensu addit ea, quæ ad auctorem intelligendum faciunt. Commentatio est expositio auctoris prolixior.—

Sectio Quinta

De Lectura et institutione verbali

§ 104ª

Finis lecturæ is est, ut cogitata alior cognoscere, atq hoc ipso partim ideones nostras augere, partim vero facultatem judicandi exercere et roborare

re queamus; in lectura finis et modus debet observari. Logica præbet regulas sequentes:

1, Cujusnam argumenti libri sunt legendi, hoc dependet a fine, seu scopo unius cujusq individui. consequenter hoc respectu nulla esse potest regula.—

2, Quoad formam tales libri sunt legendi, qui sequentibus gaudent perfectionibus

a, Qui materiam quam tractandam suscipiunt adæquate exhauriunt. conseq sunt completi. Perfectio hæc dijudicatur ex scopo auctoris.—

b, Qui distinctione et præcisione gaudent.—

c, In quibus ordo systhematicus adest, quod juxta ppia Logica determinari potest.—

d, In quibus materia fundamentaliter est pertractata, si has perfectiones dijudicare primum neque amus consulendi sunt viri periti.

3, Non multa, sed multum est legendum, ea quæ legimus debemus cum attentio

tione, et reflexione legere. consequenter lectura superficialis vitanda est; ab objecto nostrae disquisitionis non prius est discedendum, quam ipsam rem perfecte intelligamus.—

4, Ut eo severiori examine subjiciantur ea, quae legentur, legendum est eo fine et proposito, quasi auctorem refutare vellemus.—

5, Notari debet filum Auctoris consequenter breviter deliniandum est Schema, totius Systhematis. Hoc enim facto, nexus et Systhema universum facilius et distinctius uno obtutu, perspici poterit.

6, Res majoris momenti ex auctore excerpendae sunt.—

7. Inter legendum observationes et nostrae sunt connotandae, et cum auctore conferendae; sic enim lectio solida multum juvatur.—

8, Si in scientia qualibet diversa dentur Systhemata, ea sine partium

tium studio sunt legenda. Legenda sunt Systhemata e Scriptoribus praecipuis, argumenta utriusque Systhematis inter se conferenda, et severe examinari debet, quid quantumve ponderis et veritatis insit uni cuique earum.—

9, De una eademque materia legenda sunt scripta Scriptorum diversarum nationum.

§ 105.

Si scientiam quampiam proprio Marte ex libris discere velimus, requiritur:

1, Ut scientiae illius Historia litteratura nobis exactae sit nota. Sciendum est qui, quomodo scientiam istam pertractaverint.—

2, Eligendum est compendium ex quo omnes partes scientiae intelligere, et Coonem Scientiae Systhematicam nobis comparare queamus.

3, Scriptores praecipuo ordinis

le

legendi, incipiendum est à facilio
ribus, et iis qui sequentibus illus-
trandis, et rectius intelligendis in
serviunt, atq ita porro progredien
dum est, ad auctores difficiliores.—

4, Si in scientia diversa dentur
Systhemata, ea sunt evolvenda, et qui
dem è scriptis auctorum præcipuor.

5, Tractatus de singularibus ma
teriis etiam legendi sunt, de iis vi
delicet, quæ sunt prægnantiores.—

§ 106ª

Coones nostras ampliaturi, dis
cimus è lectura librorum ex institu
tione verbali. Is qui docet dicitur
docens, qui instituitur discipu
lus; modus in docendo methodus
docendi.—

Et lectura, et institutio verbalis,
sua habet commoda et incommoda.
In lectura id commodi est, quod
tempus legendi et meditandi pro
lubitu eligitur, lectioni et disqui
si

sitioni diutius inhærere possu
mus, deniquè eam renovare et repete
re possumus. In verbali institutione
hæc sunt commoda s.c.

a, Impressio est major

b, Magis potest accomodari capitu
dis cipulorum, nam respectus fieri
potest ad facultates, et talenta dis
cipulorum, ~~[illegible]~~ materia prolu
bitu explanari, et prout facultas
discipulorum exegerit, explicari
potest. Deniq si quædam fuerint
obscura, et à discipulis non satis
accurate percepta, Docens iis suc
currere potest.

§ 107ª

Perfectiones in Methodo docendi

1, Ea debet esse completa; erit vò comple
ta, si docens perfectam habuerit coõ
nem objecti.—

2, debet esse distincta, et præcisa:
requiritur itaq in docente, ut distin-
ctam habeat objecti coõnem, ut faculta
tes

tates, et vires intellectuales Disci
pulorum illi notæ sint; ut gaudeat
imaginatione vivida, et judicio dis
cretivo, atq propoones suas sciat
per exempla apta, et idonea illustra
re; ut ordinem sequatur (: In quan
tum fieri potest :) Systhematicum;
essentialia a minus essentialibus,
distinguere valeat.

3, Debet esse fundamentalis h.e.
ut proponat ordine Systhemati,
co, et sciat propoo quælibet, qualem
et quam admittit demonstraonem.—

4, Debet esse convincens, hoc est
ut sciat ~~ppoo~~ propoo quælibet,
quem certitudinis gradum admittat,
et discipulos convincat, per argumen
ta objectiva, ne persuadeat per Su
bjectiva.

§ 108a

Ut ex institutione verbali emolu
mentum capi possit, observandum
1, Studium scientiæ cujuslibet præ
sup

supponit coones prævias. Has dis
cens comparare sibi debet, si felices
facere studeat progressus.—

2, Si Docens utatur compendio, ex eo
Discipulus præparare se debet, atq
materias pertractandas prævie per
legere, ut si fieri possit proprio Mar
te intelligere possit; si difficultates
occurrant, eas notare, et in prælectio-
ne ad eas potissimum attendere debet.

3, In prælectione est attendendum,
et ea tantum connotanda, quæ sunt præ
gnantiora, et quæ memoriam juvant.—

4, Ea quæ in prælectionibus tra
dita sunt, revocanda sunt. Hunc in
finem ea, quæ Manuali intelligendo
inserviunt, v.g. quæ in eo desiderantur,
finita prælectione, describenda sunt.

5, Si quæ maneant obscura, nec
satis bene percepta, et intellecta, do
cens debet consuli.—

Super 6, Ea, quæ in prælectionibus sunt
tradita, cum aliis disputaõ et disceptaõ
in

instituenda

7, Finito cursu scientifico, conspectus totius scientiae debet parari; hac enim ratione nexus partium distinctius potest perspici: consequenter distinctior de eo formari potest.—

8, Non est unicae praelectionis inhaerendum, docens enim manu tantum ducit discipulos, et primis inbuit initiis, ad interiores scientiae recessus, proprio Marte est penetrandum, quod fit legendo atque meditando.—

9, Non est jurandum in verba magistri, verum omnes propositiones, omnes demonstrationes, severo subjici debent examini, et dispici, quantum illis insit veritatis. Sola ergo docentis auctoritas nil decidat, Argumentorum pondus expendendum est, et rationes mere subjectivae cum objectivis non sunt permutandae, et confundendae.—

Sectio

Sectio Sexta

De Modo cogitationes nostras cum aliis communicandi et de modo disputandi.

§ 109a

Finis ob quem cogitationes nostras cum aliis communicamus est: ut alios instituamus et de veritate nostrarum communium convincamus, ut propria nostra defendamus v. alios refutemus.

§ 110a

Is qui alios instituere vult

1, vires et facultates discipulorum nosse debet, atque modum proponendi veritates, illis adtemperare.—

2, Prolixitatem superfluam debet vitare; in proponendo itaque sit brevis, praeterea proponat distincte et cum praecisione

3, Ab usu loquendi usitato, et recepto, sine urgenti necessitate non debet recedere, terminos novos atque inusita

tatos (nisi necessitas id exigeret) condere non debet.

4, Proponat ordine naturali, id enim multum facilitat institutionem et longe facilius intelligi possunt ea quae tradantur.

§ 111ª

Institutio debet esse conjuncta cum convictione. Convictio probe distingui debet a persvasione. Convictio producitur per demonstrationes complete, distincte, et ordine naturali propositas; sed argumenta ita debent proponi ut intelligi possint; ergo

a, Discipulus non debet obrui per argumenta

b, Tempus illi dandum ut nexum propositionum rite, ac debito modo perspicere possit.

c, Non prius ad ulteriora progrediendum quam omnia probe intellexerit.

§ 112ª

Ut convictio in aliis produci possit requiritur : 1,

1, Ut in primis principiis conveniat cum docente, secus convictio nunquam poterit produci.—

2, Ut demonstrationes perfecte intelligant.—

3, Ut conditionibus gaudeant, quae intelligendis propositionibus et argumentis inserviunt; consequ. opus est praeparatione.

4, In cogitando, et rite combinando debet esse aptus is qui convinci vult, praesertim si tradantur abstracta et a sensibus remota.

§ 113ª

Argumenta contra assertum alterius profere significat eum oppugnare. Demonstrare vero alterius assertum falsum esse significat eum refutare; si propositio sit vera, potest quidem oppugnari sed refutari nunquam.

§ 114ª

Si propositio quaepiam reciproce oppugnatur, et defendatur oritur Disputatio: in Disputatione tres occurrant

per

personae principales: opponens, respondens, et praeses, ut eo melius occurratur disputationi, de Lana Caprina, neve erroribus occasio praebeatur. Respondens argumentum opponentis assummere debet, eamque interrogare, num mentem ejus rite perciperet aut minus?—

§ 115ª

Quo ad Disputationem observanda

1, Primum et ante omnia determinari debet sensus ~~determina~~ propositionis, seu formari debet status Controversiae, ne omnis Disputatio sit mera Logomachia. Alter hircum mulget, alter cribrum supponit

2, Despiciendum est, num propositio de qua disputatio instituitur per argumenta objectiva demonstrari possit v. forte ita sit comparata, ut pro et contra sit disputabilis.

3, Respondens cum opponente debet convenire in primis principiis, secus enim fieri poterit, ut Disputatio

putatio instituatur de lana Caprina

4, Disputatio recte instituetur si respondens causas ostendat, quae opponentem adassertum suum affirmandum permoverunt, si principiorum falsitatem demonstret; si denique vitia in ratiocinio opponentis detegat.—

5, Refutari opponens potest, si consequentiae ex ejus propositione eliciantur quae veritatibus, et indubiis contradicunt.

6, Refutari v. oppugnari potest v. propositio ista v. demonstratio, qua propositionis veritas ostenditur; in ultimo casu, propositio non oppugnatur, verum tantum argumenta pro veritate propositionis, si argumenta refutari possint, exinde nondum sequitur falsitas propositionis, ostendatur argumenta omnia corruunt.

7, In Disputatione unicus finis est, disquisitio veritatis ergo ad

ad personalia, nunquam est de
veniendum; si e propoõne alterius
partis ridiculæ et periculosæ eli
ciantur consequentiæ, argumentum
dicitur ab ~~argument~~ invidia du
ctum; et finis est ut adversari
us ludibrio exponatur. Talis op
pugnaõ est irraõnabilis, quia e pro
poõne alterius partis consequen
tias elicit, quæ inde elici neque
unt v. intentioni asserentis sunt
adversæ, dicitur consequentiari
us. Qui võ propter meram opi
nionem aliis nocere vult, dici
tur: persecutor: persecutores
hodierna ætate multi existunt.—

§ 116ª

Si alii refutentur ex concessis re
futaõ dicitur catantrophon, et
ea producit solum persuasionem;
si võ per argumenta objectiva

re

refutentur, refutaõ dicitur Ka
thaletejan et hæc sola est refutaõ
veri nominis, per hanc producitur
convictio.

§ 117ª

Vitia quæ in refutaõne commit
ti solent, vide è Jakobs Angewan
dte Logik § 514.

Finis Logicæ Ursa
lis Aplicatæ.

16ª Aug
1809.

Alexandri Sylos
de Ny. S. [illegible]

Descripta per
Michaëlem Strathman
Myn

Facultatem judicandi

dicunt

Facultatem

Est Alexandri Sipos.
Symb. Estimer la vertu, c'est toujours ma maxime.
Voyez vous la raison pourquoi je vous estime?
Per sulla virtus s'elegyen a te maximad, Es az olossag Ecz.

öröke.
ob mind el fognak tünni nim
den mi kedves gyönyörüségeink, és gon
dossagaink, minden mi magas tzel
kalaink, és az elerhez körtett kellemeink
midön mi egy jobb vilagnak sugaro
zása alatt ebredünk fel. —

~~Ezá Legika~~ Sipos Sándoré.

Si quid est in me ingenii judices
quod sentio quam sit exiguum, aut
si qua dicendi exercitatio, in qua me
non inficiar mediocriter esse versatum,
aut si hujusce rei oratio, aliqua ab
optimarum artium studiis et disciplina
profecta, a qua ego confitebor nullum nullum
oratis ~~[illegible]~~ temporis abhorruisse: ea
cum omni vel ni primis hic A. Licinius
fruetur a me repetere ~~[illegible]~~ proprio
suo jure debet. —

Symb. Les empois sur
la Cenerovis. —

Finis hujus ~~doctrinae~~

Est Alexandri Sipes ~~Baron~~

Comes 2. Rh.

C. Cum essent

Si commercium languescit felicitas
patet minuitur.
Si manufacturae debilitentur com-
mercium languescit
Si agriculturae debilitentur artes
et manufacturae debilitatur
Si agricola ad pauperes redit.
agricultura debilis
Si vectigalia sunt agricolae ad
pauperes redit. Si vectigalia sunt ex co-
mercium languescit